RUDOLF STEINER

CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ?

Acțiunea impulsurilor spirituale din lumea morților

GA 154

7 conferințe ținute în diferite orașe între
17 aprilie și 26 mai 1914

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 4

I CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (I) 7

II ROBERT HAMERLING, POET, GÂNDITOR ŞI OM 29

III TREZIREA GÂNDURILOR SPIRITUALE CA CERINȚĂ A EPOCII 45

IV CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (II) 70

V ACȚIUNEA LUMII SPIRITUALE ÎN EXISTENȚA NOASTRĂ 89

VI ŞTIINȚA SPIRITUALĂ CA UNIRE A ŞTIINȚEI, INTELIGENȚEI ŞI CERCETĂRII SPIRITUALE 115

VII CREDINȚĂ ŞI CUNOAŞTERE. SĂRBĂTOAREA DE SÂNZIENE ŞI SĂRBĂTOAREA DE PAŞTI 138

NOTE 148

CUPRINS PE LARG

I. CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (I) — *Berlin, 18 aprilie 1914*

Despre esenţa visului. Despre halucinaţii. Substanţă eterică şi substanţă sufletească intensificată. Despre scrierea ocultă. Gândire obişnuită şi gândire suprasensibilă. Vechii întemeietori de religii şi ştiinţa spirituală recentă. Fiinţa lui Christos. Alte lucruri despre vis. Esenţa trupului astral. Reprezentarea Eului ca centru de greutate al trăirii spirituale. Clarvederea atavică şi judecata sănătoasă. Reprezentările clare – condiţie în ştiinţa spirituală.

II. ROBERT HAMERLING, POET, GÂNDITOR ŞI OM — *Berlin, 26 aprilie 1914*

III. TREZIREA GÂNDURILOR SPIRITUALE CA CERINȚĂ A EPOCII — *Basel, 5 mai 1914*

Despre somn. Contrastul dintre sânge şi nervi pe de o parte şi restul organismului de cealaltă parte, în timpul somnului. Bacili şi fantome. Esenţa bacililor. Gândurile spirituale ca hrană pentru morţi. Învingerea egoismului în relaţia cu morţii. Despre moartea unui prieten (Christian Morgenstern). Întemeietorii de religii şi însemnătatea lor. Devenirea matură a omenirii moderne. Fapta lui Christos. Esenţa lumii exterioare. Ideea mai profundă a clădirii de la Dornach. Dezvoltarea gândirii ca sarcină a timpului nostru. Excluderea unui membru şi motivaţia acestei excluderi.

IV. CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (II) — *Berlin, 12 mai 1914*

Relaţia lui Johann Gottlieb Fichte cu lumea spirituală şi cu lumea umană înconjurătoare. Deosebirea dintre percepţia sensibilă şi cea spirituală. Destinul unei persoane prietene (Maria von Strauch-Spettini) şi înălţarea ei la rangul de spirit ocrotitor al dramelor-misterii. Poetul prieten decedat (Christian Morgenstern) şi fiinţa sa în viaţa de după moarte. Descrierea clădirii de la Dornach în presa mondială. Formarea judecăţii din însăşi ştiinţa spirituală.

V. ACȚIUNEA LUMII SPIRITUALE ÎN EXISTENȚA NOASTRĂ — *Paris, 25 mai 1914*

Conştienţa clarvăzătoare şi visul. Diferenţa dintre înfăţişare şi modul de acţiune la un decedat. Însuşirea noilor concepte pentru înţelegerea lumii spirituale. O persoană decedată (Maria von Strauch-Spettini) ca înger păzitor al reprezentaţiilor dramelor-misterii. Fecioara din Orleans. Despre trăirea Îngerilor (blândeţe) şi a Arhanghelilor (putere). Fiinţa unui prieten poet decedat (Christian Morgenstern) după moarte. Trăirea lumii spirituale. Îngeri, Arhangheli, Lucifer şi Ahriman. Transformarea trăirilor în lumea fizică şi cea spirituală. Îmbogăţirea vieţii de reprezentare. Esenţa clădirii de la Dornach. Substanţa de bază a Mişcării antroposofice. Inaugurarea clădirii.

VI. ȘTIINȚA SPIRITUALĂ CA UNIRE A ȘTIINȚEI, INTELIGENȚEI ȘI CERCETĂRII SPIRITUALE — *Conferinţă publică, Paris, 26 mai 1914*

Ştiinţa spirituală drept „chimie spirituală”. Concentrare şi meditaţie. Perceperea cuvântului lăuntric. Iluzie şi cunoaştere de sine. Esenţa întâlnirii cu cei decedaţi. Fructificarea propriei simţiri şi voiri de către o prietenă decedată (Oda Waller). Autonomizarea gândirii.

Perfecţionarea logicii în cunoaşterea suprasensibilă. Concordanţa dintre inteligenţă şi clarvedere. Firmament spaţial şi temporal şi străpungerea lor la Giordano Bruno şi în ştiinţa spirituală. Graniţe ale cunoaşterii şi combaterea lor. Esenţa ştiinţei spirituale ca unire a ştiinţei, inteligenţei şi cercetării clarvăzătoare.

VII. CREDINȚĂ ŞI CUNOAŞTERE. SĂRBĂTOAREA DE SÂNZIENE ŞI SĂRBĂTOAREA DE PAŞTI — *Notițe dintr-o conferință, Praga, 17 aprilie 1914*

Marii întemeietori de religii şi sarcina lor. Reprezentări care distrug şi care clădesc. Fostul „cred" şi actualul „cred ceea ce cunosc". Exprimarea lui Max Müller despre vestirea divină. Omul ca entitate luminoasă după moarte. Însemnătatea miturilor şi basmelor pentru viaţă. Întâlnire cu doi preoţi. Procesul vederii. Reprezentări moarte şi vii. Zicala „Într-un corp sănătos locuieşte un suflet sănătos". Concepţia senzaţiei vizuale şi auditive ca mişcare oscilatorie. Sărbătoarea Sf. Ioan şi sărbătoarea Paştelui.

I CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (I)

Berlin, 18 aprilie 1914

Dacă aveţi un vis şi vi-l amintiţi, atunci, dacă are loc o amintire pe cât posibil de limpede a visului, aşa cum se întâmplă în nenumărate cazuri, vă este fără îndoială clar că în timp ce se desfăşoară visul, dumneavoastră sunteţi oarecum observator, fără să aveţi în timpul acestei observări o conştienţă de sine limpede în privinţa imaginilor care trec întreţesându-se prin faţa sufletului. Trebuie întotdeauna să plecăm de la premisa că în vis conştienţa de sine nu apare atât de limpede ca în conştienţa de veghe. Aceste imagini, care trec întreţesându-se prin faţa sufletului, prezintă scene, succesiuni de imagini, care îi sunt bine cunoscute celui care visează, ele fiind legate de trăirile zilelor anterioare sau din ultima vreme, sau care poate modifică în cele mai variate moduri astfel de experienţe, le modifică atât de mult în formele lor, încât o anumită experienţă nu poate fi recunoscută şi omul crede că visează ceva complet diferit. Se poate întâmpla şi să avem vise care nu sunt legate de trăiri avute, care reprezintă aşadar ceva cu totul nou faţă de experienţele avute. Dar de fiecare dată, vom avea simţământul: un fel de imagini însufleţite, care se întreţes, au trecut prin faţa sufletului, s-au dezvăluit sufletului. – Şi de aceste imagini ne vom amintim după trezire. Vor exista vise pe care le păstrăm un timp mai îndelungat în memorie şi vor exista vise care, prin faptul că ne întoarcem la trăirile cotidiene, sunt ca şterse.

Vrem să răspundem astăzi la întrebarea: În ce anume percepem de fapt asemenea vise care se întreţes? Atunci

când suntem în stare de veghe în lumea fizică, ştim că ceea ce tocmai percepem, percepem în lumea pe care o numim lumea fizică. Care este atunci, cum s-ar spune, substanţa, materialul – deci aşa cum sunt procesele, lucrurile materiale ale lumii fizice în stare de veghe – în care percepem atunci când visăm? Este ceea ce noi numim lume eterică, eterul ce se extinde în tot Universul, cu procesele sale interioare, cu tot ceea ce trăieşte în el. Aceasta este, cum s-ar spune, substanţa în care percepem, atunci când visăm. Dar, de regulă, atunci când visăm, percepem doar o foarte specifică parte din lumea eterică. Aşa cum lumea eterică ne rămâne închisă în starea de veghe, atunci când percepem fizic, în viaţa obişnuită, aşa cum eterul se află în jurul nostru fără ca noi să-l percepem cu simţurile noastre fizice, tot aşa eterul care se află în jurul nostru rămâne imperceptibil şi pentru visarea obişnuită. Numai acea porţiune a lumii eterice apare dinaintea noastră când visăm, cea care este propriul nostru trup eteric. Atunci când dormim ne aflăm în afara trupului nostru fizic şi a trupului nostru eteric. Şi în aceasta constă visul obişnuit, că noi, cu ceea ce suntem în afara trupului nostru fizic şi a celui eteric, cu trupul astral şi cu eul, cum s-ar spune, privim înapoi la cele din care am ieşit în somn, dar în aşa fel încât la această privire nu devenim conştienţi de trupul fizic, şi de aceea nici nu ne folosim de simţurile fizice, ci privim înapoi numai la trupul nostru eteric, ignorând trupul nostru fizic. Aşadar, sunt în esenţă procesele trupului nostru eteric, care îşi ridică vălul într-un loc şi ne apar ca vis. De fapt, majoritatea viselor sunt astfel, că omul realmente se uită în somn asupra propriului său trup eteric, şi că o porţiune din procesele extrem de complicate al propriului trup eteric ajung în conştienţă, şi că acestea constituie visul.

Acest trup eteric al nostru, care este, aşadar, o porţiune din noi înşine, este ceva extraordinar de complicat. De exemplu, în el sunt conţinute, păstrate în permanenţă, toate amintirile. Chiar şi ceea ce a coborât adânc în străfundurile sufletului, care în conştienţa diurnă obişnuită nu ajunge în conştienţa noastră, este conţinut întotdeauna, într-un anumit mod, în trupul eteric. Întreaga noastră viaţă de până acum din încarnarea aceasta este conţinută în trupul eteric, este într-adevăr acolo, înăuntrul său. Desigur că trebuie să admitem că este extraordinar de dificil să ne reprezentăm acest fapt. Dar, cu toate acestea, el este aşa. De exemplu, imaginaţi-vă că aţi vorbi toată ziua – unii oameni o fac – şi tot ceea ce spuneţi s-ar înregistra pe o placă fonografică. Când aţi vorbit atât de mult încât placa fonografică s-a umplut, o puneţi deoparte, luaţi o a doua placă; atunci când şi aceasta s-a umplut, luaţi o a treia ș.a.m.d. Aşadar dumneavoastră luaţi mai multe sau mai puţine astfel de plăci, în funcţie de cât de mult sau de puţin vorbiţi. Altcineva, să zicem, ar lua fiecare placă şi ar pune-o într-un fonograf şi seara toate plăcile ar fi frumuşel în fonograf. Tot ce aţi vorbit în timpul zilei ar fi seara în fonograf. Apoi, dacă cineva ar lăsa să se deruleze din fonograf cele vorbite, atunci s-ar auzi din nou tot ce aţi vorbit în timpul zilei. Tot aşa, tot ceea ce constituie amintirile noastre, este mereu prezent în trupul eteric. Şi dacă presupunem că, prin condiţiile specifice somnului – păstrând comparaţia – o parte a constituenţilor trupului eteric ar apărea în faţa sufletului ca şi cum am scoate o parte din plăcile fonografului şi le-am lăsa să se deruleze, atunci acesta ar fi visul, acele vise care sunt cele mai frecvente. Aşadar noi ţesem cu conştienţa noastră în propriul nostru trup eteric.

Într-un mod silimar, acest lucru este valabil şi pentru multe halucinaţii care apar în faţa sufletului omenesc. Astfel de halucinaţii sunt de regulă produse tot prin faptul că omul, cu Eul său şi trupul său astral, care se află atunci în interiorul trupului fizic, poate totuşi, ca să spunem aşa, să vadă o porţiune scoasă în afară a trupului său eteric. Acest lucru se întâmplă în felul următor. Imaginaţi-vă că ceva în trupul dumneavoastră fizic este bolnav, de exemplu ceva din sistemul nervos. Atunci, trupul eteric nu poate interveni în locul în care sistemul nervos este bolnav; el este oarecum aruncat în afară. Trupul eteric însuşi nu este deloc bolnav dar el este, să zicem aşa, întins în afară din trupul fizic într-un anumit loc. Dacă ar fi strâns înăuntrul trupului fizic, atunci totul s-ar desfăşura ca în conştienţa normală, nu ne-ar ajunge în conştienţă că trupul fizic este bolnav. Dacă trupul eteric nu se poate angrena la acest loc, şi dacă ceea ce se află acolo, şi în care trupul eteric nu se poate angrena, luminează înspre trupul eteric, atunci aceasta ajunge ca halucinaţie în conştienţă.

Exact substanţa din care ne apar nouă visul sau halucinaţia ne înconjoară pretutindeni în lume. Este substanţa eterică. Şi din substanţa eterică care ne înconjoară este oarecum tăiat ca o bucată propriul nostru trup eteric. După ce am trecut prin poarta morţii şi am lepădat trupul fizic, ne parcurgem calea prin substanţa eterică. Practic, nu ieşim deloc din substanţa eterică pe întreaga noastră cale dintre moarte şi o nouă naştere. Căci această substanţă eterică este peste tot şi noi trebuie să trecem prin ea, ne aflăm în ea. După un timp de la moarte, ne lepădăm şi propriul nostru trup eteric. Acesta se dizolvă în această substanţă eterică exterioară. Capacitatea de a percepe acum şi în această substanţă eterică exterioară, omul nu o are deocamdată în viaţa obişnuită. De aceea,

ceea ce ar fi o percepţie, de data aceasta nu în lumea fizică, ci în cea eterică, nu îi apare în viaţa diurnă. Prin visare, omul devine oarecum familiarizat cu o percepere a etericului relativ la sine însuşi.

Acum, perceperea veritabilă în lumea eterică care ne înconjoară depinde de ceva cu totul precis. Atunci când, după moarte, omul percepe realmente în lumea eterică înconjurătoare lui, sau atunci când el evoluează în aşa fel încât la el apar imaginaţiunile în mod clarvăzător – căci asta înseamnă şi că el percepe în lumea eterică înconjurătoare lui – atunci el trebuie să aibă o putere mai mare decât are în viaţa obişnuită dintre naştere şi moarte, o forţă sufletească interioară mai puternică. De aceea nu percepem noi în lumea eterică ce ne înconjoară – pentru că forţa noastră sufletească este prea redusă pentru a percepe în ea. Ca să percepem în lumea eterică trebuie să devenim cu mult mai activi decât avem nevoie pentru viaţa obişnuită. De asemenea, trebuie să avem în sufletul nostru o putere cu mult mai activă după moarte, decât avem în viaţa obişnuită, ca să putem avea după moarte în jurul nostru un mediu înconjurător. Altfel, eterul se află în jurul nostru şi noi nu îl percepem. Este ca şi cum în viaţa obişnuită nu am avea nici un simţ. Aşadar omul trebuie să aibă o forţă sufletească mai activă, pentru ca după moarte să se poată folosi de ea, pentru ca după moarte să nu fie, figurativ vorbind, surd şi orb pentru lumea în care intră. Dar dacă vrem să ne facem o reprezentare despre modul în care sufletul percepe după moarte, sau după ce a dobândit capacitatea să dezvolte forţele imaginaţiei, ne putem reprezenta cum trebuie să fie această capacitate a sufletului, dacă alegem pentru început o comparaţie. Putem face comparaţie cu scrierea. Atunci când notaţi ceva, ceea ce scrieţi înseamnă ceva, exprimă ceva care există în

spatele a ceea ce scrieţi. Şi totuşi dumneavoastră aţi înscris acele semne. Şi deşi dumneavoastră scrieţi, puteţi scrie astfel încât să fie adevărat, să corespundă unui lucru obiectiv. Dacă vreţi să împărtăşiţi printr-o scrisoare unui prieten o faptă sau alta, şi o aşterneţi pe hârtie pentru ca prietenul aflat în depărtare să o poată citi, dumneavoastră sunteţi cel care aşterne semnele prin care prietenul dumneavoastră, când le descifrează, va cunoaşte fapta. Dacă ar veni cineva şi ar spune: „Aceasta nu poate fi adevărat, în niciun caz! Pentru că aceste semne nu au fost înscrise în Univers într-un mod obiectiv. Ele au fost înscrise de cineva, şi asta nu poate corespunde unui fapt obiectiv" –, el spune un nonsens. Exact la fel cum descrieţi un fapt obiectiv atunci când scrieţi aşezând semnele pe hârtie, tot aşa este cu vederea imaginativă în lumea imaginativă. Dumneavoastră trebuie să fiţi activi. Dumneavoastră trebuie să aşterneţi ceea ce vă este semn pentru procesele obiective ale lumii spirituale şi trebuie să aveţi o conştienţă a faptului că le aşterneţi. Faptul de a aşterne, depinde de a avea forţa necesară să vă situaţi în mod viu în realitatea spirituală, astfel încât aceasta să vă stimuleze să aşterneţi ceva adevărat şi nu ceva fals. Dar oricum realitatea este că ştii: Eu aştern aici aceste semne.

Încerc să caracterizez acest aspect şi în alt mod. Să ne întoarcem la vis. Atunci când visăm în viaţa obişnuită, avem impresia că imaginile de vis se desfăşoară, „se întreţes" ele aşa. Gândiţi-vă ce trebuie să vă reprezentaţi despre aceste vise: Imaginile de vis plutesc prin faţa sufletului meu. – Aceasta este reprezentarea pe care trebuie să o aveţi. Gândiţi-vă însă acum că nu aţi avea această reprezentare, ci o alta: Eu însumi aşez imaginile de vis în spaţiu şi timp, aşa cum aştern literele pe hârtie. Nu avem această reprezentare în cazul visării obişnuite, şi nici

a halucinaţiilor. Dar trebuie să avem această conştienţă la reprezentarea imaginativă. Acolo trebuie să ai conştienţa: Tu eşti puterea conducătoare în visele tale. Tu aşterni ceva, căruia îi alături altceva, aşa cum scrii ceva pe o hârtie. Tu eşti puterea care acţionează, tu însuţi faci asta. Numai puterea care se află în spatele tău, ca la scris, este cea care face să fie adevărat ceea ce scrii. – Acest lucru trebuie să îl înţelegem, să ne fie foarte clar: că marea diferenţă dintre vise, halucinaţii şi adevărata clarvedere constă în faptul că la aceasta din urmă omul este peste tot conştient, că el este cel care scrie ocult. Ceea ce vede el este consemnat ca o scriere ocultă. Este înscris în Univers ceea ce constituie pentru cineva o exprimare, o revelaţie a Universului. Desigur, aţi putea spune: Atunci nu ar trebui înscris acel lucru căci el este deja ştiut dinainte. De ce să îl mai scrii? – Dar nu este adevărat. Căci cine scrie atunci, nu este omul însuşi, ci fiinţa următoarei ierarhii superioare. Omul se dăruieşte entităţii ierarhiei superioare celei mai apropiate, şi aceasta este forţa care guvernează în el. Într-un proces sufletesc interior omul înscrie ceea ce guvernează prin intermediul său. Şi prin aceea că omul priveşte apoi cele scrise în scrierea ocultă, lui i se dezvăluie ceea ce trebuie să fie exprimat.

Vedeţi acum de ce în conferinţele publice am subliniat atât de des că dezvoltarea spre clarvedere se bazează pe faptul ca toate percepţiile să devină active, să nu se rămână la dăruirea pasivă faţă de lume, care este corectă pentru cunoaşterea lumii fizice. Aşa învăţăm, treptat, să înţelegem cu adevărat lăuntric ceea ce chiar la începutul vieţii noastre antroposofice a fost numit „învăţarea scrierii oculte”, şi ceea ce am descris din nou, mai amănunţit, în scrierea mea ***Pragul lumii spirituale***. Forţa sufletească necesară pentru a scrie în spaţiul

spiritual şi timpul spiritual literele scrierii oculte, este o forţă sufletească mai mare, mai puternică, şi *trebuie* să fie mai mare, mai puternică decât forţa sufletească pe care o folosim pentru percepere în viaţa obişnuită. Şi această forţă mai puternică noi trebuie să o avem atunci când vom fi trecut prin poarta morţii. Cine vrea să-şi însuşească cunoaşterea imaginativă îşi dezvoltă această forţă prin meditaţiile sale, o obţine treptat. În felul acesta el ajunge la o experienţă în care ştie că se află într-o lume al cărei slab reflex este visul, dar se găseşte în aşa fel în ea încât lucrează cu visele sale, aşa cum lucrează atunci când face o masă sau un pantof, la care de asemenea îmbină bucată cu bucată, ş.a.m.d.

Când vin atât de mulţi oameni şi spun: Păi eu mă străduiesc cu toate meditaţiile posibile, dar nu ajung deloc să fiu clarvăzător –, aceasta este din cauza simplului fapt că oamenii nu vor deloc ceea ce am expus eu acum, că sunt bucuroşi dacă nu au nevoie de aşa ceva. Ei *nu vor* să dezvolte o forţă sufletească activă lăuntric, ci vor să devină clarvăzători fără să trebuiască să-şi însuşească o forţă sufletească mai puternică. Ei vor ca tabloul care prin clarvederea lor apare în faţa lor, să apară de la sine în faţa lor. Atunci însă nu este nimic altceva decât halucinaţie sau vis. O porţiune de lume eterică – dacă e să mă exprim acum radical –, pe care o poţi lua dintr-un loc, pe care o poţi apuca cu antenele eterice şi pune într-un alt loc, o astfel de bucată de lume eterică este visul. Acesta nu face parte deloc din clarvederea reală. La trăirea adevăratei clarvederi ne simţim aşa cum ne simţim atunci când scriem pe hârtie în lumea fizică, numai că atunci când vrem să scriem pe hârtie în lumea fizică trebuie să ştim mai întâi ce anume vrem să scriem – sau, în orice caz, în majoritatea cazurilor este bine să se ştie –, în timp ce la perceperea

spirituală le lăsăm pe entităţile ierarhiilor spirituale să scrie prin noi, şi abia pe măsură ce scriem în mod activ, ne apare ceea ce este de perceput. Dar fără să avem o participare activă la fiecare atom al celor pe care le privim, fără a fi noi înşine implicaţi activ în acest proces, nu se obţine nicio clarvedere reală.

Şi de o asemenea forţă, de a putea scrie într-adevăr în lumea eterică, avem nevoie şi atunci când vom fi trecut prin poarta morţii. Întreaga gândire pe care o avem în lumea fizică obişnuită şi care ne serveşte în aceasta, nu este de niciun folos pentru o asemenea percepere după moarte. Poate fi un om oricât de inteligent şi ager la minte asupra lucrurilor lumii fizice, aceasta nu îl ajută cu nimic după moarte. Căci această forţă a gândirii este mult prea slabă ca să se poată scrie cu ea în lumea eterică. Toate reprezentările care au fost elaborate şi care se referă la lucruri fizice, provin dintr-o asemenea forţă slabă a gândirii, care nu ne-ar folosi după moarte. Trebuie să avem o forţă mai puternică a gândirii, o forţă a gândirii care operează în ea însăşi, o forţă a gândirii care, cu alte cuvinte, îşi face gânduri, fără ca aceste gânduri să reflecte ceva exterior care se află în lumea simţurilor. Dacă nu am avea în interior ceva care să ne ducă la a ne forma gânduri care nu reprezintă nimic exterior, ci care se ridică lăuntric, oarecum din străfundurile sufletului nostru, dacă nu am avea capacitatea să ne formăm asemenea gânduri, atunci nu am putea avea după moarte capacitatea corespunzătoare.

Acum, cineva ar putea spune: Aşadar am putea gândi orice, fantaza orice, ne-am putea încorda forţele fanteziei pe cât de mult este posibil, pentru a ne forma o mulţime de gânduri fanteziste, care nu reflectă nimic exterior. Atunci am avea o bună pregătire pentru a dezvolta forţa de

gândire necesară după moarte. – S-ar putea aşadar ca cineva să spună: Vreau să am multă forţă de gândire după moarte. Aşadar îmi imaginez balauri înaripaţi, care nu există câtuşi de puţin, animale îngrozitoare, ş.a.m.d. Mi le imaginez pe toate acestea pentru că nu vreau să fiu ţinut în ham de imaginile exterioare, ci îmi reprezint lucrurile cele mai pestriţe. În felul acesta îmi dezvolt o forţă interioară a gândirii şi mă pregătesc astfel să am o gândire fortificată după moarte. – Este incontestabil: Dacă cineva ar proceda aşa, ar avea mai multe capacităţi în lumea de după moarte, decât cineva care nu o face. Dar el ar percepe numai imagini incorecte, deformate, aşa cum cineva care are un ochi bolnav nu poate decât să perceapă incorect lumea fizică, sau ca cineva care o ureche bolnavă nu poate decât să perceapă incorect sunetele lumii fizice. Aşadar cel care ar face aşa ceva, s-ar condamna să perceapă întotdeauna în lumea eterică numai cele mai groteşti lucruri, dar nu ceea este înrădăcinat cu adevărat în lumea eterică.

În vremurile trecute ale evoluţiei omenirii s-a avut mereu grijă ca oamenii să aibă reprezentări care nu erau împrumutate din lumea fizică, dar care nu erau create arbitrar şi fantastic, precum în modul pe care tocmai l-am descris. Marii fondatori de religii care au apărut în decursul evoluţiei omenirii au fost cei care s-au îngrijit ca oamenii să aibă asemenea reprezentări, neîmprumutate din lumea fizică. Prin faptul că ei furnizau oamenilor, conform metodele care le erau posibile, asemenea reprezentări, care nu se refereau la lumea fizică, ci la lumile suprasensibile, oamenii puteau, când îi urmau pe fondatorii de religie, să dezvolte reprezentări care nu erau formate sub tutela lumii senzoriale exterioare, dar care erau adevărate, pentru că erau extrase din lumea suprasensibilă. Aceasta este marea, grandioasa educaţie a

neamului omenesc dată de către întemeietorii de religii, despre care se poate spune, dacă vrem să o caracterizăm întru totul corect: Întemeietorii de religie şi-au stabilit sarcina de a transmite oamenilor, generaţiilor următoare, astfel de reprezentări care le-au dat un mod de gândire prin care oamenii nu ajungeau orbi şi surzi din punct de vedere spiritual, după moarte, în lumea spirituală. Vedem astfel că fondatorii de religii s-au îngrijit ca oamenii să fie, să zicem aşa, întru totul vii, pe deplin conştienţi, ca ei să nu aibă doar o conştienţă care să se stingă sau să se estompeze în ceasul morţii, sau care să fie incorectă după ceasul morţii.

Numai că în prezent trăim într-un ciclu evolutiv al devenirii omeneşti în care oamenii vor deveni oarecum maturi în aşa fel încât nu vor mai apărea fondatorii de religie în modul din vechime şi să apeleze la credinţa oamenilor. Acele timpuri au trecut, deşi desigur că aceste vechi timpuri au ecou până în prezentul nostru şi în prezent poate începe doar cu un număr mic de oameni să se trăiască viaţa cea nouă, şi majoritatea oamenilor doar cu greu vin din urmă, şi chiar tânjesc să preia reprezentările transmise, care mai provin încă de la Învăţătorii vechi de religii. Dar noi trăim în timpul în care oamenii trebuie să devină maturi. În prezent, ceea ce au furnizat întemeietorii de religie pentru credinţă trebuie înlocuit cu ceea ce oferă ştiinţă spirituală actuală. Această ştiinţă spirituală actuală diferă în întreaga ei esenţă de ceea ce au transmis întemeietorii vechi de religii. Trebuie accentuat astfel încât să nu apară nicio neînţelegere: Atunci când vorbim de aceşti întemeietori vechi de religii, Christos este exclus. Căci eu am accentuat adesea: Ceea ce contează la Christos nu este ceea ce i-a învăţat El pe oameni, ci ceea ce s-a înfăptuit prin El. Întemeietorii vechi de religii erau într-un

fel Învăţători, Christos însă a acţionat în principal prin faptul că prin Misteriul de pe Golgota şi-a coborât propria Sa putere în omenire. Acest lucru încă este extrem de greu de înţeles pentru mulţi oameni. De aceea vorbesc ei şi despre Christos doar ca despre un mare Învăţător al lumii, ceea ce, însă, pentru cel care înţelege cu adevărat întreaga însemnătate a lui Christos, este pur şi simplu un nonsens.

Aşadar în prezent ne aflăm în situaţia ca omenirea să devină matură. Şi aceasta urmează să se întâmple prin intermediul ştiinţei spirituale actuale, urmează să se întâmple prin conceptele, ideile şi reprezentările ce se referă la viaţa de după moarte a omului, şi odată cu aceasta la întreaga sa viaţă sufletească. Ştiinţa spirituală se dobândeşte în aşa fel încât poate fi dobândită, de fapt, de orice om, dacă el se dezvoltă într-adevăr în direcţia rezultatelor ştiinţei spirituale. Ştiinţa spirituală se străduieşte să dea oamenilor lucrurile la care sufletul omenesc individual poate într-adevăr să ajungă prin sine însuşi, nu aşa cum se ajungea la ele mai înainte, prin aceea că erau ascultaţi întemeietorii de religii. Şi dacă în ziua de azi ştiinţa spirituală poate fi, ca să spun aşa, adusă la rezultatele ei, numai de câţiva cercetători spirituali, şi apoi este împărtăşită, ea este însă comunicată într-o astfel de formă încât oamenii o pot înţelege întru totul, dacă ei vor acest lucru. Eu am accentuat adesea: Atunci când se spune că şi ştiinţa spirituală trebuie crezută, aceasta se bazează pe o neînţelegere deplină. Faptul că oamenii spun că şi ştiinţa spirituală trebuie crezută este din cauză că ei sunt atât de îndopaţi de prejudecăţi materialiste încât nu acceptă ceea ce ştiinţa spirituală le poate da cu adevărat. Dar odată ce devii receptiv la ea, le găseşti inteligibile şi le poţi înţelege pe toate. Nu este necesară deloc clarvederea, este suficientă înţelegerea obişnuită pentru ca încetul cu

începutul – desigur, acest „începutul cu începutul” poate fi incomod pentru unii –, realmente să cuprinzi cu raţiunea şi să înţelegi totul.

Aşadar ştiinţa spirituală se apropie de om în aşa fel încât apelează la înţelegerea lui, făcând uz într-un fel de principiul total opus celui prin care au lucrat întemeietorii vechilor religii. În reprezentările care au fost furnizate sufletelor omeneşti de către întemeietorii vechilor religii, aceste suflete au avut ceva prin care ele erau oarecum trezite spiritual şi aveau forţa de a percepe în lumea eterică, deci şi pentru a duce după moarte o viaţă conştientă de sine. Şi din nou, sufletul omenesc, prin asimilarea ştiinţei spirituale actuale, va avea ceea ce îi dă puterea ca după moarte să dezvolte forţa de reprezentare necesară pentru a percepe conştient ca mediu înconjurător lumea eterică. Aşadar atât oamenii din vechime, care ascultau de întemeietorii religiilor lor, cât şi oamenii actuali, care au voinţa să înţeleagă ştiinţa spirituală, sunt oarecum dotaţi cu capacitatea de a se descurca după moarte în modul corect. Doar unei *singure* categorii de oameni îi este greu să se descurce după moarte; şi la această categorie adesea nici nu este valabil ceea ce descriu ca fiind viaţă după moarte, pentru că ea este adesea tulbure şi întunecată. Acest soi de oameni sunt materialiştii înveteraţi, care ar vrea să rămână lipiţi de lucruri, care sunt cópii ale lumii fizice obişnuite, care nu vor să-şi însuşească puterea de a percepe în lumea în care intrăm după moarte. A fi materialist nu înseamnă în privinţa spiritual-sufletescului său nimic altceva decât ar fi în lumea fizică obişnuită dacă ar decide să-şi distrugă ochii, să-şi distrugă urechile, să-şi ucidă treptat simţurile şi apoi să trăiască în continuare. Este ca şi cum cineva ar spune: Ochii ăştia – nu poţi să dai doi bani pe ei, căci ei oferă doar

impresii luminoase. Aşadar renunţ la ei! Urechile astea – prin ele nu poţi percepe decât oscilaţii ale aerului, şi nici un adevăr. Aşadar, la o parte cu ele! La o parte cu simţurile, unul după altul! – Pe cât de înţelept ar fi să se procedeze astfel în relaţie cu lumea sensibilă, tot atât de înţelept este să fii materialist în relaţie cu lumea spirituală. Este exact acelaşi lucru. Şi aceasta nu este deloc greu de înţeles, dacă consideri raţiunile afirmate de ştiinţa spirituală.

Am încercat să vă caracterizez astăzi din această perspectivă, cum este cu faptul a te afla în lumea spirituală. Aş dori să caracterizez întru câtva şi un alt fapt, într-un mod asemănător. Din sfera viselor se poate evidenţia un gen de vise, pe care de fapt îl ştie toată lumea, căci un vis de felul celui pe care îl am acum de descris a avut probabil oricine. Este acel gen de vise în care noi în vis stăm, într-un anumit mod, faţă în faţă cu noi înşine. Visele obişnuite decurg astfel încât se produce ceea ce v-am caracterizat mai înainte, anume că urzeala viselor se desfăşoară în faţa noastră şi noi nu avem o conştienţă de sine limpede în privinţa lor, şi abia după ce se încheie urzeala visului reflectăm asupra urzirii visului cu conştienţa eului. Cine verifică relaţia cu exactitate, va găsi că aşa este. De asemenea, apar şi vise în care ne situăm oarecum obiectiv în faţa noastră. Şi în plus, pe lângă faptul că ne vedem într-adevăr pe noi înşine, aşa cum se întâmplă uneori, se mai poate întâmpla şi altceva. Este cunoscut acel gen de vis, pe care îl visează un elev, că stă în bancă la şcoală, li se dă o problemă de aritmetică şi el nu o poate deloc rezolva. Atunci vine un alt elev, care o rezolvă ca în joacă. Chiar visează aceasta. Dumneavoastră veţi înţelege că el însuşi a fost cel care a venit şi a rezolvat problema. Aşadar omul se întâlneşte cu el însuşi, dar nu se recunoaşte. Dar nu aceasta contează acum. Într-un astfel de caz, Eul omului se

scindează oarecum. Ar fi plăcut dacă aceasta ar putea fi şi în lumea fizică, astfel încât atunci când nu ştim ceva, ne vine în întâmpinare celălalt Eu, şi atunci am şti în mod excelent chestiunea respectivă. Însă în vis chiar apare aşa ceva. În acest caz, visul are un cu totul alt caracter decât cel caracterizat iniţial.

În vis, suntem în afara trupului fizic şi a celui eteric, suntem în trupul nostru astral şi în Eu. În timp ce visele caracterizate mai înainte se bazează pe faptul că omului i se dezvăluie esenţa propriului său trup eteric, visele în care omul se întâlneşte cu sine însuşi se bazează pe faptul că propriul trup astral, pe care omul l-a luat cu sine, îşi arată o bucată din sine, că el vine în întâmpinarea omului prin acea bucată. Este o porţiune de autopercepţie în afara trupului fizic. În timp ce în viaţa obişnuită nu percepem trupul astral, în somn se poate întru totul întâmpla ca omul să-şi perceapă o parte din trupul său astral, iar în trupul astral se află multe lucruri de care nu suntem deloc conştienţi în starea de veghe obişnuită. V-am atras mai înainte atenţia ce anume este conţinut în trupul eteric. În orice caz, înăuntrul lui se află tot ceea ce am trăit noi. Va trebui acum să vă spun ceva de-a dreptul ciudat. În trupul astral se află chiar şi ceea ce nu am trăit. Anume, trupul astral este o formaţiune de-a dreptul complicată. El este într-un fel organizat din lumile spirituale şi conţine nu numai lucrurile pe care le avem deja în noi, ci şi pe acelea pe care le vom învăţa cândva! Acestea sunt deja prevăzute, sunt deja într-un anumit mod înlăuntrul său. Acest trup astral este cu mult mai inteligent decât noi. De aceea şi poate el, atunci când ne revelează în vis ceva din el însuşi, să ne lase să ne întâlnim cu noi înşine într-o formă în care suntem mai deştepţi decât am devenit prin viaţa fizică. Dacă reflectaţi la aceasta – dar acum aş dori să inserez aceasta în

expunere doar ca pe o paranteză şi nu ca parte din conferinţă – aceasta vă poate arunca lumină asupra modului cum stau lucrurile cu capacităţile „inteligente" ale animalelor. Animalele au şi ele un trup astral, şi prin intermediul trupului astral poate apărea ceea ce nu apare în viaţa obişnuită a animalelor. Aici pot apărea realmente multe lucruri cu totul surprinzătoare. Căci acest trup astral conţine, de exemplu – puteţi să o credeţi sau nu –, totul din matematică, nu numai cele cunoscute până acum, ci şi toate din matematică care vor mai fi descoperite. Desigur că dacă cineva ar vrea să citească întreaga matematică de acolo, să o citească în mod conştient, ar trebui să o facă în mod activ; el ar trebui mai întâi să-şi însuşească capacităţi fortificate corespunzătoare; dar totul este realmente conţinut acolo.

Aşadar este o revelaţie ca şi cum ar fi dintr-o bucată a trupului nostru astral, atunci când ne punem faţă în faţă cu noi înşine. Şi pe aceste revelaţii ale trupului astral se bazează efectiv multe care ne vin ca nişte inspiraţii lăuntrice. Aşa cum în circumstanţe ca acelea pe care le-am caracterizat mai înainte apare o anumită halucinaţie, tot aşa se poate şi ca prin condiţii deosebite ale organizaţiei noastre, să vorbească în noi ceea ce este mai inteligent decât noi înşine. Atunci putem să avem inspiraţii interioare, atunci poate apărea în noi ceva care nu ar apărea dacă ne-am folosi doar de puterea noastră obişnuită de judecată în trupul fizic obişnuit. Dar este periculos să laşi să apară astfel de lucruri, să te dăruieşti unor astfel de lucruri. Este periculos din motivul că astfel de lucruri vin şi noi nu le putem stăpâni, atât timp cât nu le putem stăpâni critic, judecându-le. Şi pentru că nu le putem stăpâni, Lucifer are un acces uşor la toate aceste lucruri şi noi nu-l putem opri să le conducă conform sensului său şi nu conform ordinii obişnuite a Universului.

Deci atunci când omul îşi fortifică puterile interioare, el învaţă şi să trăiască lăuntric în aşa fel încât devine clarvăzător în trupul astral. Dar dumneavoastră veţi vedea acum, din cele pe care le-am spus – şi pentru care am utilizat visul – că pentru a deveni clarvăzător în trupul astral, este necesar ca omul să aibă mereu o reprezentare limpede a confruntării propriei fiinţe cu sine însăşi. Aşa cum în viaţa fizică omul nu trăieşte sănătos dacă nu este pe deplin în conştienţa sa, tot aşa, el nu trăieşte sănătos sufleteşte faţă de lumea care este mai înaltă decât lumea fizică, dacă nu se vede întotdeauna *pe sine*. În lumea fizică omul *este* el însuşi, în lumile superioare omul este în raport cu sine, aşa cum este omul în lumea fizică este în raport cu un gând care înfăţişează o experienţă trecută. Un astfel de gând care reprezintă o experienţă trecută, îl privim lăuntric. Ne raportăm la el ca la o amintire. Aşa cum ne raportăm în lumea sensibilă la un gând, tot aşa ştim în lumea spirituală că ne uităm *la noi*, că ne privim *pe noi*. Trebuie să ne avem mereu pe noi înşine prezenţi acolo cu lucrurile pe care le trăim în lumea spirituală. Şi aceasta este în esenţă singura reprezentare care se introduce în lucruri – lucrurile asupra cărora la început nu avem puterea despre care am vorbit mai înainte – şi care este valabilă şi pentru lumea spirituală, astfel încât să fim stăpâni pe lucruri, astfel încât noi să fim puterea care stăpâneşte. Propria entitate este ca un centru de greutate, în jurul căruia se grupează totul. Modul în care lucrăm în lumea spirituală îl observăm pe propria noastră entitate. Observăm: aşa suntem în lumea spirituală. – Să presupunem că suntem în interiorul lumii spirituale şi percepem ceva incorect, adică mânuim incorect scrierea ocultă. Da, atunci când, folosind scrierea ocultă, scriem incorect şi ne percepem pe noi înşine drept centru de

greutate, în jurul căruia se grupează totul, atunci trăim în propria noastră entitate: Arăţi aşa tu, fiindcă ai făcut ceva incorect; acum trebuie să corectezi acel ceva! – Observi ce ai făcut din felul în care devii tu. Dacă e să expun comparativ acest aspect, aş spune: Vă aflaţi aici, în lumea fizică, dar nu aţi fi în dumneavoastră, ci în jurul dumneavoastră, şi îi spuneţi cuiva: „Acum este ora 11, 30" – dar acesta nu este adevărat. Şi în clipa aceea vă vedeţi cum vă scoateţi limba la dumneavoastră şi spuneţi: „Acesta nu eşti tu!" – Şi atunci începeţi să vă corectaţi, până când este corect, până spuneţi: „Este 9, 20!" Atunci vi se retrage limba înapoi în gură. În felul acesta observaţi pe dumneavoastră înşivă dacă vă comportaţi corect în lumea spirituală.

Acestea sunt lucruri pentru a căror caracterizate se pot poate folosi asemenea imagini groteşti din lumea fizică, dar în privinţa cărora oricine va simţi că ele înseamnă ceva cu mult mai serios decât tot ce poate însemna ceea ce se poate spune, drept comparatie, pentru lumea fizică. Ideea este că prin forţa gândirii pe care o avem deja pentru lumea fizică, mai întâi ne însuşim o înţelegere pentru lumile suprasensibile. În felul acesta eliberăm gândirea care altfel realmente se desfăşoară ţinută în ham de către lumea fizică. În vremurile mai vechi, oamenii aveau o clarvedere atavică, elementară. Pe atunci ei erau capabili să aibă imaginaţiuni, ş.a.m.d., chiar inspiraţii. Dar comparativ cu acele vremuri, faptul că în ziua de azi oamenii îşi formează concepte despre lumea fizică, reprezintă o stare mai avansată a omului. Pe vremea când oamenii au avut o clarvedere atavică, ei nu puteau gândi de-a binelea, aşa cum trebuie. Şi pentru a se putea forma o gândire aşa cum trebuie, exact forţa care a fost necesară mai înainte pentru clarvedere trebuia folosită la gândire. Şi

dacă astăzi un om dezvoltă în anumite părţi ale vieţii forţe clarvăzătoare, care nu au fost dezvoltate aşa cum le descrie ştiinţa spirituală, aceasta înseamnă: El le are ca moştenire din timpurile anterioare, pentru că el încă nu a ajuns la judecata matură pentru acele părţi ale vieţii în care este prezentă clarvederea. Dar din ce în ce mai mult ne apropiem de vremurile în care trebuie mai întâi să fie prezentă judecata matură, şi abia apoi, din judecata matură trebuie să fie dezvoltată din nou clarvederea. Aşadar dacă apare în ziua de azi cineva care prezintă anumite facultăţi psihice, o anumită clarvedere, fără să fi făcut exerciţii serioase, fără ca, să spunem, să fi studiat şi pătruns în mod corespunzător ştiinţa spirituală – căci ştiinţa spirituală, dacă omul o pătrunde în mod corect, poate fi ea însăşi cel mai bun exerciţiu pentru a elimina vechea clarvedere –, atunci aceasta nu arată că el s-ar afla în faţa celorlalţi în evoluţie, ci arată că a rămas în urmă. Trebuie ca omul să nu fi atins încă poziţia gândirii limpezi dacă în ziua de azi dezvoltă în suflet capacităţi atavice. Aşadar, dacă apare în ziua de azi întrebarea: Care suflet este într-un fel mai avansat în evoluţie; cel care doar judecă sănătos cu raţiunea obişnuită – şi cu această raţiune obişnuită el poate, dacă nu are prejudecăţi, să înţeleagă şi ştiinţa spirituală –, care aşadar mai întâi îşi creează din înţelegere o viziune asupra lumilor şi raţiunilor spirituale, sau un om care dă la iveală tot felul de lucruri în mod clarvăzător? – atunci mai avansată este acea persoană care are o judecată sănătoasă. Şi cel mai mult greşim dacă ne lăsăm impresionaţi de asemenea capacităţi clarvăzătoare atavice. Dacă ne lăsăm seduşi de credinţa că o asemenea persoană reprezintă un suflet deosebit de evoluat, greşim întotdeauna. Căci faptul că acest suflet prezintă asemenea facultăţi înseamnă că el încă nu a parcurs anumite lucruri,

care trebuiau parcurse în decursul perioadei clarvederii. De aceea, el le recuperează în ziua de azi. Cel mai grotesc este atunci când în cadrul curentului spiritual-ştiinţific apare credinţa că cineva care are o anumită clarvedere, fără să fi pătruns ştiinţa spirituală, trebuie să fi fost mai înainte cineva mai important. El este cu siguranţă cineva mai neimportant decât acela care are o judecată sănătoasă asupra lucrurilor.

Acum, contează foarte mult ca mişcarea noastră spiritual-ştiinţifică să acţioneze în sensul de a avea un anumit cerc de oameni care să pătrundă cu privirea astfel de lucruri, să le înţeleagă într-adevăr corect, care mai presus de toate să fie matur pentru judecata: În prezent trebuie să apară ştiinţa spirituală, căci omul trebuie să treacă prin înţelegerea ştiinţei spirituale, pentru a progresa.

Este extraordinar de important ca acest lucru să se întâmple. Desigur, există boli ale copilăriei în toate domeniile, în domeniile vieţii omeneşti şi desigur şi în cadrul curentelor spirituale care vin în lume. Şi bolile copilăriei ştiinţei spirituale sunt uşor de înţeles, deoarece în cazul ştiinţei spirituale se pune bineînţeles problema tot de a-i furniza omului ceea ce a fost obţinut prin conştienţa clarvăzătoare. Dar vedeţi cum trebuie caracterizat acest lucru. Trebuie caracterizat în sensul că nu se face apel nicidecum la comoditatea omenească, pentru a deveni clarvăzător în felul în care o necesită omenirea prezentă şi cea viitoare. Pentru aceasta e nevoie de cu totul altceva decât doar să laşi lucrurile să ajungă la tine. Pentru aceasta trebuie participare în fiecare clipă, autocontrol şi capacitatea de a te autoobserva, de îndată ce ajungi în lumea spirituală. Aceasta trebuie să se răspândească ca înţelegere. Este mai comod să laşi ceva să ajungă la tine,

aşa cum vine la om un vis, care vine ca un torent şi se retrage. Omul ar dori să trăiască lumea spirituală aşa cum trăieşte lumea fizic-sensibilă. Aceasta este o reminiscenţă din timpurile vechi ale evoluţiei spirituale culturale omeneşti, pentru că în vechea clarvedere oamenii trăiau lucrurile în aşa fel încât, de fapt, nu le „cunoşteau", şi prin urmare s-ar putea foarte bine să fie şi astăzi aşa încât omul să dorească să trăiască lumea spirituală în aşa fel încât, de fapt, să nu o „ştie".

Oamenii subapreciază ceea ce ştiu clar, într-un mod transparent.

Atunci când, de exemplu, cineva socoteşte, o face după o metodă. Nu este el însuşi implicat. Atunci când adună: 5 plus 7 face 12, el nu este prezent în treaba asta, în sensul pe care îl avem în vedere aici, că trebuie să ne situăm înăuntru procesului, că pretutindeni trebuie să fim implicaţi, pentru a *face*. De aceea nu le place oamenilor ca cineva să aibă o părere despre lume pe care şi-a făcut-o el însuşi. De îndată ce le poţi arăta oamenilor ceva ştiut fără participarea interioară, sunt bucuroşi, extrem de bucuroşi! Dar dacă vine cineva şi le arată: El ştie despre lumea spirituală, o ştie în aşa fel încât el este implicat – atunci oamenii spun: „O, el ştie asta! Acesta este un proces complet conştient, nu este obiectiv." – Dar dacă vine cineva care are o viziune şi nu are habar cum a produs-o, atunci se spune: „Aceasta este obiectiv, întru totul obiectiv! În acest caz poţi să crezi ce spune." – Dar tocmai acesta este punctul cel mai important din ştiinţa noastră spirituală, în curentul spiritual care corespunde ştiinţe spirituale adevărate, anume încercăm să ne formăm idei clare. Exact pentru că ştiinţa spirituală este încă ceva nou şi pentru că, desigur, dorul după lumea spirituală şi după o cunoaştere a lumii spirituale se trezeşte acum în sufletele omeneşti, oamenii

încearcă pretutindeni unde mai apare la suprafaţă ceva din vechea lume a clarvederii şi a clarsimţirii, să se lege de acelea şi să creadă apoi că ar fi făcut ceva excepţional păstrând lucrurile vechi. Dar în aceasta constă sarcina noastră: să vedem clar în acest domeniu! Trebuie să fie clar pentru noi că nu este inferior ca valoare atunci când, în privinţa unui proces de vindecare spirituală, cineva dă un sfat pe deplin conştient. Dar oamenii preţuiesc mai puţin aşa ceva, decât dacă vine cineva care este „deasupra" în această poveste, care se lasă pradă unor sentimente complet nedesluşite, care nu „ştie" deloc; căci în acest caz oamenii au sentimentul nedesluşit, voluptuos: „Asta vine din ceva necunoscut!" – Şi oare nu auzi la tot pasul că oamenii spun: „Nu ne interesează ceea ce putem înţelege, aduceţi-ne ceea ce nu poate fi înţeles! Căci acelea sunt cele înalte, cele dumnezeieşti!"

Este într-adevăr necesar nu numai ca adevărurile ştiinţei spirituale să pătrundă treptat în sufletul nostru, ci şi ca noi să ne însuşim o privire limpede şi sigură în privinţa condiţiilor despre care tocmai am vorbit şi care ne-au rezultat din faptul că am încercat, pornind de la caracteristica viselor, să arăt cum adevărata clarvedere presupune o participare activă a sufletului, ce poate fi comparată cu scrisul. Pentru a răspândi tot mai multă claritate în aceste lucruri am scris cartea ***Pragul lumii spirituale***. Cel care o înţelege, va înţelege nervul fundamental, principalul în ceea ce priveşte Mişcarea noastră. De aceea trebuie să indicăm iar şi iar – deşi acest lucru s-a petrecut adesea în decursul anilor –, pentru că aşa de multe depind de asta: Cine vrea să pătrundă cu adevărat ştiinţa spirituală, trebuie să-şi însuşească o privire sănătoasă pentru ceea ce este realmente spiritual-ştiinţific. Atunci vom deveni treptat o Societate care-şi poate asuma

sarcina de a acţiona cu adevărat salutar în privinţa a tot ceea ce aparţine de domeniul vieţii spirituale.

Despre ceea ce am început astăzi drept o caracteristică a lumii viselor din lumile spirituale, vom continua cu următoarea ocazie.

II ROBERT HAMERLING, POET, GÂNDITOR ŞI OM

Berlin, 26 aprilie 1914

Era 15 iulie 1889. Mă aflam împreună cu poetul *Rosseger* [Nota 1] şi sculptorul austriac *Hans Brandstetter* [Nota 2] în cimitirul din St. Leonhard în Graz, pe când în mormânt era coborât trupul neînsufleţit al poetului austriac *Robert Hamerling* [Nota 3]. Robert Hamerling fusese chemat cu câteva zile înainte de pe planul fizic, după suferinţe de nespus, care putem spune că au durat decenii întregi, şi care s-au amplificat în cele din urmă până la insuportabil. Trupul neînsufleţit fusese anterior pus pe catafalc în micuţa şi atât de minunata sa casă din Stifting, la periferia oraşului austriac stirian Graz. Hamerling zăcea acolo, adică forma pământească, abandonată de acest mare suflet, zăcea acolo, o imagine minunată în forma ei dintr-o viaţă care a luptat pentru cele mai mari înălţimi ale spiritului. Atât de expresivă, atât de grăitoare era această formă rămasă doar în seama elementelor terestre, dar ea era totodată aşa de mult amprenta suferinţelor de nespus pe care acest suflet de poet a trebuit să le trăiască în această viaţă! – Atunci a putut fi văzută printre care erau cei mai afectaţi de suferinţă, o fetiţă de zece ani, pupila lui Robert Hamerling, care prin firea ei copilărească mult-promiţătoare a împrospătat şi înfrumuseţat atât de mult

ultimii ani ai poetului, acea fetiţă căreia poetul i-a dedicat acele versuri [Nota 4], care conduc, în fond, adânc în dispoziţia lăuntrică a lui Robert Hamerling în ultimii săi ani de viaţă. Şi pentru că ele conduc atât de adânc în ceea ce a fost sufletul lui Hamerling, vă rog să-mi permiteţi să vă citesc aici chiar aceste versuri.

Pentru B.(ertha)

Copilă, care treci cu nevinovăţie, ca un fluture în zbor,
Pe lângă bolnavul cel chinuit de durere,
După ce mă vei fi văzut plecat acasă,
după o lungă suferinţă,
Nu te gândi la mine în efervescenţa tinereţii:
Doar în treacăt ţi-ai aminti de mine;
Nici în fericirea iubirii,
a căsniciei şi în aceea de mamă:
Numai voalate în vâltoarea vieţii ar fi amintirile tale.
Abia la şaizeci de ani să te gândeşti la mine:
La sărmanul om bolnav, pe care l-ai văzut
An după an zăcând pe patul său de suferinţă,
Şi care, torturat de un chin neîncetat,
Gemând anevoios, doar puţin a vorbit;
Cel care nu ţi-a fost nimic şi nu-ţi putea fi nimic.
La şaizeci de ani, copilă, adu-ţi aminte de el:
Atunci te vei gândi la el *cugetând*, cugetând *îndelung*
Şi o compasiune târzie, profundă, te va cuprinde
Faţă de cel care se odihneşte de mult, de orice chin.
Şi o lacrimă va curge din ochii tăi
ca jertfă pentru cel de mult răposat,
Care nu ţi-a fost nimic şi nu-ţi putea fi nimic.

Nu este nevoie să descriu situaţia poetului care a putut scrie aceste rânduri, care vorbesc atât de puternic despre

suferinţa, putem spune, din întreaga a doua jumătate a vieţii sale. Prin lume s-au zvonit tot felul de lucruri, chiar în vreme ce Hamerling era legat de pat pentru o mare parte din viaţă, despre o viaţă sibaritică, pe care ar fi dus-o poetul lui «Ahasver» [Nota 5]; s-a povestit chiar că trăieşte într-o casă fastuoasă din Graz, că s-ar distra cu un număr însemnat de fete, care trebuie să danseze în fiecare zi dansuri greceşti ș.a.m.d. Toate acestea s-au spus în zilele bolii sale în care boala îl încătuşa pe poet de pat, în timpurile pe când afară strălucea soarele cel mai splendid. El trebuia să zacă în pat, în cămăruţa lui, în timpul în care ştia că afară soarele strălucea peste câmpurile verzi în splendida natură, de care se bucura cu atâta drag, în răstimpul scurt pe care îl putea petrece în afara patului. Şi acest splendid soare strălucea aşa de frumos atunci când pe 15 iulie 1889 l-am condus pe cel decedat la ultimul său loc de odihnă. Rareori va exista o astfel de viaţă care, petrecută în mod exterior în felul acesta, să poată fi atât de dedicată cu fiecare fibră a sufeltului, celor ce sunt în lume măreţie, frumuseţe, splendoare, bucurie.

Îmi amintesc o scenă în care stăteam împreună la Viena cu un tânăr muzician, care a fost un foarte bun prieten cu Hamerling. Acest tânăr muzician era, în fond, un om sărman, care de timpuriu a fost copleşit de o suferinţă sufletească. Era un pesimist profund, care nu obosea niciodată să se plângă de viaţă. Şi pentru că îl îndrăgea aşa de mult pe Hamerling, i-ar fi plăcut foarte mult să-l poată invoca pe poetul Robert Hamerling, atunci când se plângea de viaţă. Dar o dată a fost aşa, că bunul tânăr muzician voia să-l invoce din nou pe poetul Hamerling ca pesimist. Iar eu am putut face apel la un ziar – stăteam împreună într-o cafenea – care conţinea o mică poezie ocazională a lui Hamerling, intitulată «Rugăminte personală» [Nota 6] şi să i-o arăt tânărului muzician:

Rugăminte personală

Spuneţi că fac versuri proaste, –
Spuneţi că fur linguri de argint, –
Spuneţi că nu aş fi un bun german,
Deoarece, constrâns de dietă,
Nu mă delectez nici cu carne evreiască,
Nici cu carne slavă, –
Sau că trădez Austria,
Pentru că îl slăvesc în cântece pe Bismark.–
Spuneţi că mă roade supărarea,
Pentru că sunt atât de rar lăudat,
Şi uneori calomniat cu dispreţ –
Dar un lucru vă rog,
Un lucru să nu spuneţi: că aş fi pesimist, –
Că în cântecele mele ultimul cuvânt
îl are, neroada, blazata, obtuza, moderna
Lipsă de bucurie a existenţei!
A fost deci pesimist, poetul,
Pentru că-şi îngăduie să se plângă?
Tocmai pentru că lui îi apare aşa frumoasă lumea,
Şi aşa fermecătoare viaţa,
Va regreta dureros,
Când îi este refuzată partea lui.
Dacă cel care se plânge este pesimist,
Atunci pesimist este şi oricine
Spune „vai", când i se scoate un dinte!
Credeţi orice spun recenzenţii,
Numai nu că aş fi pesimist!
Urăsc acest cuvânt – îmi miroase
Ca şi ultima-i silabă.*

(*Joc de cuvinte: în limba germană „Mist", ultima silabă din „pesimist", înseamnă „bălegar" – *n.tr.*)

Dispoziţia interioară a lui Hamerling este caracterizată şi de asemenea cuvinte, cuvinte care arată cum poate cineva geme şi trăi în dureri profunde, ca acelea pe care – el i-a scris asta lui Rosegger – le trăia el în timpul în care se poate să fi scris această «Rugăminte personală». El i-a scris lui Rosegger [Nota 7]: „Nu mă tem să devin pesimist, dar mă tem că din cauză că uneori mă pot smulge durerii permanente doar câteva clipe, aş putea deveni nebun sau imbecil!" El se putea teme să nu înnebunească sau să devină imbecil, dar nu se putea teme să devină pesimist, el, cel care şi-a început calea de poet în lume prin cuvintele care au fost într-adevăr ca un întreg program al vieţii. Căci atunci când Robert Hamerling şi-a trimis în lume primul său poem mai amplu, «Venus în exil», acesta purta mottoul:

Mergi ca sfânt mesager,
Şi cântă în sunete de bucurie
Aurora dimineţii ce se naşte,
Împărăţia Frumosului ce va să vină!

Şi practic aşa a fost el întreaga sa viaţă. În orice caz, ţi se imprimă adânc în memorie scena pe care trebuie să o amintim dacă vrem să-l înţelegem cu adevărat pe Hamerling, poetul austriac, în întregul său specific. Era cu câteva luni, câteva săptămâni înainte de moartea sa, când se muta din locuinţa sa din oraşul Graz – de pe strada care atunci se numea Strada Şcolii reale, iar acum se numeşte strada Hamerling – în mica sa căsuţă de vară [Nota 8] situată atât de retras la periferia oraşului. Doi slujitori trebuiau să-l poarte pe bolnav în jos, de la etajul III, căci atât de sus era situată locuinţa lui. De câteva ori a fost gata să leşine. Dar pe ambele părţi, înfăşurate într-o panglică largă atârnată de gât ca o stola, avea două pachete, manuscrisele ultimei sale opere, «Atomistica voinţei»

[Nota 9]. Acest aspect este caracteristic pentru modul în care acest poet a trăit şi a iubit. Nicio clipă nu a vrut să dea acest manuscris al operei sale filosofice din mâinile sale în alte mâini! Era atât de bolnav, încât trebuia purtat în jos de doi slujitori, dar el voia să-şi păstreze el cele care îi umpleau viaţa. Şi atunci a fost purtat în jos şi dus afară, la casa din Stifting, în cea mai frumoasă strălucire a Soarelui, şi a gemut: Ah, ce plăcut este să călătoreşti aşa, dar să nu fii atât de bolnav, nu atât de bolnav! – Dar din această situaţie exterioară a vieţii lucra un suflet, un spirit care era îndreptat înspre tot ce e măreţ, frumos, înspre tot ce este spiritual în lume. Lucra din izvorul a ceea ce este măreţ, frumos, spiritual, astfel încât în fond sună absolut firesc ceea ce a spus el despre dispoziţia pesimistă, dar care sună totodată astfel încât în Hamerling ne apare un spirit care este o dovadă vie a Cosmosului că în orice situaţie omenească este posibilă victoria forţelor spirituale în om asupra forţelor materiale şi senzoriale, oricât de potrivnice ar fi acestea.

Cu 59 de ani în urmă, aşadar în anul 1830, Robert Hamerling se născuse în Waldviertel [regiunea nord-vestică a Austriei de Jos], în acel Waldviertel austriac care, prin configuraţia sa naturală specifică, este – şi pe atunci probabil chiar mult mai mult decât în ziua de azi, când este deja străbătut de căi ferate – foarte potrivit să concentreze în ele însele sufletele, odată trezite, să adâncească sufletele în ele însele. Este în principiu o regiune relativ uitată de civilizaţie acest Waldviertel, deşi o personalitate cunoscută în lumea largă, care s-a născut acolo, în această parte a Austriei de dincolo de Leitha, a trăit în prima jumătate a secolului XIX. Această personalitate este probabil uitată astăzi, dar ea trăieşte pesemne cel puţin în Waldviertel, în amintirile oamenilor, în nenumărate povestiri din popor.

Trebuie să vă spun că eu am auzit povestindu-se adesea despre celebritatea acestei personalităţi, căci părinţii mei proveneau din acel Waldviertel, şi aşa am putut auzi măcar ecoul acestei personalităţi aparte, care este caracteristică pentru întreaga atmosferă străină de civilizaţie a Waldviertel-ului. Anume, această celebră personalitate era unul dintre cei mai faimoşi tâlhari din acel timp: Grasel. Acest Grasel era fără îndoială mai faimos decât toţi ceilalţi care proveneau din Waldviertel.

Hamerling a scris, în ultimii săi ani de viaţă, ceva despre Waldviertel, şi vreau să vă citesc doar câteva rânduri din ceea ce a scris el despre acest Waldviertel, despre ţinutul său natal, în care a crescut în primul său deceniu sau în primii 15 ani de viaţă. Vreau să vi le citesc, deoarece cred că printr-o asemenea descriere se aruncă mai multă lumină asupra a cine este Hamerling, decât prin orice caracterizare academică. El scrie astfel [Nota 10]: „Nu ştiu cât de mult construirea unei căi ferate, care trece pe lângă Waldviertel, a schimbat din izolarea de lume a acestuia. În anul 1867, apariţia unui străin acolo mai era încă un eveniment. Dacă un astfel de străin venea pe jos sau cu căruţa pe drum, boii înjugaţi la plug de pe câmp rămâneau pe loc, pentru a se zgâi cu capetele întoarse lateral spre noua apariţie. Ţăranul făcea câteva slabe încercări să-i mâne cu biciul – dar degeaba; iar, în final, el proceda ca şi ei, şi plugul se odihnea, până când străinul dispărea după prima colină sau pădurice. Aceasta este, de asemenea, o imagine a atmosferei idilice!”

Dar modul în care un suflet creşte depăşind mediul său înconjurător, cum devine o individualitate, ni se arată în mod deosebit la Hamerling. El era fiul unui ţesător sărac. Şi pe când Hamerling nici nu ştia încă să rostească „eu”, părinţii săi au fost alungaţi din casă, pentru că sărăciseră

de tot. Tatăl a trebuit să plece printre străini, mama a rămas cu micul Hamerling în Schönauer Waldviertel. Acolo, copilul a trăit frumuseţile Waldviertel-ului. Şi lui Hamerling i-a rămas în memorie, din acel timp, o scenă despre care credea că efectiv prin acea trăire şi-a dobândit el esenţa. Pe când era un băieţel de şapte ani, cobora odată o colină. Era pe seara, şi Soarele cobora la apus. Auriul îl întâmpina din strălucirea aurie a Soarelui, şi Hamerling descrie în felul următor [Nota 11] ceea ce a strălucit în ochii lui din strălucirea aurie: „Dintre cele mai semnificative, dar, desigur, cel mai greu de împărtăşit amintiri din copilăria mea, fac parte acele dispoziţii adesea stranii care treceau prin sufletul copilului hoinar, în parte ca trăiri vii şi impresii de moment, de cele mai multe ori pornind din viaţa naturii din jurul meu, în parte ca vise treze şi presimţiri. Misticul *Jakob Böhme* [Nota 12] povestea despre sine că în el s-ar fi trezit sensul înalt, viaţa spirituală mistică în mod miraculos, în momentul în care s-a cufundat visător în privirea unui lighean de cositor care strălucea în lumina Soarelui. Poate că orice om spiritual a avut un fel de lighean de cositor ca Jakob Böhme, de la care se trage de fapt trezirea lui interioară. Eu îmi amintesc foarte viu o anumită seară, în care – probabil că aveam pe atunci şapte ani –, pe când coboram panta unui deal, apusul de Soare îmi strălucea ca o minune, ca o apariţie a spiritului, umplându-mi sufletul cu o dispoziţie stranie, de neuitat, cu o presimţire, care astăzi îmi apare ca o chemare şi în care se oglindea întreagul meu destin viitor. Cu pieptul înălţat mă îndreptam grăbit spre un ţel necunoscut, şi, totodată, în sufletul meu era o asemenea melancolie încât îmi venea să plâng. Dacă acel moment ar fi fost explicabil din circumstanţele imediate, dacă nu ar fi fost unic în felul

său, atunci precis nu s-ar fi înscris într-un mod atât de indelebil în memoria mea."

Aşa a fost în al şaptelea an al poetului, aşa a fost atunci când muza poeziei şi a spiritului s-a apropiat de el. Se poate spune că atunci din Cosmos a fost plantat germenul în acest suflet pentru tot ce a devenit el apoi. Este frumos că Hamerling atribuie vocaţia sa poetică unui astfel de fenomen, precum o minune pe care Cosmosul a făcut-o cu el.

Din cauza sărăcirii părinţilor, copilul a trebuit să fie crescut şi educat în mânăstirea cisterciană Zwettl. Pentru că acolo a primit prima învăţătură gimnazială, a trebuit să cânte în corul de băieţi al mânăstirii. Hamerling avea pe atunci între 10 şi 14 ani, pe când se afla în această mânăstire. El a fost profund ataşat de o personalitate remarcabilă din acea mănăstire, de Pater *Hugo Traumihler* [Nota 13]. Pater Traumihler era un ascet, o personalitate întru totul dăruită adâncimii mistice şi unei vieţi strict ascetice. Vă puteţi imagina cum băiatul în care la acea vreme era deja vie setea după frumuseţea Universului, dar în care era mereu activ imboldul de a-şi aprofunda sufletul, a putut fi stimulat de experienţele interioare pe care Pater Traumihler i le putea relata despre cufundarea interioară în tainele inimii şi sufletului unui mistic, ale unui mistic de un tip foarte primitiv, elementar, dar care a făcut o puternică impresie asupra sufletului lui Hamerling. Dar nu putem să-l descriem pe Hamerling ca poet, dacă nu indicăm ceea ce era atât de neasemuit de mare în el: dorul de a deveni un mare om. Atunci când mai târziu, după ce plecase de multă vreme din Waldviertel, a făcut din nou o călătorie într-acolo, oamenii, care ştiau că este de acolo, l-au întrebat ce vrea să devină [Nota 14]. Dar Hamerling, deşi trecuse de 20 de ani, nu se gândise ce vrea să devină.

Şi atunci a realizat că la vârsta aceea te confrunţi cu întrebarea: „Ce vrei să devii?” – Şi el a trebuit să-şi spună mereu: Ceea ce vreau eu să devin, nu pot să le spun oamenilor, pentru că ei nu înţeleg. Căci atunci când sunt întrebat: Ce vrei să devii? – aş răspunde: Eu vreau să devin om! – Şi astfel, el a spus uneori că vrea să devină filolog, uneori că vrea să devină astronom, ş.a.m.d. Acestea le înţelegeau oamenii. Dar faptul că cineva poate avea intenţia – Hamerling era pe atunci un tânăr care deja terminase studiile universitare – să devină om, nu l-ar fi putut înţelege.

Acum, ar fi multe de povestit despre devenirea poetului Hamerling, şi în primul rând ar trebui vorbit mult despre modul în care trăia şi se ridica în sufletul său ceva compus din trei părţi. Primul lucru care a devenit întru totul viu în el, este ceea ce a formulat el mai târziu în cuvinte simple în «Atomistica voinţei»: anume, faptul că grecii au numit Universul „Cosmos” [Nota 15], care are legătură cu frumuseţea. Acest aspect era, pentru Hamerling, caracteristic pentru spiritul grec, căci sufletul său era îmbătat de frumuseţea care pulsează în Univers. Şi inima lui tânjea să vadă omenirea îmbătată iarăşi de frumuseţe, şi aceasta voia el să reverse în tonuri poetice. Şi aşa, totul în el tindea înspre frumuseţe, după lumea greacă impregnată de frumuseţe, şi el vedea atât de multe care au intrat în viaţa omenească, multe care se întindeau ca un văl întunecat peste ceea ce este vrut în natură, peste ceea ce este intenţionat de natură în frumuseţe. Şi pentru Hamerling, frumuseţea era una cu spiritualitatea. Astfel, adesea privirea lui străbătea tot ceea ce ştia el despre elenism, şi privea totodată cu melancolie la cultura modernă, pentru care voia el să scrie versuri. Dar el voia să scrie poezii pentru această cultură modernă pentru a

cufunda în ea toate acele sunete care îi pot încuraja din nou pe oameni să aducă frumuseţe şi spiritualitate în viaţă, pentru a ajunge în felul acesta din nou la o existenţă pământească fericită. Pentru Hamerling era imposibil să poată vorbi despre o discrepanţă între lume şi frumuseţe în viaţa omenească. Faptul că Frumosul ar trebui să pătrundă viaţa, că frumuseţea ar trebui să trăiască pe lume, este ceea ce îl entuziasma întru totul, şi i-a plăcut cel mai mult să traiască întru totul pentru aceasta întreaga viaţă, începând din tinereţe. Era ca un instinct în sufletul său. Dar el a trebuit să trăiască atâtea lucruri care îi arătau cum timpul modern trebuie să se zbată trecând prin multe care zădărnicesc idealurile în viaţă.

Hamerling era student în anul 1848. Şi el, care a participat el însuşi la mişcarea de eliberare, a fost adus în faţa poliţiei pentru aceasteă „mare infracţiunie", şi, la fel ca mulţi alţii care au participat atunci în Viena la mişcarea de eliberare, a fost supus unei pedepse deosebite. Anume, ei au fost duşi la frizer şi li s-a tăiat părul ca semn că erau „democraţi", pentru că trecuseră dincolo de măsura a ceea ce era permis de poliţie. Celălalt aspect, care nu era permis pe atunci – în această privinţă noi am făcut în ziua de azi un progres, pentru că în ziua de azi oamenilor nu li se mai taie părul când au convingeri libertare – era purtarea unei pălării cu boruri largi, căci şi acesta era considerat un semn al unei atitudini democratice, ci trebuia să porţi aşa-numitul ţilindru sau joben, acea pălărie cilindrică. Aceasta era pe deplin aprobată de poliţie. Prin acestea şi multe altele a trebuit să treacă Hamerling. Ca un mic semn al modului în care s-a purtat lumea cu marele poet, mai expun doar ceva despre care cred că oferă o caracterizare mai bună decât o caracterizare abstractă.

Era pe vremea când Hamerling absolvise anii universitari şi trebuia să-şi dea examenul de profesor. La greacă, latină şi matematică, el a trecut cu bine examenul. Atestatul pe care l-a primit la greacă şi latină este de-a dreptul strălucit. Apoi citim însă că, deşi Hamerling pretindea că a citit câteva cărţi de gramatică, ceea ce a dovedit el la examinare nu indica faptul că s-ar fi preocupat temeinic cu limba germană şi studiul ei. Un asemenea atestat i-a fost dat omului care prin specificul său, prin particularitatea stilului său, a îmbogăţit atât de infinit de mult limba germană!

Aş dori să mai evidenţiez o trăire a lui Hamerling [Nota 16] din anul 1851. Pe vremea aceea el a cunoscut o familie, şi o dată ar fi rămas cu drag la ei la petrecere într-o seară, dar nu a putut. Atunci, fiica familiei i-a trimis un pahar de punch în cămăruţa lui de student. Şi ce i s-a întâmplat? S-a întâmplat că a simţit brusc imboldul să ia hârtie şi creion şi s-a simţit deodată într-o altă lume. Pentru început a văzut, ca desenate într-un mare tablou, imagini ale istoriei lumii. Apoi, aceste imagini au trecut într-un amalgam de flori, putregai, sânge, salamandre, fructe de aur, ochi albaştri, sunete de harpă, pustiiri ale vieţii, bubuit de tunuri şi oameni în dispute. Scene istorice care alternau cu flori şi salamandre şi apoi, ca şi cum s-ar fi cristalizat din întreg, un chip palid, grav, cu ochi pătrunzători. Privirea acelui chip l-a readus pe Hamerling la sine. El a privit pe hârtie, şi pe hârtie sta scris, ceea ce nu se afla acolo înainte de a apărea viziunea, numele de Ahasver, iar dedesubt planul poemului său «Ahasver».

Acesta este particularitatea lui Hamerling, faptul că el avea un interes profund rar întâlnit pentru tot ceea ce poate mişca sufletul în înalturile şi adâncurile sale, combinat cu, aş spune, cu o stare de beţie faţă de Frumos.

De aceea trebuie să fi şi însemnat aşa o fericire pentru el faptul că el a deţinut timp de zece ani un post în învăţământul gimnazial din Triest, putând trăi acest timp pe malurile splendidei Mări Adriatice, şi să petreacă vacanţele în Veneţia învecinată. El a cunoscut atât de bine această Veneţie, încât mai ştia şi la o vârstă avansată fiecare colţişor şi fiecare uliţă, pe care le parcursese mereu în serile frumoase. Acolo îl întâmpina strălucirea naturii, frumuseţe, frumuseţe sudică, după care înseta atât de mult sufletul său. Această frumuseţe sudică înfloreşte încă din poeziile sale, care, aşa cum deja între primele sale opere, «Salutări în cântec din Adria» arată talentul unic al lui Robert Hamerling. Apoi a venit poemul său «Venus în exil», Venus nu doar concepută ca întrupare a iubirii pământeşti, ci ca purtătoare a frumuseţii care domneşte şi urzeşte în Cosmos, dar care este ca în exil pentru omenirea actuală. Şi Robert Hamerling considera eliberarea din exil a frumuseţii şi iubirii ca fiind dorul său poetic, dorul său de poet. De aici provine Motoul pe care vi l-am citit:

Mergi ca sfânt mesager,
Şi cântă în sunete de bucurie
Aurora dimineţii ce se naşte,
Împărăţia Frumosului ce va să vină!

Dar acest suflet al lui Hamerling nu putea cânta „aurora dimineţii ce se naşte, Împărăţia Frumosului ce va să vină”, fără să privească în toate adâncurile sufletului omenesc. Şi modul în care apar aceste adâncuri ale sufletului omenesc în faţa lui Robert Hamerling a arătat-o viziunea despre Ahasver. Ea a stat, poetic, mereu în faţa sufletului său, până când el a găsit înfăţişarea poetică pentru personalitatea lui Ahasver. Ea a păşit în aşa fel în faţa sufletului său încât Ahasver a devenit pentru el germenul rămas viu care trece prin întreaga viaţă

omenească drept personificare a unei individualităţi omeneşti care ar vrea să fugă de viaţă şi nu poate, a unei individualităţi omeneşti căreia i se opune personalitatea lui Nero în Roma, acea personalitate care caută mereu viaţa şi nu o poate găsi în abundenţa senzorială şi care, de aceea, trebuie mereu să caute.

Vedem cum i s-au înfăţişat lui Robert Hamerling contrastele vieţii. Acest lucru se arată şi mai mult în poemul său «Regele din Sion», în care el descrie un caracter care vrea să readucă semenilor vindecare spirituală, din înălţimile spirituale, însă decade în slăbiciunea omenească, în senzualitate, ş.a.m.d. Modul în care se ating contradicţiile vieţii apărea mereu în faţa sufletului lui Hamerling. Şi el voia să le întrupeze poetic. Grecia se afla mereu în faţa sufletului său, aşa cum voia el să o restaureze. În «Aspasia» sa el descrie acea Grecie cum şi-o imagina el, descrie ţara dorului său, lumea Frumosului, împreună cu tot ceea ce poate purta lumea Frumosului şi ca aspecte ale sale de umbră. Aceasta devine un minunat poem cultural-istoric, ca un roman în trei părţi, «Aspasia». Faptul că oamenii nu-l puteau înţelege pe Robert Hamerling mi-a apărut în mod simptomatic atunci când am întâlnit într-un loc uitat de lume un om din ai cărui ochi radia invidia, şi a cărui gură avea o expriesie urâtă. – Desigur, nu am cu aceasta în vedere urâţenia corporală, căci aceasta poate fi frumoasă chiar în măsura cea mai înaltă. – Acest om era unul dintre criticii cei mai caustici ai «Aspasiei». El apărea oarecum ca „omul cel mai urât” în comparaţie cu poetul îmbătat de frumuseţe, şi este de înţeles că sufletul cel caustic nu-l putea înţelege pe poetul îmbibat de frumuseţe!

Aşa a fost întreaga strădanie a lui Robert Hamerling. Aş avea multe de povestit, dacă ar fi să redau întregul mers

al lui Robert Hamerling prin istorie. El a încercat să-i trateze pe Danton, Robespierre, până la Homunculus, în care voia să întruchipeze întregul grotesc al culturii moderne. Aş avea, de asemenea, multe de spus dacă aş vrea să descriu cum muza lirică a lui Robert Hamerling căuta mereu, pe de o parte din întreaga frumuseţe a naturii, din toate splendidele culori ale naturii, pe de altă parte din întreg spiritul naturii, să găsească tonurile meditative care străbat poemele sale. Şi iarăşi aş avea multe de spus dacă aş vrea să caracterizez şi numai indicând cum trăiesc în aceste poeme lirice ale lui Hamerling toate cele prin care sufletul omenesc poate găsi alinare pentru ceea ce este mic în ceea ce este mare, cum sufletului omenesc îi poate curge din aceste poeme credinţa invincibilă că, oricât şi-ar afirma stăpânirea demonii discordiei şi ai urâţeniei, în sufletul omenesc poate totuşi veni Împărăţia Frumosului. Sufletul lui Hamerling a fost un suflet care putea suferi în viaţă şi în mijlocul celor mai profunde, mai dureroase suferinţe se putea bucura de frumuseţile activităţii spirituale, care putea privi în jurul său dizarmoniile zilei, şi putea fi profund cufundat interior, atunci când cerul înstelat se înălţa deasupra apelor, în frumuseţea nopţii. Hamerling putea să lase să curgă această dispoziţie interioară în tonuri pline de semnificaţie.

Am vrut cu drag să trezesc o reprezentare prin cuvinte care să-l caracterizeze mai mult simptomatic pe Hamerling, adică faptul că Robert Hamerling apare ca acel poet din ultima treime a secolului XIX, care poartă în sine în mod invincibil conştienţa unui viitor mai bun al omenirii, pentru că este întru totul pătruns de adevărul frumuseţii din Univers, că el este poetul ce poate descrie totodată cum spiritul în om poate deveni învingător asupra

tot ceea ce se apropie de natura spirituală a omului ca obstacole şi piedici materiale. Am vrut doar să caracterizez acest aspect prin câteva trăsături ale vieţii lui Hamerling.

Nu-l înţelegem pe Hamerling, poetul, dacă nu indicăm cum întreaga sa viaţă Hamerling s-a străduit să-şi răspundă la întrebarea: Cum devin eu om? – Tot ceea ce a creat el are măreţie omenească, nu întotdeauna măreţie poetică, căci măreţia poetică este la Hamerling abia o consecinţă a măreţiei sale omeneşti. Pentru sufletul lui Hamerling a fost mereu aşa, că atunci când privea încoace şi încolo şi observa dizarmonii în viaţă, în sufletul său trăia un impuls de neînvins de a găsi armonia corespunzătoare, de a găsi modul în care tot ceea ce este urât trebuie să se dizolve în faţa privirii corecte a naturii omeneşti în frumuseţe. Aş dori, pentru că aceasta este atât de caracteristic pentru Hamerling, să vă citesc în încheiere, o mică poezie aparent nesemnificativă care s-a născut din predispoziţia, din gândurile primei sale tinereţi, dar care, chiar şi într-o simplitate poetică primitivă, caracterizează dispoziţia lăuntrică ce i-a străbătut întreaga viaţă:

Leul şi trandafirul [Nota 17]

A călcat pe un trandafir roşu
Leul cu mânie;
I-a rămas în labă
Spinul florii delicate.
S-a umflat şi îl durea laba,
Leul cel mânios este mort;
Se delectează înviorat bând a dimineţii
Rouă roşul trandafir.
Fie oricât de delicat cel delicat,
Oricât de grosolan cel grosolan,

Ceea ce este fin, delicat, pur,
Frumos, învinge totuşi!

Aceasta a fost dispoziţia lăuntrică a lui Hamerling – ea reiese din tot ceea ce a creat el –, care a străbătut întreaga sa viaţă:

Fie oricât de delicat cel delicat,
Oricât de grosolan cel grosolan,
Ceea ce este fin, delicat, pur,
Frumos, învinge totuşi!

III TREZIREA GÂNDURILOR SPIRITUALE CA CERINȚĂ A EPOCII

Basel, 5 mai 1914

Este o satisfacţie deosebită pentru mine faptul că ne putem găsi aici împreună, oarecum smulşi din activitatea noastră de construcţie de la Dornach [Nota 1]. Dar mi s-a părut imposibil să ne aflăm împreună aşa aproape spaţial de clădirea noastră şi să nu ne reunim şi pentru a discuta probleme antroposofice. Să sperăm că va exista posibilitatea să o facem din când în când, de mai multe ori în cursul anului, pentru că altfel tocmai prietenii noştri care lucrează la clădire ar avea mai puţine ocazii să ia parte la asemenea discuţii, decât au în timpurile în care nu-şi dedică forţele acestei clădiri.

Am dori să începem astăzi cu anumite consideraţii asupra vieţii spirituale, care ne pot fi utile, atunci când, într-un moment liniştit, aruncăm o privire de ansamblu asupra problemei: Ce însemnătate poate avea ştiinţa spirituală pentru sufletul omenesc, ce însemnătate poate avea viaţa antroposofică? – Căci în special acelui om al prezentului care nu s-a deprins încă cu gândirea şi simţirea

antroposofică, îi face impresia că ar putea fi justificată întrebarea: La ce ne trebuie să ne interesăm de fapt de viaţa spirituală, de vreme ce în orice caz – aşa ar putea spune chiar şi omul cu convingeri materialiste –, după moarte ne vom muta în această lume spirituală, şi atunci vom afla oricum ceea ce avem de aflat în privinţa ei. De ce nu ar trebui să ne putem mulţumi să facem aici, în această viaţă dintre naştere şi moarte pur şi simplu ceea ce rezultă din viaţa în lumea fizică, şi de ce am aduce prejudicii vieţii noastre dacă ne îndeplinim îndatoririle fizice ce rezultă din lumea fizică, şi în rest să lăsăm în nedeterminare cum ar putea sta lucrurile cu lumea spirituală? Acestea este o părere şi o întrebare pe care o auzeai adesea în timp ce fluxul materialist, în special în ultima treime a secolului XIX, s-a revărsat peste evoluţia omenească. Şi nici măcar nu erau cele mai rele suflete din punct de vedere etic, cele care spuneau: Să ne concentrăm în timpul vieţii noastre de pe Pământ asupra îndatoririlor care ne revin pe Pământ, şi să lăsăm restul unei lumi în care păşim după moarte. – Adesea a trebuit să auzi aşa ceva.

Acum să atragem pentru început atenţia asupra unui lucru, care ar fi de menţionat şi care poate fi imediat lămuritor pentru cineva raţional, care începe să se familiarizeze acum, nici măcar n-aş spune cu ştiinţa spirituală, ci numai cu o gândire cu adevărat logică. Omul îşi petrece, de fapt, numai o parte din timpul dintre naştere şi moarte în lumea fizică, aceasta însemnând că el petrece în lumea fizică timpul în care este treaz. Şi cel puţin acela care s-a preocupat încă prea puţin cu gândirea despre lumea spirituală, dar poate, totuşi, gândi logic, ar trebui să admită că în viaţa sa sufletească conştientă omul este la fel de puţin informat despre viaţa din timpul somnului, pe cât este informat despre viaţa de după moarte. Şi, la urma-

urmelor, o asemenea gândire logică nu poate nega continuitatea vieţii în somn; căci atunci ar trebui să poată accepta afirmaţia că noi chiar murim în fiecare seară şi că renaştem în fiecare dimineaţă. Desigur că o gândire logică nu va face asta, dar tot atât de puţin se va putea decide o gândire cu adevărat logică să afirme că în trupul care doarme, cel care se află în pat, ar fi într-adevăr conţinut întregul om. Oamenii ar trebui măcar să reflecteze asupra faptului de a dormi. Şi dacă oamenii reflectează asupra realităţii somnului, vor primi deja un impuls să supună discuţiei ceea ce are de dat lumii ştiinţa spirituală. În special ştiinţele naturii vor ajunge tot mai mult să realizeze că în omul care doarme, adică în trupul fizic al omului adormit nu este prezentă fiinţa sufletească propriu-zisă a omului. Este puţin probabil ca dezvoltarea natural-ştiinţifică a acestui secol să se încheie fără ca ştiinţele naturii să aibă chiar din ele însele această cunoaştere pe care tocmai am indicat-o. Atunci, aceste ştiinţe ale naturii vor trebui să se informeze din ştiinţa spirituală şi atunci vor fi constrânse prin ele însele, aceste ştiinţe ale naturii, să recunoască faptul că ceea ce numim entitate sufletesc-spirituală a omului nu are realmente legătură cu corporal-fizicul în somn. Şi atunci va deveni important, tot mai important pentru oamenii secolului XX, să ştie ceva despre acest somn. Şi pentru a ne face o idee despre ceea ce oamenii în decursul secolului XX vor trebui să ştie despre natura somului, să începem astăzi.

Ştim din studiile noastre spiritual-ştiinţifice că atunci când doarme, omul este afară din trupul fizic şi cel eteric cu două elemente componente ale entităţii sale, cu Eul şi trupul astral. Putem pune întrebarea: Da, unde sunt Eul şi trupul astral în timpul somnului? – Pentru început putem răspunde: Ei bine, în lumea spirituală. – Desigur, în această

lume spirituală suntem, de fapt, întotdeauna. Suntem într-adevăr întotdeauna în lăuntrul lumii spirituale, pentru că această lume spirituală nu este nicăieri separată de lumea exterioară; ci aşa cum ne înconjoară fizic aerul peste tot, tot aşa ne înconjoară spiritual lumea spirituală. Aşadar noi şi în stare de veghe suntem necontenit în lăuntrul lumii spirituale. Dar în somn suntem altfel în lumea spirituală decât suntem în ea în stare de veghe. Acum, este oarecum suficient, aş spune, pentru cele mai imediate necesităţi ale ştiinţei spirituale, să exprimăm astfel lucrurile: În somn, suntem cu Eul şi trupul astral în afara trupului fizic şi a celui eteric. Dar spunând aceasta, practic spunem totuşi numai jumătate de adevăr. Spunem jumătate din adevăr, dar totuşi, spunem numai o jumătate. În principiu este ca şi cum am spune: În timpul nopţii, Soarele apune, este în afara Pământului. Dar numai pentru acei locuitori ai Pământului care trăiesc în Europa este efectiv Soarele în afara Pământului lor în timpul nopţii. Ştim că nu este aşa pentru toţi locuitorii Pământului. Practic, aşa este cu entitatea noastră în timpul somnului, în privinţa faptului că suntem un Eu şi un trup astral. Dar cu adevărat în afară, aş spune, complet în afara trupurilor noastre fizic şi eteric suntem cu Eul şi trupul nostru astral abia după moarte. Vorbind în mod riguros, în timpul somnului suntem cu Eul şi trupul nostru astral în afara sângelui şi a sistemului nostru nervos. Dar, atunci când, cum ar fi „Soarele" fiinţei noastre, Eu nostru şi trupul nostru astral apun pentru sângele şi sistemul nostru nervos, pe care le pătrund în timpul zilei, ele răsar pentru cealaltă jumătate a omului, pentru organele care nu sunt sânge şi sistem nervos. Cu acestea, omul se află într-o strânsă legătură în timpul somnului. Într-adevăr, aşa cum Soarele nostru, care străluceşte pentru noi în timpul zilei, atunci când apune

pentru noi, răsare pentru alţi locuitori ai Pământului, tot aşa este cu Eul şi trupul astral. Atunci când apun pentru sângele nostru şi sistemul nostru nervos, ele răsar pentru celelalte organe şi sunt atunci cu atât mai energic conectate cu acestea. Acum, aceste alte organe, cu care sunt unite Eul nostru şi trupul nostru astral în timpul somnului, sunt, în realitate, ca tot ceea ce există în lume, construite din spiritualitate. Şi acum, pentru acest timp de somn este remarcabil faptul că noi din Eul şi trupul nostru astral influenţăm puternic aceste organe ale trupului nostru, situate în afara sistemului nostru nervos şi a sângelui nostru. Pe când în răstimpul nostru de veghe, din Eul nostru şi din trupul nostru astral ne influenţăm puternic sistemul nervos şi sângele, noi ne influenţăm celelalte organe şi de asemenea cele în celelalte organe, care nu pornesc oarecum din sânge şi nervii înşişi ci care intervin din nervi în sânge, ne influenţăm deosebit de puternic în somn toate acestea, din Eul şi trupul nostru astral.

Dacă aşa stau lucrurile, atunci rezultă altceva, aş spune, uşor de înţeles. Şi anume că nu este indiferent cum pătrundem în somn cu Eul nostru şi trupul nostru astral. Materialistului îi poate fi la început absolut indiferent cum se comportă în somn Eul şi trupul său astral, despre care el nu vorbeşte chiar deloc. Cel care pătrunde lucrurile cu privirea ştie că în măsura în care organele noastre nu se manifestă direct în activităţile sângelui şi ale sistemului nervos, aşadar în viaţa conştientă, ele sunt dependente de ceea ce este în Eul nostru şi în trupul nostru astral în aşa fel încât activează în special în timpul somnului. Probabil că putem vorbi cel mai bine despre un astfel de lucru printr-un exemplu. Luăm un exemplu uşor de priceput.

În vremea noastră, după cum se ştie, există o teamă care se poate compara întru totul cu teama de fantome din

Evul Mediu. Este actuala teamă de bacili. Ambele stări de teamă sunt, obiectiv, acelaşi lucru. Ele sunt acelaşi lucru şi în măsura în care fiecare dintre cele două epoci – Evul Mediu şi perioada contemporană – se comportă aşa cum i se potriveşte fiecăreia dintre ele. Evul Mediu avea o anumită credinţă în lumea spirituală; el se temea atunci, desigur, de entităţi spirituale. Timpurile mai noi au pierdut această credinţă în lumea spirituală, ele cred în cea materială, aşadar se tem de entităţi materiale, chiar dacă acestea sunt atât de mici. O deosebire ar putea fi găsită în mod obiectiv, cel mult în aceea că fantomele sunt, totuşi, cel puţin fiinţe oarecum considerabile, în comparaţie cu minusculii bacili care de fapt nu pot în nici un caz să se laude cu fiinţele lor, astfel încât să te poţi serios teme de ei ca de o fantomă considerabilă. Însă bineînţeles aceasta nu înseamnă că bacilii ar trebui cultivaţi, şi că este bine să trăim cu bacilii. Acest lucru nu trebuie spus în nici un caz. Dar nici nu contrazice cele spuse, fiindcă la urma-urmelor bacilii există precis, dar şi fantomele existau de asemenea. Pentru cei care au putut într-adevăr crede în lumea spirituală nu există nicio deosebire în ceea ce priveşte realitatea în această privinţă.

Acum se pune problema, şi acesta este esenţialul, care urmează să fie reliefat astăzi, că bacilii pot deveni periculoşi numai atunci când sunt cultivaţi. Bacilii nu trebuie cultivaţi. Desigur că aici ne vor da şi materialiştii dreptate atunci când stabilim cerinţa ca bacilii să nu fie cultivaţi. Dar dacă mergem mai departe şi vorbim din punctul de vedere al unei adevărate ştiinţe spirituale, despre cum sunt cel mai mult cultivaţi, materialiştii nu vor mai fi de aceeaşi părere. Bacilii sunt cultivaţi cel mai intens atunci când omul nu ia cu sine în starea de somn nimic mai mult decât convingerile materialiste. Nu există un mijloc

mai bun pentru această cultivare decât acela de a merge în somn numai cu idei materialiste şi de a acţiona de acolo, din lumea spirituală, din Eu şi trupul astral, asupra organelor trupului fizic, care nu sunt nici sânge, nici sistem nervos. Nu există un mijloc mai bun de a întreţine şi îngriji bacili, decât acela de a dormi cu o atitudine exclusiv materialistă. Mai există cel puţin un mijloc care este la fel de bun ca acesta. Anume acela de a trăi într-un focar de boli epidemice sau endemice şi să nu preiei nimic altceva în tine decât imaginile maladive din jurul tău, fiind umplut numai cu sentimentul de teamă faţă de aceste boli. Acest procedeu este, firește, la fel de bun. Dacă nu putem invoca nimic altceva în faţa noastră decât teama faţă de bolile ce se desfăşoară de jur-împrejurul nostru într-un focar de boli epidemice, şi adormim noaptea cu gândul fricii, în suflet se creează imagini remanente inconştiente, imaginaţiuni care sunt impregnate de teamă. Şi acesta este un bun mijloc de a cultiva bacili. Dacă putem atenua şi numai puţin această teamă, de exemplu prin iubire aferentă muncii de a îngriji bolnavii, unde ocupându-ne de îngrijirea bolnavilor putem cumva uita că ne-am putea infecta şi noi, atunci atenuăm foarte bine forţele de cultivare a bacililor.

Astfel de lucruri nu sunt expuse în ştiinţa spirituală pentru a face speculaţii asupra egoismului omenesc, ci pentru a descrie realităţi ale lumii spirituale. Vedem astfel că noi cu adevărat în viaţă, în acest caz concret, avem foarte mult de a face cu lumea spirituală, pentru că acţionăm realmente noi înşine din lumea spirituală, de la adormire până la trezire. Şi s-ar putea acţiona realmente mai mult decât prin toate mijloacele care sunt produse acum de către ştiinţa materialistă împotriva a tot ceea ce se numeşte bacil; cu adevărat mai mult, indicibil mai substanţial s-ar putea acţiona pentru viitorul omenirii dacă

li s-ar furniza oamenilor reprezentări prin care să fie scoşi din materialism şi stimulaţi spre o iubire activă, din spirit. Tot mai mult trebuie să se răspândească în decursul acestui secol cunoaşterea cum lumea spirituală nu este absolut deloc fără importanţă pentru viaţa noastră fizică, cum ea îşi are însemnătatea ei omniprezentă pentru lumea fizică, pentru că realmente de la adormire până la trezire noi ne aflăm în interiorul lumii spirituale şi rămânem de acolo activi faţă de trupul fizic. Şi chiar dacă acest lucru nu se vede direct, acesta este, totuşi, cazul.

Acum trebuie să ne obişnuim cu ceva, dacă vrem să privim aceste lucruri în lumina corectă. Va trebui să ne obişnuim cu faptul că ceea ce trebuie considerat direct ca forţă vindecătoare a ştiinţei spirituale trebuie să acţioneze prin comunitatea omenească. Căci, aş vrea să spun, ce însemnătate ar avea dacă câte un om pe ici şi pe colo intră de fiecare dată în lumile spirituale la adormire cu acele gânduri care sunt favorabile lumii spirituale, şi de jur-împrejurul lui sunt ceilalţi care, prin gândurile materialiste, sentimentele materialiste şi sentimentele de teamă – care sunt întotdeauna legate de materialism – hrănesc şi cultivă lumea bacililor? Ce este, de fapt, această lume a bacililor? Ei bine, acum ajungem la un capitol despre care faptul de a şti ceva este de-a dreptul esenţial pentru viaţa omenească. Atunci când găsim în afară, în natură, aerul plin cu tot soiul de specii de păsări, apa cu peştii, când urmărim ceea ce se târăşte pe pământ, zburdă pe el, arătând în felul acesta simţurilor exterioare ceea ce trăieşte în natură, avem de a face cu entităţi despre care vorbim efectiv întru totul corect atunci când spunem: Ele sunt, totuşi, într-o formă oarecare, chiar şi atunci când intervin pe ici sau pe colo dăunător în acţiunile naturii, ele sunt totuşi creaturi ale divinităţii ce evoluează în continuare. Dar în clipa în care ajungem la acele entităţi care îşi au

locuinţa în alte fiinţe vii, în plante, animale sau oameni, avem de a face, mai ales atunci când sunt creaturi asemănătoare bacililor, care se află în trupul animal sau uman, în special cele care sunt în trupul uman, atunci avem fără îndoială de a face tot cu creaturi ale entităţilor spirituale, dar cu creaturi ale lui Ahriman. Şi privim corect prezenţa acestor creaturi în cadrul lumii noastre, dacă ne este limpede că toate aceste entităţi sunt în corelaţie cu realităţi spirituale, cu relaţiile omului cu Ahriman. Şi aceste relaţii ale omului cu Ahriman sunt produse, după cum ştim, prin atitudinea materialistă sau stări de teamă pur egoiste. Şi considerăm corect proporţia în care există asemenea entităţi parazitare în lume, dacă spunem: Acolo unde se arată asemenea entităţi parazitare ele sunt un simptom al intervenţiei lui Ahriman în lume. Şi dacă vedem la un asemenea exemplu că realmente nu este totuna dacă atunci când adoarme seara omul ia cu sine în lumea spirituală în care se află între adormire şi trezire reprezentări pur materialiste sau idei spirituale, dacă înţelegem că nu este totuna, atunci încetăm şi să vorbim despre faptul că ar putea fi totuna dacă ştim deja în această lume ceva despre spirit sau nu ştim nimic despre spirit. Aşa că trebuie, firește, să începem într-un anumit punct, dacă vrem să ne aducem în mod corect în faţa ochilor marea însemnătate a cercetării spiritual-ştiinţifice pentru această viaţă omenească dintre naştere şi moarte.

Dar putem, de asemenea, să ne îndreptăm privirea noastră spirituală şi înspre cu totul alte domenii. Din ce în ce mai mult vom remarca cum această viaţă este corelată cu viaţa spirituală. Pentru această viaţă avem nevoie, ca oameni, de natura aflată oarecum sub om, din care ne hrănim, din care ne luăm aşadar hrana. Cele din care la început, un anumit timp după moarte, morţii îşi preiau hrana lor, sunt reprezentările, simţămintele, senzaţiile şi sentimentele

inconştiente pe care le poartă în somn oameni de aici, de pe Pământ. Pentru cei morţi este o diferenţă covârşitoare dacă undeva, să spunem, doarme o ceată de oameni care în timpul vieţii lor de veghe se umplu exclusiv cu sentimente şi idei pur materialiste pe care le duc în somn şi la adormire sunt impregnaţi de efectele remanente ale acestui materialism, sau dacă undeva doarme o ceată de oameni care în răstimpul de veghe s-au pătruns întru totul cu idei spirituale şi care mai sunt încă pătrunşi de acestea şi în timpul somnului. Acelaşi raport care este între o suprafaţă pustie, care nu conţine nici un aliment şi pe care oamenii trebuie să flămânzească, şi o regiune fertilă care oferă oamenilor hrană, acelaşi raport este pentru cei care au trecut prin poarta morţii, între o ceată de oameni care dorm cu convingeri materialiste, şi o ceată de oameni care dorm cu idei spirituale. Căci din umplerea sufletelor care dorm aici, pe Pământ, cu gânduri spirituale îşi extrag morţii la început, mulţi ani după moarte, vitalitatea, care este similar, numai că transpus în spiritual, cu ceea ce noi, ca oameni fizici, ne procurăm de la entităţile care ne dau hrană, din regnurile naturii mai jos de noi. Noi suntem literalmente un ogor fertil pentru morţi, dacă ne umplem de reprezentările care ne vin de la ştiinţa spirituală. Şi devenim ogoare pustii, prin care îi înfometăm pe cei morţi, dacă dormim cu reprezentări şi convingeri materialiste.

Faptul de a vorbi acum, în timpul nostru, despre ştiinţa spirituală, nu izvorăşte dintr-un entuziasm cum este acela care duce la multe alte uniuni, societăţi omeneşti ş.a.m.d. Ci impulsul de a vorbi despre ştiinţa spirituală izvorăşte din acea necesitate a inimii care înţelege că oamenii vor avea nevoie în viitor în secolul XX de această ştiinţă spirituală. Oricum s-ar configura circumstanţele în lumea exterioară, cel care vede cu intensitate cât de necesară este lumii ştiinţa spirituală, nu are deloc în

puterea sa faptul de a nu lăsa cunoştinţele ştiinţei spirituale să curgă de pe limba şi din gura sa pentru a le împărtăşi semenilor. Şi el resimte orice putere a cuvintelor pe care le poate folosi, ca fiind mult prea mică faţă de necesitatea care există de a aduce ştiinţa spirituală într-o măsură tot mai mare acelei omeniri care altminteri ar trebui să se cufunde tot mai mult în materialism.

Şi dacă ne întrebăm şi din altă perspectivă: Cum stau lucrurile cu relaţia noastră cu acei decedaţi cu care ne-am aflat în legătură în timpul vieţii, despre care ne putem face reprezentări limpezi, cu cei cu care avem cu toţii asemenea legături încât ne gândim adesea la ei? Cum stau lucrurile cu relaţia noastră faţă de cei morţi şi în altă privinţă, decât aceea că le oferim morţilor hrană spirituală prin aceea că purtăm în somn idei spirituale? Cum stau lucrurile în viaţa de veghe cu legăturile noastre cu cei morţi?

Dacă ceea ce pot extrage morţii din ceea ce este în sufletele oamenilor care dorm, este ca un fel de hrană pentru morţi, atunci fiecare gând care intră în lumile spirituale, care se preocupă cu lumile spirituale şi entităţile spirituale, orice gând care este în aşa fel încât are o legătură cu lumile spirituale, este ceva pe care morţii îl pot percepe, şi de care este obligat să ducă lipsă dacă noi nu nutrim astfel de gânduri. Reprezentările care se referă doar la lumea materială, la ceea ce este afară, în natură, trăiesc în sufletele noastre în aşa fel încât morţii nu le pot vedea; ele nu au niciun înţeles pentru cei morţi. Oricât de savant, oricât de înţelept am putea gândi despre lucrurile din natura exterioară, gândurile noastre nu sunt nimic pentru cei morţi. În clipa în care nutrim gânduri care se referă la lumea spirituală, gândurile sunt nemijlocit prezente pentru cei morţi, deci nu doar pentru cei vii, ci şi pentru cei morţi.

De aceea li s-a recomandat deja adesea prietenilor noştri: Atunci când o anumită persoană cu care ei au fost în legătură, se află în lumea spirituală, să i se citească în gând. Să-şi imagineze persoana respectivă şi să citească în gând în întregime un text care tratează lumea spirituală. Atunci cel mort citeşte împreună cu ei. Nu este îngăduit să credeţi că acest lucru este lipsit de importanţă. Persoana moartă din lumea spirituală este, desigur, în lumea despre care ştim din ştiinţa spirituală, dar gândurile din lumea spirituală trebuie produse pe Pământ. Cel mort nu trebuie să perceapă numai lumea spirituală care se află în jurul său. El are nevoie de gândurile celor care trăiesc pe Pământ. Aceste gânduri sunt pentru el ceva ca o percepţie. Cel mai frumos, mai important lucru pe care îl putem dărui morţilor este să le citim în acest mod descris. De fiecare dată când suntem întrebaţi cum le putem oferi morţilor ceva, trebuie să răspundem: Prin lectura unui conţinut spiritual. – Şi dacă cineva s-ar îndoi, totuşi, că acest lucru este util de vreme ce persoana moartă se află în lumea spirituală, este nevoie doar să reflectăm la faptul că în lumea fizică poate fi cineva de asemenea înconjurat de lucruri şi entităţi, dar totuşi poate să nu aibă nicio idee despre ele. Pe acestea el trebuie mai întâi să şi le dobândească. Tot aşa, cel mort poate fi în lumea spirituală; el este acolo, dar gândurile trebuie să curgă spre el dinspre Pământ. Aşa cum curge ploaia binefăcătoare din nori pentru pământul fizic, tot aşa trebuie să curgă în sus gândurile luminoase în acele regiuni în care are de zăbovit cel mort.

Toate aceste exemple ne arată ce importanţă mare, nesfârşit de mare o are trăirea lumii spirituale în gânduri, deja şi pentru lumea noastră fizică şi cât de nejustificată este obiecţia că am putea aştepta până după moarte cu

cunoaşterea a ceea ce există în lumea spirituală. Realmente tocmai o observare exactă a lumii spirituale arată că omul nu se află degeaba pe Pământ, că el este pe Pământ pentru a dobândi ceva pe Pământ, care nu poate fi dobândit nicăieri în altă parte în lume decât pe Pământ, şi care este un bun de o asemenea importanţă încât poate fi oferit de cel viu şi celui mort.

Şi în multe alte privinţe se arată legătura strânsă dintre viaţa de aici, de pe Pământ, dintre naştere şi moarte, şi viaţa de imediat de după moarte. Numai că este dificil să vorbeşti concret despre această legătură, pentru că aceste cuvinte pot fi înţelese greşit atât de îngrozitor de uşor. Omul este întru totul înclinat înspre unilateralitate, şi atunci când îi vorbeşti despre orice lucru, în special când se referă la lumea spirituală şi entităţile spirituale, se produce o înţelegere greşită din anumite motive ale inimii omeneşti. Atunci când povesteşti într-un caz individual că există o legătură sau alta a vieţii omeneşti de aici, de pe Pământ, cu cea de după moarte, atunci se deduce cu atâta uşurinţă, dintr-un egoism omenesc uşor de înţeles ceva complet greşit, anume omul aplică acel caz asupra sa însuşi. Atunci când povesteşti despre un om concret, că trăieşte una sau alta, cel care te ascultă gândeşte cu uşurinţă: Cu mine, lucrurile stau cu totul altfel, de aceea eu nu trăiesc ceva atât de frumos. Şi în loc ca ascultătorul să găsească satisfacţie în împărtăşirea acestor trăiri, el simte ceva care s-a născut din sentimentul egoismului: că el nu poate avea trăiri atât de frumoase după moarte.

De îndată ce abordăm un asemenea caz individual, şi nu mai vorbim aşa, în general, omul trebuie să dezvolte sentimentul altruist de a privi la destinul altcuiva, fără să tragă concluzii asupra propriei sale vieţi şi să spună ceva de genul: Dacă la mine nu este la fel, îmi scapă ceea ce se

povesteşte aici. – Aşadar acesta şi altele asemănătoare sunt într-adevăr motive de neînţelegeri. Şi trebuie să spun din capul locului că o asemenea neînţelegere poate lua naştere cu uşurinţă, pentru că spunând aceasta vreau să evit să se formeze o asemenea neînţelegere.

De curând ne-a murit un prieten foarte drag [Nota 2], la a cărui incinerare a fost prezentă o mare parte din prietenii reuniţi aici. El şi-ar fi sărbătorit cea de-a 43-a aniversare mâine, pe 6 mai. Persoana în cauză a suferit mult în ultimii ani ai vieţii sale. Aş dori, ca într-o paranteză, să intercalez o minunată remarcă [Nota 3] din ultima lui vreme, despre care mi-a povestit recent soţia sa. Prietenul nostru s-a opus în acel timp în care a suferit mult, nu să-şi recunoască faptul că trebuie să sufere, dar el a respins ideea că ar fi bolnav. El spunea că nu ar fi bolnav. Că într-adevăr suferă, dar nu ar fi bolnav. Şi el nu voia deloc ca o asemenea exprimare să fie interpretată drept pedantism, ci că prin ea spune într-adevăr ceva. Această definiţie creată de el: E drept că sufăr, dar nu sunt bolnav – era izvorâtă din conştienţa: Ceea ce pot purta în mine ca ştiinţă spirituală, ceea ce mă susţine şi mă poartă lăuntric ca ştiinţă spirituală nimiceşte toate adversităţile faptului de a fi bolnav. Simt că sufăr, dar sănătatea sufletului meu este atât de mare, încât, dacă privesc la starea mea corporală, nu-mi îngădui să mă numesc bolnav. Am mai putea vorbi mult despre această definiţie. Este ceva extrem de semnificativ, ceva atât de potrivit să pătrundă ca sentiment sufletul omenesc.

Dar dacă urmărim acum persoana în cauză, cum şi-a petrecut ultimii săi ani pământeşti într-un trup bolnav, într-un un trup suferind, în care el nu se ştie bolnav, ci numai suferind, dacă comparăm aceasta cu viaţa spirituală care începe acum a respectivului nostru prieten, avem o

imagine demnă de corelaţia între viaţa dintre naştere şi moarte şi viaţa de după moarte. Eu relatez o realitate a lumii spirituale – în acest trup care avea în exterior simptomele bolii s-au pregătit o sumă de imaginaţiuni. O sumă de imaginaţiuni trăiau, ca să spunem aşa, în membrele bolnave, imaginaţiuni puternice. El era întru totul plin de conţinutul lumilor spirituale, şi ele trăiau în aşa fel încât lucrau în toate acele organe de care omul nu este atât de conştient în viaţa cotidiană, cum este conştient de creierul său sau de sistemul său nervos – pe care le vieţuia aşadar mai mult în viaţa sa subconştientă –, ele trăiau în interiorul lor şi puteau trăi cu atât mai uşor în interiorul lor cu cât mai bolnave erau din punct de vedere exterior aceste organe. Şi ele s-au pregătit şi stau acum ca un tablou măreţ al lumii spirituale în faţa sufletului celui mort, care trăieşte acum în aceste reprezentări, care au fost prinse în timpul ultimilor săi ani de viaţă tocmai în temniţa organelor sale bolnave, dar care s-au pregătit într-o asemenea densitate încât el le are acum în spirit, drept lume a sa, în afara sa.

Nu este posibil să vezi cu uşurinţă lumi mai frumoase, să observi într-un mod mai frumos acest fenomen sau să vezi într-un mod mai desăvârşit Cosmosul spiritual decât văzându-l cum înfloreşte, clădindu-se cu artă spirituală, printr-un asemenea fapt. Tot ceea ce creează artistul care se află aici, pe planul fizic, şi lasă să se nască în Frumos un fragment de lume – astfel încât prin imaginea pe care o crează ca prin vrajă pe pânză sau în marmură, noi să vedem mai mult din lume decât putem vedea pornind de la noi –, este o nimica toată comparativ cu ceea ce vedem ca lume spirituală, cum este ea aici pe de o parte, am spune, cum este ea în sine şi apoi cum renaşte, înflorind din sufletul unui mort care a fost pregătit prin karma sa în

modul pe care l-am expus. Modul în care a fost pregătit el îl vor arăta în special creaţiile sale poetice, care sunt acum sub tipar [Nota 4] şi vor apărea în curând. Căci ele vor arăta cum această întreagă modalitate de viaţă spirituală, de trecere în lumea spirituală după moarte este legată strâns de ceea ce numim de ani de zile în cadrul Societăţii noastre, impulsul lui Christos. Frumos trăieşte acest impuls al lui Christos, pe care îl are în vedere ştiinţa spirituală, în aceste poezii.

În legătură cu acest fapt despre care am vorbit, care vă poate într-adevăr permite să simţiţi relaţia dintre lumea pe care o traversăm între naştere şi moarte cu cea dintre moarte şi o nouă naştere, se află ceva pe care aş dori să vi-l expun, să-l expun aşa încât să nu prezint în gânduri abstracte legătura, ci în aşa fel încât să vă las să simţiţi această legătură. Vedeţi dumneavoastră, aici, pe planul fizic, cineva poate fi un om prost sau unul deştept, poate fi şi un om învăţat: pentru viaţa de după moarte, nu contează prea mult dacă omul pe planul fizic a fost un prost, un deştept sau un învăţat, atunci când prostia, deşteptăciunea, învăţătura se referă la lucrurile lumii fizice. Oricât de deştept gândim despre lucrurile lumii fizice, gândurile, şi anume modul de a gândi despre lumea fizică nu ne foloseşte la nimic de îndată ce am păşit prin poarta morţii. Acestea nu au atunci niciun înţeles. Când omul a păşit prin poarta morţii, el are nevoie de gânduri, idei, reprezentări, sentimente care nu se referă la lumea fizică, pentru că acestea au înţeles doar în această lume fizică.

Acum aş dori să vă comunic mai întâi ceea ce am spus, într-un mod întru câtva grotesc, paradoxal. Dar să nu vă împiedicaţi de paradox, căci se va arăta deîndată ceea ce vreau să spun cu aceasta. Să presupunem că un om ar refuză să gândească ceva la care nu este stimulat prin

percepţiile senzoriale. Şi de îndată ce se apropie ceva de el şi încolţesc în el oarece gânduri, el spune: Pe tine nu te vreau, eu pornesc de la ceea ce văd ochii, aud urechile, despre acestea vreau să gândesc. Celelalte să rămână departe de mine. Un astfel de om nu preia nicio forţă pe care ar putea-o folosi după moarte. El intră orb în răstimpul dintre moarte şi o nouă naştere. Să presupunem acum mai departe că un om ar avea o fantezie vie şi că ar găsi că îi este incomod să se apropie de ştiinţa spirituală, să înveţe tot felul de lucruri, să înveţe astfel, puţin câte puţin, ceva. El ar găsi că este cu mult mai comod să-şi facă tot soiul de reprezentări din fantezie despre lumea spirituală. El s-a gândit foarte mult din simplă fantezie la lumea spirituală, astfel încât pe de o parte ar avea în viaţa sa de reprezentare toate cele privind lumea sensibilă, şi pe de altă parte şi toate reprezentările de fantezie posibilă despre lumea spirituală. Un astfel de om s-ar diferenţia, ce-i drept, de acela care spune: Departe de mine reprezentările despre lumea spirituală – pentru că acela care nu vrea să ştie nimic despre lumea spirituală merge ca un orb în lumea spirituală. Cel care cel puţin îşi face reprezentări din fantezie, are asemenea forţe sufleteşti încât el pătrunde totuşi ca un văzător în lumea spirituală, dar el devine un astfel de văzător cum este un văzător în lumea fizică care are ochii plini de defecte, astfel încât vede pretutindeni incorect. Şi aceasta înseamnă în lumea spirituală ceva cu mult mai rău decât în lumea fizică, întrucât atunci când cineva vede totul incorect în lumea spirituală înseamnă că-i aduce confuzie la fiecare pas în această lume. Dar noi putem vedea, din ceea ce s-a spus, chiar dacă s-a spus într-un mod grotesc, putem vedea că omul are nevoie de reprezentări care trec dincolo de viaţa senzorială, dacă el vrea să devină cu adevărat un cetăţean

al lumii spirituale, şi el trebuie să fie un astfel de cetăţean. El poate să fie un astfel de cetăţean în stare de infirmitate – aşa este cel care vrea să preia doar idei şi reprezentări senzoriale, sau cel care scapă frâiele fanteziei sale –; altfel, omul are nevoie de orientarea care merge dincolo de lumea sensibilă.

Pentru ca oamenii, aşa cum evoluează ei pe Pământ, să nu aibă numai reprezentări şi idei stimulate doar de lucrurile fizice, sau pentru ca ei să nu-şi facă numai reprezentări fanteziste despre lumea spirituală, au apărut de-a lungul timpului întemeietorii de religii. Dacă îi considerăm împreună cu învăţăturile pe care le-au dat oamenilor, ţelul tuturor acestor întemeietori de religii era acela de a da oamenilor reprezentări, idei despre lumea suprasensibilă, pentru ca ei să poată intra în stare de ne-infirmitate în această lume suprasensibilă. În funcţie de necesităţile epocilor şi ale popoarelor, întemeietorii de religii au dat oamenilor asemenea reprezentări. Epoca noastră este altfel decât cele ale timpurilor scurse. Epoca noastră este în aşa fel încât noi trebuie să creştem – şi vă rog să nu luaţi acest cuvânt într-un sens exterior, ci într-un sens profund interior – spre a deveni o omenire matură. Să ajungem o omenire matură care trebuie să-şi găsească prin propriul suflet calea înspre lumea spirituală. Întemeietorii de religii din vechile timpuri vorbeau în faţa unei omeniri imature. Ei au vorbit acelei omeniri prin care au trecut şi toate sufletele noastre. Întemeietorii de religii ale acelor vechi timpuri îşi cunoşteau timpurile şi ştiau că modul în care ei au vorbit pe atunci omenirii, nu va putea fi folosit pentru omenirea care va trăi în viitor. Căci aceasta trebuie să devină matură. Să presupunem că cineva aparţinea unui popor din timpurile vechi şi că el s-ar fi limitat la reprezentările sensibile, sau ar fi trebuit să recurgă la

reprezentările din fantezie; în funcţie de aceasta el ar fi intrat infirm, sau cel puţin confuz în lumea spirituală. Atunci intervenea întemeietorul de religie. El aducea reprezentări adevărate din lumea spirituală. Membrul unui popor din timpurile scurse îşi spunea: În măsura în care eu percep senzorial, în măsura în care lucrez în fantezia mea, nu eu, ci întemeietorii de religie, Zarathustra, Buddha, Krishna, ei sunt cei care stimulează în mine reprezentările prin care eu găsesc intrarea în lumea spirituală. – Dacă Eul provoacă confuzie sau devine orb, omul acestei epoci trebuie să fie responsabil. Pentru ca el să poată găsi calea înspre lumea spirituală ca suflet matur, pentru aceasta s-a îndeplinit Misteriul de pe Golgota. Nu mai apare întemeietorul de religie ca atare în faţa omenirii exterioare, aşa cum a apărut el înainte. Căci aceia care îl compară pe Christos cu vechii întemeietori de religii nu înţeleg nimic din Christos. Căci în primul rând Christos a acţionat printr-un fapt, pe când ceilalţi întemeietori de religii au acţionat prin învăţături. În clipa în care cineva îl numeşte pe Christos un Învăţător al lumii, el dovedeşte că nu ştie câtuşi de puţin cine este Christos. Lucru esenţial la Christos este fapta pe care a îndeplinit-o El, care s-a înfăptuit pornind de la evenimentul pe care îl vedem în Botezul din Iordan şi până la crucificarea de pe Golgota. Ceea ce se petrece în acest caz pentru omenire în spiritual, este ceea ce contează. Ceea ce s-a petrecut acolo este ceea ce poate aduce beatitudine sufletul omenesc începând de atunci, ceea ce a exprimat Sf. apostol Pavel în cuvintele: „Nu eu, ci Christos în mine”. Căci Christos a devenit calea înspre lumea spirituală, pentru că El a adus în această lume fizică lumea spirituală de care are nevoie omul, dacă este ca el să nu fie infirm sau orb în lumea spirituală. În ziua de azi oamenii îl pot nega pe Christos, ei pot merge în toate părţile în lume

şi pot spune: Nu există nicio dovadă că ar fi trăit Christos în lumea exterioară în trupul lui Iisus din Nazaret. – Desigur, s-a dovedit chiar că din punct de vedere istoric nu a existat pe Pământ nici un Christos. Dar în felul acesta s-a dovedit doar că oamenii nu ştiu despre ce este vorba. Dacă Christos ar fi inscripţionat pe undeva pe o stâncă pentru toate neamurile viitoare: Eu am fost aici –, atunci toate neamurile viitoare ar fi ştiut acest fapt prin lumea senzorială, şi atunci ei nu ar fi trebuit să îl creadă. Că nu a fost acesta cazul, faptul că El nu poate fi recunoscut prin mijloace sensibile ci trebuie recunoscut cu puterea spiritului, aceasta este eliberator, mântuitor, aceasta este profunda Lui semnificaţie. Aşa trebuie înţelese lucrurile, anume că El poate fi găsit în legătură nemijlocită cu ceea ce deja de aici, pe Pământ, îl înalţă pe om din lumea fizico-sensibilă, în lumea spirituală. Fiindcă pentru acela ce nu se poate înălţa în lumea spirituală toate acestea nu există, îl îmboldeşte mereu îndoială.

De toate acestea este legat faptul că este o binecuvântare imensă atunci când un om care trăieşte atât de complet în educaţia şi civilizaţia modernă, în cunoaştere şi artă, poate să se întâlnească cu o viziune a lui Christos care s-a dezvoltat în aşa fel încât este adecvată întregii civilizaţii moderne. Aşa va fi reprezentarea antroposofică despre Christos în ştiinţa noastră spirituală. Ea are multe să ne înveţe. Ea ne va învăţa şi să dobândim punctul de vedere corect faţă de lumea exterioară.

Ah, această lume exterioară! Pe ce căi merge ea în ziua de azi! Eu am indicat deja câte ceva recent în ultima conferinţă publică [Nota 5] pe care mi-a fost îngăduit să o ţin. Aici putem vorbi mai amănunţit în această privinţă. Desigur, trebuie să admirăm această cultură materială şi toate celelalte la care au ajuns tehnica, industria ş.a.m.d. O

forţă spirituală nesfârşită a curs în această viaţă materială, şi ea solicită multe forţe spirituale umane. Dar cui slujesc aceste forţe spirituale umane? În măsura în care satisfac necesităţile materiale ale omenirii moderne, ele slujesc lui Ahriman. Ceea ce a trăit cândva Iisus Christos – ispitirea de către Ahriman – sufletele omeneşti obişnuite nu pot trece dintr-o dată prin acest şoc, această zguduitură. Pentru oameni, acea ispitire trebuie să se răsfire. Dar de această răsfirare a ispitirii ţine faptul că Ahriman îi cere omului: Da, gândeşte numai cu puterea ştiinţei tale, cu tot ceea ce poţi descoperi prin ştiinţa aplicată în tehnică, ştiinţă ş.a.m.d. Gândeşte numai cu toate acestea, şi nu le aplica decât asupra vieţii pământeşti exterioare. Mie îmi convine foarte bine. Şi dacă nu mă vezi, eu găsesc acest fapt – aşa consideră Ahriman – întru totul adecvat scopurilor mele. Dispreţuieşte raţiunea [Nota 6] şi ştiinţa, cea mai înaltă putere a omului: astfel te am necondiţionat în puterea mea, cel puţin atâta vreme cât nu mă vezi. Atunci îţi insuflu impulsul de a folosi raţiunea şi ştiinţa numai asupra lucrurilor pământeşti!

Aici trebuie să existe şi altceva, care să poată contrabalansa serviciul ce i se furnizează lui Ahriman. De aceea nu este lipsit de importanţă să se adune, să se pună cap la cap ceea ce poate fi realizat prin tehnica modernă şi aşa mai departe, şi să se clădească ceva care nu serveşte vieţii exterioare, ceva care urmează să servească doar vieţii spirituale.

În timpurile vechi li se aduceau zeilor ca jertfă primele roade ale turmei şi ale câmpului. Acestea erau aduse zeilor drept jertfă. Nu vreau să vorbesc astăzi despre sensul jertfei. Dar veţi simţi dumneavoastră sensul jertfei, aşa cum trebuie să fie ea în perioada contemporană. Atunci când oamenii mergeau cu roadele lor şi le aduceau jertfă

zeilor, ei se bucurau de celelalte, după ce duseseră primele roade ca ofrandă pentru zei. Ştiinţa spirituală nu porneşte în nici un caz de la un fals ascetism. Ea nu se va face nici vinovată de absurditatea de a tuna şi a fulgera împotriva culturii moderne cu toate binefacerile ei materiale. Ea le recunoaşte pe acestea. Dar dacă nu vrea să slujească lui Ahriman, ea trebuie să aducă jertfă zeilor câteva din primele roade ale acestei culturi materiale exterioare.

Dumneavoastră vedeţi că la baza clădirii care se înalţă afară pe colina din Dornach se află un gând profund, gândul că vrem să aducem zeilor drept jertfă primele roade ale culturii materiale moderne. Totul a devenit altfel în timpul în care trăim noi acum, faţă de timpul prin care au trecut sufletele noastre în încarnările precedente. Dar noi trebuie să înţelegem ce avem de făcut, aşa cum am înţeles ce era de făcut pe vremea când am acţionat în încarnările anterioare sub conducerea luminătorilor spirituali. Într-adevăr, în timpul nostru este dificil, pentru că noi trebuie să luăm în considerare esenţa timpului nostru, caracteristicile sufletelor noastre, şi pentru că nu ne mai poate veni în ajutor acea autoritate exterioară care venea în ajutorul întemeietorilor de religii şi pentru că noi trebuie să acţionăm prin cu totul alte forţe. Şi aşa cum Christos a fost „Cuvântul", tot aşa adevărata ştiinţă spirituală va voi să acţioneze numai prin cuvânt şi ei nu-i este îngăduit să acţioneze prin nimic altceva.

Vedem prin asemenea consideraţii legătura dintre lumea în care trăim noi aici pe Pământ în trupul fizic, şi lumea spirituală. Şi vedem cum, indiferent de unde ne începem consideraţiile, luminează înspre noi pretutindeni Misteriul de pe Golgota, ca suflet al acestor consideraţii. Dar noi trebuie să ne maturizăm într-adevăr – spunem şi aici acest lucru –, să ne maturizăm realmente, pentru a

înţelege cu adevărat ceea ce trebuie să fie ştiinţă spirituală, pentru a căuta să pătrundem într-adevăr în această ştiinţă spirituală astfel încât niciodată să nu pierdem din vedere: această ştiinţă spirituală trebuie să existe pentru că omenirea trebuie să devină matură, responsabilă.

Este adevărat, întru totul adevărat că într-o anumită privinţă omenirea a coborât din regiunile spirituale mai înalte, că ea s-a îndepărtat de vechea clarvedere devenită atavică, întemeind un mod de a vedea lumea prin raţiunea omului şi prin tot ce ţine de caracterul ştiinţific. Şi este adevărat, de asemenea, că noi trebuie să luăm în serios progresul evoluţiei, că trebuie să ne devină limpede că trăim acum într-un timp în care omul are misiunea să-şi dezvolte gândirea, să avanseze într-adevăr prin gândirea sa, să înveţe prin studiu. Ştiinţa spirituală este cea de la care trebuie să pornim. Noi trebuie să căutăm să ne cufundăm în aceste idei, reprezentări, pentru ca ele să stimuleze în noi cele de care au nevoie sufletele noastre în viitor. Oricine poate cu adevărat înţelege şi cuprinde cu raţiunea ceea ce ne oferă ştiinţa spirituală. Cei care spun că trebuie să crezi, că nu poţi înţelege ceea ce este dat în ştiinţa spirituală, aceia vorbesc fără să ştie cum sunt lucrurile în mod real.

Dacă întâlnim în ziua de azi oameni care nu parcurg înţelegerea intelectuală, ci care prezintă anumite capacităţi psihice, sufleteşti care apar ca de la sine, noi nu trebuie să ne lăsăm induşi în eroare de asemenea fapte. Dacă înţelegem întreaga misiune a ştiinţei spirituale atunci ştim că sufletele care gândesc în ziua de azi pot gândi deoarece clarvederea din timpurile anterioare a fost reprimată. Atunci când apar astfel de oameni care au clarvederea de la sine, care nu şi-au dobândit-o prin propriile eforturi, trebuie să vedem în ei oameni care au rămas în urmă pe o

treaptă anterioară şi care în ziua de azi trebuie mai degrabă să beneficieze de îngrijire şi formare în societatea noastră, decât să fie priviţi drept suflete deosebit de dezvoltate. Este greşită judecata pe care ar avea-o cineva care ar spune astfel: Aici este cineva în zorii noilor puteri clarvăzătoare, cineva care este un suflet deosebit de matur, care a parcurs încarnări deosebit de înalte. – Un astfel de om care are forţe clarvăzătoare ca de la natură a parcurs cu mult mai puţin decât acela care este gânditor în ziua de azi. Acest lucru trebuie înţeles în cadrul Societăţii noastre. Atunci Societatea noastră ar putea fi – trebuie să spun aceasta, este de datoria mea – un loc care se îngrijeşte şi de astfel de suflete care dezvoltă forţe psihice. Ele ar putea să-şi aducă tocmai în Societatea noastră aceste forţe psihice pe calea cea dreaptă. Şi tocmai Societatea ar putea să le dea ceea ce altfel nu le poate fi dat altundeva: ordine pentru forţele psihice. Însă atunci Societatea noastră trebuie să aibă în majoritatea sa membri care, după cum am mai spus, să realizeze profund, profund lăuntric, care este misiunea adevăratei ştiinţe spirituale în prezent. Atunci nu s-ar mai repeta cazul care ne-a mâhnit atât de mult în ultimele zile: anume că un membru care a fost acceptat în ideea că Societatea noastră poate fi loc ce oferă ingrijire chiar şi pentru forţele psihice care mai acţionează clarvăzător, ca tocmai acest membru să fi putut găsi aici câmpul de acţiune în care să poată acţiona ca un profet. Prin aşa ceva, desigur, vine tot ceea ce, dacă ar pătrunde şi prevala, ar face din Societatea noastră exact contrariul a ceea ce ar trebui ea să fie conform intenţiilor puterilor spirituale de care se simte ea susţinută. A trebuit, din păcate, să avem experienţa cazului d-lui… care a venit din ţările nordice, şi care ar fi putut deveni probabil un bun membru dacă şi-ar fi dezvoltat în continuare cu modestie forţele sale psihice.

Dar aşa, s-a răspândit ca un fel de nimb în jurul lui. Peste tot el a fost luat drept vindecător într-un mod care nu poate fi găsit decât regretabil. Acest lucru trebuie spus. S-a impus necesitatea să clarificăm faptul că nu mai putea fi considerat membru al Societăţii noastre, pentru că Societatea noastră ar fi transformată tocmai în contrariul a ceea ce trebuie să fie, dacă noi nu indicăm mereu cu toată grija acest psihism, care nu vrea să se pătrundă cu adevărata putere spirituală, care este adevărata putere a lui Christos. Nu psihicul, ci Christos trebuie să acţioneze în noi. Toate aceste situaţii trebuie tratate în aşa fel încât să spunem: Societatea noastră nu are nimic de a face cu aşa ceva. Ea nu cunoaşte un alt mijloc decât acela care a fost ales în ultimele zile. A trebuit din păcate să aibă loc, deşi în principiu nu suntem deloc pentru aceasta: a trebuit să fie efectuată excluderea acestui membru.

Aceasta este legată, desigur, de întreaga concepţie serioasă şi demnă a misiunii Societăţii antroposofice. Şi, într-adevăr, atunci când, în principiu, eşti un oponent al oricărei excluderi, şi cu toate acestea, într-un asemenea caz, nu te poţi opune excluderii, veţi înţelege că poţi trăi numai cu o profundă suferinţă ceea ce a trebuit să trăim în ultimele zile. Asemenea cazuri vor fi tot mai puţin trăite dacă prietenii noştri se vor îmbiba tot mai mult cu ceea ce a fost spus atât de des şi ceea ce a fost avut în vedere din nou prin expunerile din această seară.

Cu aceasta vreau să închei această expunere şi să o depun, iubiţii mei prieteni, în sufletele dumneavoastră.

IV CUM DOBÂNDIM ÎNȚELEGERE PENTRU LUMEA SPIRITUALĂ (II)

Berlin, 12 mai 1914

A fost ca şi cum filosoful german *Johann Gottlieb Fichte* [Nota 1] ar fi vrut să atragă atenţia asupra conştienţei sale despre faptul de a trăi în lăuntrul lumii spirituale, asupra convingerii sale că lumea spirituală este pretutindeni în jurul nostru, faptul că el spunea din această convingere: „Nu abia după ce voi fi smuls din contextul [Nota 2] lumii terestre, voi obţine intrarea în lumea suprapământeană; eu sunt şi trăiesc deja în ea, cu mult mai real decât în cea pământeană; deja de acum ea este singura mea poziţie fermă, şi viaţa veşnică, pe care am luat-o de mult în stăpânire, este singurul motiv pentru care pot să o continui pe cea pământească. Ceea ce este numit „cer" nu se află dincolo de mormânt; este deja răspândit în jurul naturii noastre, iar lumina lui răsare în fiecare inimă curată."

Este bine să atragem uneori atenţia asupra unei astfel de declaraţii. Pentru că în prezent există multe voci care vor să le bage în cap oamenilor credinţa că a vorbi despre lumea spirituală şi a avea păreri asupra lumii spirituale este de fapt o caracteristică a oamenilor proşti şi superstiţioşi, sau poate cel mult a celor fantezişti. Avem mereu experienţa faptului că oamenii, chiar şi aceia care vor să încurajeze credinţa că ar fi o nebunie să vorbeşti despre lumea spirituală, vorbesc mereu de Fichte şi spirite asemănătoare. Deci este bine că măcar câţiva oameni ştiu cum cel cu predispoziţii antroposofice se poate simţi în acord cu acei oameni din evoluţia omenirii care au purtat în mod real în inimile lor cunoaşterea despre lumea spirituală, sau cel puţin cunoaşterea şi strădania de

cunoaştere în sensul cel mai înalt şi mai nobil al cuvântului. Şi atunci când cei orientaţi materialist vorbesc despre Fichte sau extrag din lucrările sale una sau alta care le convine lor, este bine ca sufletul orientat antroposofic să ştie întotdeauna de unde vine la acest om siguranţa în viaţă, curajul de a trăi şi credinţa în viaţă, şi anume, că acestea vin din neclintirea în convingerea că sufletul omenesc se află în interiorul lumii spirituale, în viaţa spirituală. Dacă auziţi pe ici sau pe colo citate din spusele unui astfel de om precum sunt acelea din Johann Gottlieb Fichte – despre care se ştie că a ţinut «Discursuri către naţiunea germană» [Nota 3] în timpuri grele –, atunci puteţi purta mereu în inimă conştienţa: Puterea de a spune, de exemplu, ceea ce a spus Fichte – sau mulţi alţii, Fichte este doar un exemplu în acest sens –, această putere îi venea deoarece el ştia: Cu cele mai bune părţi ale sinei mele eu trăiesc mereu, chiar dacă trăiesc încă în trupul fizic, în interiorul lumii spirituale. Ea este pretutindeni împrejurul fiinţei mele. – Astfel de oameni erau conştienţi că în cuvintele lor trăia puterea care le venea prin aceea că ei ştiau că în spatele sufletelor lor şi acţionând asupra acestora se afla lumea spirituală.

Şi dintr-un alt motiv este bine să ne amintim uneori un asemenea fapt cum este cel tocmai menţionat. Atunci când Johann Gottlieb Fichte a ţinut în faţa unui cerc restrâns de ascultători acele prelegeri sub titlul «Îndrumări pentru o viaţă fericită» [Nota 4] care, aş spune, conţin învăţătura sa spirituală de viaţă, acest cerc restrâns de ascultători l-a rugat să şi tipărească aceste conferinţe. Conferinţele au făcut o mare impresie asupra acestui cerc restrâns în faţa căruia au fost ţinute. Şi atunci cei din acest cerc l-au solicitat ca acestea să fie tipărite, deoarece ei credeau că şi alte cercuri vor lua parte la această

îmbărbătare pentru viaţă, la frumoasa, nobila strădanie de cunoaştere pentru o adevărată viaţă, care vorbea din aceste prelegeri. Şi Fichte cel plin de putere, energic, care se entuziasma în măsura cea mai înaltă pentru cauza sa, face o observaţie remarcabilă în Cuvântul înainte al acestor prelegeri tipărite, care se numesc «Îndrumări pentru o viaţă fericită». El spune: „Am fost, aş spune, persuadat să tipăresc aceste prelegeri, de unii prieteni dintre ascultătorii mei care nu gândesc în mod nefavorabil despre ele; şi a le prelucra încă o dată pentru tipărit ar fi fost, conform modului meu de a lucra, mijlocul sigur de a nu le încheia niciodată. Aceşti prieteni pot fi acum răspunzători dacă rezultatul nu corespunde aşteptărilor lor. Căci în ceea ce mă priveşte pe mine, la vederea nesfârşitelor confuzii pe care le atrage după sine orice stimulare mai puternică, şi de asemenea a mulţumirii de care are parte inevitabil oricine vrea ceea ce este drept, devin aşa dezorientat faţă de publicul larg, încât nici eu nu ştiu ce este de făcut în astfel de cazuri şi nu mai ştiu cum ar trebui vorbit cu acest public sau dacă merită de fapt osteneala să vorbeşti cu el prin intermediul presei tipărite”.

Vreau să expun tocmai această remarcă a lui Fichte din motivul că de aici se vede cât de extrem de singur se simţea Fichte pe atunci – au trecut de atunci o sută de ani –, cu cunoaşterea sa despre lumea spirituală, faţă de gusturile generale ale timpului, faţă de conştienţa generală a timpului. Atunci când observi tocmai cele mai mari spirite ale evoluţiei omenirii în năzuinţele şi strădania lor, este ca şi cum pentru ştiinţa spirituală actuală înfloreşte firesc sentimentul că această ştiinţă spirituală este împlinirea a ceea ce au năzuit şi s-au străduit aceste cele mai bune spirite ale evoluţiei omenirii. Şi faţă de obtuzitatea şi lipsa de judecată cu care este întâmpinată ştiinţa spirituală în

ziua de azi, trebuie într-adevăr trezit în sufletul omenesc, pentru a încuraja şi fortifica acest suflet omenesc, acordul în care se poate afla el cu aceste mari spirite atunci când ne situăm pe terenul ştiinţei spirituale. Dar va dura mult timp până când chiar şi aceia care şi-au deschis inima faţă de această ştiinţă spirituală să găsească, ca să spunem aşa, vigoarea interioară corectă pentru a simţi cu adevărat genul de impuls ce urmează să fie împărtăşit, prin ştiinţa spirituală, culturii omeneşti. Vreau să amintesc mereu aceste lucruri numai pentru că aş dori cu drag să văd în inimile dumneavoastră nu numai concepţiile corecte despre lumea spirituală, ci şi sentimentele şi atitudinea lăuntrică corecte faţă de raportul omului cu lumea spirituală, şi ceea ce trebuie în mod necesar să rezulte în privinţa atitudinii pe care trebuie să o avem faţă de întreaga lume înconjurătoare atunci când ne umplem de concepţii şi reprezentări despre lumea spirituală.

Acum, este întru totul de înţeles că la început pretutindeni unde această ştiinţă spirituală se răspândeşte în afară, în lumea exterioară, trebuie să întâlnească neînţelegeri şi înţelegere greşită în privinţa sa. Căci să încercăm să înţelegem care este raportul unui cetăţean actual, neatins de ştiinţa spirituală, aşa cum este el născut din concepţiile prezentului. El aude una sau alta, el aude că aici se afirmă una sau alta despre lumile spirituale. Ce trebuie el să facă, cu necesitate? Păi, omul nu poate decât să caute să înţeleagă cu ideile sale ceea ce i se spune, să încerce să le înţeleagă el însuşi cu reprezentările pe care le are. – Numai că cetăţeanul actual obişnuit nu are idei, reprezentări care să îi poată face inteligibil ceea ce se spune despre lumea spirituală în adevărata ştiinţă spirituală. Lui îi lipsesc în primul rând reprezentările, conceptele şi ideile în acest sens. El încearcă să pătrundă

ceea ce i se spune cu ideile pe care le are, dar care sunt preluate din cu totul alte părţi. Aşadar cum să nu înţeleagă greşit lucrurile? Cum să presupunem că el va avea vreo înţelegere a lucrurilor?

Dar nouă trebuie să ne fie limpede că în relaţia noastră cu ştiinţa spirituală principalul este însuşirea tocmai a noilor concepte, a reprezentărilor noi, pe care mai înainte, înainte de a ajunge la ştiinţa spirituală, practic nu le-am avut, pe care nu le putem aduce din afară ci trebuie mai întâi să le dobândim. Acest lucru ar trebui într-adevăr înţeles temeinic, pentru a dobândi prin aceasta treptat, atitudinea interioară corectă faţă de curentul spiritual care poate fi desemnat drept cel spiritual-ştiinţific. Să luăm numai, aş spune, faptul fundamental că ştiinţa spirituală urmează să ne dea posibilitatea de a înţelege mai întâi lumea spirituală aflată în afara noastră. Am lăsat de-a lungul anilor să se apropie de noi multe pe care le-am putea numi descrieri ale lumii spirituale, comunicări despre lumea spirituală. – Şi, pe de altă parte, noi am încercat mereu să ne îmbogăţim conceptele, pentru a avea cu adevărat reprezentări şi concepte cu care să înţelegem în mod corect ceea ce se petrece în lumea spirituală. Noi vorbim, de exemplu, despre entităţile Ierarhiilor superioare. Modul în care vorbim despre ele vă este cunoscut. Noi vorbim despre sufletele celor morţi, care sunt în existenţa dintre moarte şi o nouă naştere. Modul în care vorbim despre ele vă este cunoscut. Dar trebuie să ne dăm seama oarecum la fiecare pas că nu se poate vorbi despre aceste lucruri cu conceptele care sunt căpătate în lume, sau în orice caz cu acestea se poate ajunge numai la neînţelegeri. Să ne îndreptăm atenţia astăzi mai întâi asupra unui concept pe care ni l-am putut însuşi deja în decursul consideraţiilor noastre, pe care vreau să ni-l

aducem totuşi în faţa sufletelor în particularitatea sa, evidenţiindu-l aşa cum a stat el la baza diferitelor consideraţii.

Dacă observăm lumea exterioară aşa cum se află ea în jurul nostru, cum producea ea impresiile ei asupra simţurilor noastre, aşa cum căutăm noi să o înţelegem prin reprezentările care sunt legate de sistemul nostru nervos, de creierul nostru, trebuie să spunem: Esenţialul constă în aceea că noi privim lucrurile. Privind lucrurile, percepem regnul uman, oamenii ca fiinţe fizice, regnul animal, regnul vegetal, regnul mineral, norii, munţii, râurile, mările, stelele, soarele şi luna. Noi percepem aceste regnuri în măsura în care ele sunt entităţi fizice. Le privim, le percepem culorile, le ascultăm sunetele, le percepem starea calorică, pe scurt, le percepem. Şi expresia: le percepem – reprezentarea: le percepem –, este întru totul justificată pentru relaţia noastră cu lumea fizică. În clipa în care cercetătorul spiritual se înalţă în lumea spirituală trebuie să se trezească imediat în el nevoia ca pentru expresia „eu percep" – să folosească de fapt o altă expresie, căci nu este în nici un caz pe deplin corect ca omul să spună: Eu percep fiinţele lumii spirituale. – Acolo, expresia: Eu percep, nici nu poate fi folosită aşa cum o folosim pentru lumea fizică. Este bine să ne fie clar că orice aşa-numită percepţie în lumea spirituală are totuşi un cu totul alt caracter. În lumea spirituală, în timp ce creştem în sus în lumea spirituală, simţindu-ne tot mai mult înălţaţi în ea, avem mai degrabă impresia: Suntem percepuţi –, şi nu: Percepem. – Aici, în lumea fizică, ca oameni noi suntem într-un fel fiinţele cele mai înalte de pe planul fizic. O piatră ar putea spune că este percepută de oameni. O plantă ar putea spune că este percepută de oameni, la fel şi un animal. Tot aşa ar putea spune omul fizic că este perceput

de fiinţe asemenea lui. În clipa în care creştem în sus, ne înălţăm în lumea spirituală, suntem şi percepuţi. Acolo, fiinţele lumii spirituale privesc la noi în jos. Acolo noi suntem într-un fel obiecte pentru ele. Şi este chiar primul semn că ne aflăm în interiorul lumii spirituale atunci când, dintr-o fiinţă care percepe pe planul fizic, devenim o fiinţă percepută. – Amintiţi-vă şi ceea ce a fost spus în ultima conferinţă [Nota 5]. Creştem înspre entităţile Ierarhiilor superioare prin aceea că noi creştem spre capacităţile lor, astfel încât ceea ce suntem, să fie perceput de ele. Aşa este în privinţa entităţilor Ierarhiilor superioare. Înveţi să te vezi crescând într-o stare sufletească în care îţi spui: Mă simt perceput de fiinţele superioare ale Ierarhiei Îngerilor, mă simt perceput, atunci când mă dezvolt în continuare, de fiinţele mai înalte ale Ierarhiei Arhanghelilor – ş.a.m.d. Această simţire, acest sentiment: Acolo ne privesc fiinţe, acolo fiinţe spirituale acţionează cu voinţa lor asupra noastră – este ceea ce aş dori să îmbrac în expresia: sunt perceput. Şi este bine să ne fie foarte clar aşa ceva, ca să nu se creadă că o creştere în lumea spirituală ar fi doar ca o continuare a acelui tablou care este în jurul nostru în lumea fizică. Se modifică realmente întreaga dispoziţie sufletească, în măsura în care trebuie să asimilăm în noi această conştienţă: Aici trăieşti în interiorul lumii spirituale, iar ceea ce trăieşti lăuntric este conştienţa: Te privesc fiinţele Ierarhiilor superioare. Şi atunci când faci ceva, cand acţionezi, sunt forţele Ierarhiilor superioare care curg în tine, care lucrează în tine.

Ne putem clarifica cel mai bine astfel de lucruri prin descrierea unor relaţii concrete. Astfel, fără nicio infatuare – vă rog să luaţi într-adevăr în considerare faptul că încep aceasta prin expresia „fără nicio infatuare" – şi cu modestie vă atrag atenţia asupra următoarelor, din care urmează să

vedem ca dintr-un exemplu, cum este propriu-zis această relaţie a omului cu lumea spirituală. Atunci când trebuie să lucrăm ceva aici, în lumea fizică, avem nevoie în primul rând pentru această muncă în lumea fizică – care poate fi foarte bine şi ceva pentru care suntem inspiraţi spiritual – de forţele care ne cresc prin lumea fizică. Şi aceste forţe care ne cresc prin lumea fizică se află, firește, pentru conştienţa obişnuită, în afara acestei conştienţe. Dar noi simţim că pe planul fizic, în măsura în care ele sunt forţe fizice, nu ni le putem da noi înşine. De exemplu, dacă nu aţi crede aceasta, ar fi suficient să mergeţi acum la Dornach la clădirea noastră [Nota 6] şi să priviţi puţin cum transformă acolo prietenii noştri marii buşteni de lemn în capiteluri pentru coloanele noastre, şi cum trebuie să-şi folosească acolo forţele fizice. Şi atunci va trebui să admiteţi: Asemenea forţe ne vin doar din lumea fizică. – În ceea ce mă priveşte, eu mărturisesc deschis că uneori aş dori să am mai multe asemenea forţe pur fizice decât am, pentru a putea ajuta mai mult în munca de acolo. Aceste lucruri urmează să ne servească numai drept comparaţie pentru ceea ce va fi spus acum. – Aşa cum în activitatea noastră contribuie forţa muşchilor mâinii şi alte forţe fizice, tot aşa pentru realizările noastre pot coacţiona forţe spirituale, forţe ce ne curg în sufletele noastre din lumea spirituală şi care, aş spune, de deasupra în jos se comportă precum forţele fizice atunci când avem de a face cu realizările pe planul fizic.

De-a lungul anilor, printre diverse alte sarcini, ne-a revenit şi aceea de a transpune în dramele noastre misteriu [Nota 7], în arta dramatică, ceea ce curge prin modul nostru spiritual de a vedea lumea. Ceea ce înseamnă că a trebuit să aducem realmente pe scena fizică realităţi spirituale văzute. Ca să folosesc expresia uzuală, a trebuit să „punem în scenă”

lucrurile. Şi la această punere în scenă au fost necesare unele lucruri care înseamnă ceva foarte nou în comparaţie cu modul obişnuit de punere în scenă. Aş spune că de-a lungul anilor noi am realizat cu o putere tot mai mare astfel de puneri în scenă. Dar prin ceea ce am acum în vedere nu vreau să indic atât ceea ce este exterior, ceea ce se petrece atunci când, ca să spunem aşa, toate sunt deja acolo, ci să indic ceea ce a fost mai mult aspectul spiritual al lucrurilor. Acest fapt este prezentat ca o latură a faptelor pe care vreau să le povestesc. Cealaltă latură este următoarea.

La începutul activităţii noastre spiritual-ştiinţifice, chiar destul de la început, am fost vizitaţi de o persoană [Nota 8] care nu numai că a dezvoltat un interes plin de suflet, profund lăuntric, la învăţătura noastră spiritual-ştiinţifică, aşa cum puteam şi trebuia să o dăm la începutul activităţii noastre spiritual-ştiinţifice, ci care era însufleţită şi de un minunat, de un nobil simţ artistic, de o minunată şi nobilă dispoziţie sufletească artistică, care era întru totul contopită cu ceea ce era mai personal în această persoană, astfel încât se putea spune în adevăratul sens al cuvântului că în această persoană aveam dinaintea noastră o persoană pe care puteai să o îndrăgeşti în mod obiectiv. Această persoană a asimilat rapid ceea ce putea fi spus atunci în învăţătura spiritual-ştiinţifică. Apoi – şi asta a fost deja în primul an al acţiunii noastre de aici –, ea a părăsit planul fizic, după care au trecut ani de zile în care individualitatea acestei persoane a lucrat din acele fundaluri subconştiente care există atunci când sufletele omeneşti au trecut prin poarta morţii, a lucrat să creeze unirea a ceea ce preluase ea din învăţătura noastră spiritual-ştiinţifică cu ceea ce era simţul său artistic. Aş spune: puteai urmări construirea unui trup spiritual în care acţionau împreună aceste două forţe tocmai descrise – pe de o parte concepţiile spiritual-

ştiinţifice rodnice, pe de altă parte simţul artistic plăcut, energic şi profund. Apoi au trecut aşa ani de zile. Şi în decursul ultimilor ani, când am început cu sarcinile din München [Nota 9], a fost mereu aşa că adesea, înainte de a trebui să decid într-o privinţă sau alta, care erau referitoare mai mult la aspectul interior al reprezentărilor noastre de la München, ştiam că această individualitate priveşte în jos la tot ceea ce se petrece aici. Şi aşa cum omului îi cresc puteri în lumea fizică tocmai din această lume fizică, tot aşa este, dar desigur nu în sensul că cineva ar fi inspirat de o asemenea entitate în privinţa modului cum trebuie să facă lucrurile. Tu însuţi trebuie să ai capacităţile pentru acel lucru. Dar prin participarea sa caldă, intimă, la problemele noastre, prin aceea că ochiul său spiritual radiază ocrotitor în ceea ce avem de făcut, te simţi fortificat pentru ceea ce ai de făcut, datorită puterilor binefăcătoare care pornesc dintr-o astfel de individualitate.

Aşa ceva ne poate arăta cum sufletul, când a trecut prin poarta morţii, se transformă treptat într-o fiinţă care participă activ aici pe planul fizic. Şi dacă începem să simţim conştient această participare, atunci simţim o astfel de fiinţă ca pe un spirit ocrotitor, ca pe spiritul fortifiant pentru ceea ce avem de făcut aici, legat de lumea spirituală. Atunci treci la treabă cu premiza: Aici pluteşte în lumile spirituale acea fiinţă care este spiritul ocrotitor al acestei activităţi.

Atunci când se menţionează aşa ceva ne putem face o reprezentare concretă despre ceea ce poate şi trebuie să curgă în întreaga noastră viaţă drept ceea ce ne poate însufleţi faţă de lumea spirituală. Căci învăţăm treptat: Morţii nu au murit, ei doar s-au mutat într-un alt loc de acţiune. Ei conlucrează în ceea ce facem. Şi pentru noi nu rămâne un gând nedefinit: Ei conlucrează cu noi, – ci noi învăţăm treptat să indicăm domeniile în care ei participă.

Învăţăm treptat să ne simţim împreună cu ei, atunci când avem nevoie de puteri pe care nu le putem prelua de pe planul fizic, ci în privinţa cărora trebuie să ne simţim sprijiniţi de ceea ce poate curge de pe planurile superioare în jos, spre noi, deoarece sufletele care au trecut prin poarta morţii, prin faptul că ele preiau dintr-o altă lume materialul pentru ceea ce sunt ele acum, au alte forţe decât forţele planului fizic. Să încercăm să ne reprezentăm pentru un moment adevărata aprofundare lăuntrică pe care o poate dobândi viaţa prin aceea că ştiinţa spirituală nu vine la noi numai în forma de teorii abstracte, ci în viaţa vie, în cuprinderea vie a aspectelor concrete individuale şi atunci vom zări mai întâi binecuvântarea revărsării nu numai a teoriilor spiritual-ştiinţifice, ci şi al întregului curent spiritual care împreună cu ştiinţa spirituală se revarsă în noi pentru întreaga viaţă omenească.

Să luăm un alt exemplu. Presupun în mod real că expunerea unor astfel de lucruri în cadrul unei astfel de ramuri este primită cu pietatea necesară, pentru că numai în felul acesta putem trece de la abstract la concret.

Cu puţin timp în urmă a părăsit planul fizic o persoană care ni s-a alăturat de-a lungul a cinci ani, care şi-a unit treptat ce era mai bun în fiinţa sa cu ceea ce vine din cunoştinţele ştiinţei noastre spirituale. Ani de-a rândul, această personalitate a trăit într-un corp bolnav şi a trebuit să lupte întru câtva împotriva atacurilor acestui corp bolnav. Dar se poate spune, în special atunci când avem în vedere puterea care a fost necesară pentru realizarea ultimelor creaţii poetice ale acestei persoane, că în această persoană s-a arătat în mod real ceea ce se poate numi victoria spiritului asupra trupului. La ce minunate caracteristici intime, caracteristici poetice intime ale lumii spirituale a ajuns această persoană, dumneavoastră ştiţi

deja din mostrele care v-au fost prezentate. Lumea, dacă dorește, va putea simți multe lucruri prin publicarea ultimului volum de poezii [Nota 10], care va apărea în câteva săptămâni, eveniment care, deși nu va mai fi trăit pe planul fizic de respectiva persoană care le-a creat, va arăta lumii într-un mod minunat viaţa spirituală care a triumfat aici asupra trupului. Atunci când am vorbit la sfârşitul anului trecut la Leipzig despre aceste creaţii poetice [Nota 11], am folosit o expresie pe care aş spune că am folosit-o atunci aşa cum un om, chiar dacă acest om este doar un copil, spune: Trandafirul este roşu. – Aşa ceva poate fi întru totul corect fără să fie necesar „să ştii" că trandafirul este roşu. Tot aşa ştiam eu pe atunci, la Leipzig, că îmi este îngăduit să folosesc expresia şi că ea este corectă. Şi anume, am spus pe atunci, dintr-o necesitate interioară, pentru a caracteriza aceste creaţii poetice: Nu numai că în ele se exprimă ceea ce se poate numi o minunată expresie poetică a viziunii noastre asupra lumii, ci aş putea spune: Aceste poezii au o aură! – Adică, în sufletul acestei entităţi a intrat ceea ce cuprinde personalitatea, astfel încât din ea nu numai curg cuvintele, ci în cuvinte se află ceva ca o aură. Pe scurt, am spus atunci aceste cuvinte şi am simţit că este întru totul corect. Acum ştiu de ce am spus-o. Bineînţeles, nu poţi şti decât după moarte ce se pregăteşte autorul acestor creaţii poetice să facă în lumea spirituală, pentru ce s-a pregătit el. Dar aici este acest caz special, că această persoană a suferit mult, că organismul fizic s-a degradat. Dar în timp ce organismul fizic se degrada, în suflet s-a dezvoltat ceva care a trecut cu mult dincolo de acest organism fizic, ceva ce era cu totul altceva decât ceea ce a ajuns la început în conştienţa acestei persoane. În străfundurile sufletului trăia acest altceva şi trăia o viaţă tot mai luminoasă, pe măsură ce organismul fizic mergea, ca să spunem aşa, spre distrugerea

sa. Şi acum se vede, aş spune, aprinzându-se în lumea spirituală, ceea ce s-a pregătit deja aici, în lumea fizică. Pentru a caracteriza ceea ce vreau să caracterizez, aş dori să folosesc spre comparare o imagine.

Putem avea de jur-împrejur vasta natură cu toate frumuseţile şi grandoarea ei. Desigur că pentru cel care simte frumuseţile naturii, este justificat ceea ce am spus eu în acest loc cândva, cu mult timp în urmă [Nota 12]. Am spus la acea vreme: Poţi să fi vizitat toate galeriile de artă ale Italiei şi apoi să ajungi în munţii Elveţiei şi să vezi acolo un răsărit de Soare şi atunci ai sentimentul: Entităţile spirituale care pictează răsăritul de Soare sunt pictori şi mai mari decât aceia care pictează ceva pe pânză. Trebuie să recunoaştem acest lucru, trebuie să spunem: Noi admirăm frumuseţea exterioară a naturii, putem să i ne dăruim complet. Dar, cu toate acestea, oare nu este ceva infinit de valoros pentru noi atunci când, pe lângă faptul că ne putem dărui naturii exterioare, vedem că o pictură de *Rafael* [Nota 13] sau *Leonardo da Vinci* [Nota 14] sau de un alt artist, în plus faţă de natura cea frumoasă, face să apară în faţa noastră şi ceea ce pune acel suflet în faţa noastră? Vedem prezentat în planul fizic ceea ce ne dau sufletele, şi prin care ele îmbogăţesc ceea ce putem noi înşine afla, „trăgând cu urechea", de la natură. – Această comparaţie aş dori să o folosesc pentru a deschide în inimile dumneavoastră o înţelegere faţă de ceea ce aş dori să vă spun.

Individualitatea persoanei despre care tocmai v-am vorbit este acum în lumea spirituală. Şi libere, nelegate de trup sunt acum acele imagini de tip spiritual care se aflau mai înainte în trup. Ele sunt acum în lumea spirituală. Aici pe Pământ vom avea splendidele poezii, dar în lumea spirituală mai este şi altceva. Acolo se aprinde ceea ce

individualitatea îşi adaugă cu adevărat – şi din care acestă individualitate îşi ia trupul spiritual – din imaginaţiunile care s-au pregătit aici, în timpul îndelungatei boli. O imagine cosmică minunată! În aceste imaginaţiuni trăiesc minunate ingrediente ale Cosmosului, care se alătură celor pe care le poate percepe nemijlocit cercetarea spirituală, aşa cum se alătură o pictură minunată celor pe care le putem simţi noi ca frumuseţi ale naturii. Infinit de multe îţi devin vizibile dacă, pe lângă ceea ce ţi se dezvăluie în lumea spirituală, devine limpede şi cum această lume spirituală se desfăşoară, se aşterne în faţa privirii spirituale în imaginaţiunile unui suflet omenesc. Aş spune: Vezi Cosmosul spiritual de două ori: prima oară aşa cum apare el direct privirii clarvăzătoare, şi apoi aşa cum se dezvăluie el privirii clarvăzătoare prin ceea ce şi-a cucerit un suflet omenesc în suferinţe dure pe Pământ, dar într-o străduinţă energică după cunoaşterea spirituală. Nu este nevoie să spun că toate aceste lucruri trebuie luate în mod karmic, în sensul că niciodată un suflet nu ar putea dobândi în mod arbitrar ceva de felul menţionat. Toate acestea trebuie lăsate, ca să spunem aşa, în seama harului conducerii pline de înţelepciune a Cosmosului, de care depinde dacă putem avea parte aşa ceva. Atâta timp cât omul se află pe Pământ, el trebuie să se îngrijească, şi ceilalţi trebuie să se îngrijească, să rămână pe cât de mult posibil pe Pământ, şi să fie cât mai sănătos posibil. Ar trebui să nu fie nevoie să explicăm aceasta, dar sunt atâtea neînţelegeri în privinţa acestor lucruri. Nimeni nu ar trebui să încerce vreodată să facă ceva pentru a provoca suferinţă sau ceva de genul acesta. Aceasta nu este permis. Şi el nici nu ar dobândi nimic în felul acesta. Aşadar, dacă ar veni cineva şi ar spune: Atunci să încerc să mă prăbuşesc în suferinţă,

pentru a obţine ceva în felul acesta – ar fi cea mai incorectă concluzie ce ar putea fi trasă din aceste expuneri.

Am vrut astăzi, prin aceste exemple particulare, să vă prezint într-un fel două idei; prima idee, pe care aş exprima-o astfel: Fiinţele spirituale ne trimit puterile lor prin privirea ochiului lor spiritual – ceea ce am încercat să ilustrez prin individualitatea ocrotitoare a strădaniilor noastre artistice. Pe cealaltă am vrut să o citez ca exemplu pentru modul cum conducerea Universului este plină lăuntric de înţelepciune, cum, aş spune, ne devine posibil să privim în lumea spirituală la ceea ce o individualitate spirituală a extras din existenţa pământească şi care acum ne poate îmbogăţi însăşi viziunea noastră asupra lumii spirituale, la fel cum viziunile artistice sunt îmbogăţiri ale lumii noastre fizice. Aş avea poate multe de spus astăzi despre încă şi alte individualităţi care pot duce într-un mod atât de binefăcător în lumile spirituale ceea ce au absorbit din concepţia antroposofică despre lume. Numai că pentru acestea încă nu a venit timpul. Am expus cele două aspecte deoarece cred într-adevăr că prin privirea unor asemenea lucruri concrete, care ne sunt apropiate, vă puteţi face mai uşor o idee despre reprezentările şi ideile de care avem nevoie pentru a pătrunde în mod real în lumea spirituală şi de care trebuie să ne sprijinim mai ales la început, dacă vrem să pătrundem într-adevăr. De aceea ne şi reunim într-un cadru mai intim, pentru ca în acest cadru mai intim să putem vorbi deja în limbajul nostru, pe care ni l-am însuşit treptat pentru expunerile vieţii spirituale. Căci acesta este progresul pe terenul ştiinţei spirituale, ca noi să învăţăm să nu vorbim doar în general despre spiritul care se află în jurul nostru, aşa cum nu vorbim doar în general nici despre natura care se află în jurul nostru. Noi nu vorbim doar despre natură, mereu iar şi iar despre natură,

ci vorbim despre iarba pajiştilor, despre spicele câmpului, despre copacii de pe povârnişurile munţilor, despre nori ş.a.m.d., şi noi trebuie să ne înălţăm treptat la a vorbi la fel de concret şi despre lumea spirituală. De aceea aş dori să vă vorbesc din când în când atât de concret despre lumea spirituală, indicând un suflet atât de ocrotitor, cum l-am caracterizat astăzi în legătură cu activitatea noastră artistică, sau un suflet care ia o asemenea înfăţişare după ce a trecut prin poarta morţii, încât reflectă forţele care vin din însuşi Cosmosul spiritual, pe care le-a adunat deja din timpul bolii corpului de aici, şi care ne învaţă lucruri pe care nu le putem dobândi altfel cu uşurinţă. Astfel de prieteni şi membri cum este cel caracterizat la urmă – care vă este cunoscut –, devin totodată cei mai buni colaboratori pentru ceea ce are ştiinţa spirituală de făcut în lume. După modul în care este primită ştiinţa spirituală în multe părţi – înţeleasă greşit, dispreţuită, tratată cu ostilitate –, poate părea într-adevăr uneori că ar fi dificil să răzbatem cu ceea ce vrea în mod real ştiinţa spirituală. Dar atunci apar gândurile încurajatoare, care răsar dintr-o cunoaştere ca cea expusă astăzi: că aceia care au trecut deja prin poarta morţii devin adevăraţii martori pentru ceea ce trebuie să fie ştiinţa spirituală. Acest lucru aş dori să vorbească puţin inimilor şi sufletelor noastre. Căci privind într-acolo, trebuie să ne spunem iar şi iar: Această ştiinţă spirituală, chiar dacă va lua mai mult timp decât viaţa noastră, se va integra în progresul spiritual al omenirii. Şi asta ne poate da totuşi curaj faţă de ceea ce trebuie să observăm dintr-o parte sau alta, ne poate da curaj pentru credinţa şi convingerea că vor veni tot mai mulţi oameni, care vor înţelege: Lumea spirituală are nevoie de concepte noi, de noi reprezentări, sentimente şi atitudini, dacă vrem să o înţelegem cu adevărat.

Să dobândim prin asemenea expuneri un raport corect faţă de ceea ce vrem să fim noi înşine în această Mişcare spirituală a noastră. Să preluăm cu pietate exemple ca acelea expuse astăzi, dar să ne pătrundem cu ceea ce poate izvorî din ele pentru atitudinea, convingerile noastre, pentru ca noi să fim suficient de puternici pentru a rezista atacurilor din afară. Spuneam că afară, oamenii ne pot întâmpina numai cu acele concepte pe care le-au căpătat în lume, şi de fapt nu trebuie să ne mirăm dacă oamenii de afară judecă ceea ce află de la noi cu concepte pe care le-au căpătat afară, în lume. Există mari, mari dificultăţi cu privire la relaţia dintre ştiinţa spirituală şi ceea ce este spus şi judecat din afară în lume despre această ştiinţă spirituală.

După cum vă este cunoscut – aşa cum vi s-a descris ultima oară din inima entuziastă a unui iubit membru al nostru şi din propria lui experienţă –, vrem să facem începutul la Dornach [Nota 15], în apropiere de Basel, cu o reală operă de artă, care a izvorât însă ca operă de artă din modul nostru de a vedea lumea. Totul depinde de faptul ca unii oameni din lume să înţeleagă ce se are aici, de fapt, în vedere, şi ca să nu judece lucrurile numai aceia care vor să caracterizeze aşa ceva numai prin conceptele găsite în afară. Căci dacă abordezi aşa ceva cu conceptele care sunt culese din afară, chiar dacă eşti bine intenţionat, nu ajungi decât la a caracteriza lucrurile cu conceptele uzuale din afară. Şi aşa putem avea acum experienţa faptului că prin ziare de toate limbile se spun despre clădirea de la Dornach lucruri care sunt potrivite să mături în scurt timp cele pe care le-am cucerit cu trudă de-a lungul anilor – le-am cucerit prin aceea că am încercat să nu inoportunăm publicul atunci când oricum el nu înţelege nimic din toate acestea; când prin ziare în toate limbile apar comentarii de genul: În ce timp trăim?

Este încă vremea materialismului? Se construieşte un templu colosal – ş.a.m.d., şi când apoi se descriu cum în acest templu se află coloane legate între ele prin pentagrame, şi altele de acest gen. – Când se întâmplă aşa ceva, atunci îţi spui, în primul rând: Ce se va întâmpla atunci când lucrurile care vor izvorî din curentul nostru spiritual vor fi caracterizate prin concepte găsite în afară, în lume? Este groaznic cum aceste descrieri circulă acum prin ziare! Nu este necesar să abordăm acum în amănunte astfel de descrieri. Dar cel mai dureros în acest caz este că acolo unde a apărut pentru prima dată această descriere, de la care au pornit celelalte, cauza a fost un suflet blajin, binevoitor, care voia să înţeleagă, care prin această descriere voia să aducă un mare serviciu cauzei, un suflet în faţa căruia ne-am străduit chiar să arătăm lucrurile, pentru ca să nu ajungă în lume ceva groaznic, i-am arătat de exemplu că practic nu se vede nicio pentagramă, dar că într-un anumit loc, în mod subtil, o fire esoterică, trebuie să simtă prin intuire pentagrama. Şi la un astfel de suflet care a fost rugat să nu scrie nimic care ar suna cumva a jurnalism, trăim faptul – ca şi cum el nu poate deloc face altfel – că poate scrie numai astfel încât nu foloseşte conceptele şi ideile pe care şi le însuşeşte omul la noi, ci conceptele şi ideile care sunt luate de pe strada vieţii culturale din ziua de azi! Cum ne răneşte în suflet când vedem felul în care este prezentat în ziare [Nota 16] ceea ce a fost intenţionat de noi. Articolele şi clişeele sunt preluate apoi de la un ziar la altul, sunt traduse în toate limbile şi la fiecare limbă se mai adaugă un anumit nonsens, o inepţie aparte. Desigur, vă spun aceste lucruri nu pentru că ar fi de neînţeles ceea ce se petrece, aş spune, la ciocnirea a ceea ce are de făcut ştiinţa noastră spirituală intenţionată în mod onest şi serios, cu ceea ce poate fi înţeles în lumea exterioară, ci pentru a vă arăta realmente cât de serios şi cu câtă demnitate trebuie să luăm cauza noastră, cât de conştienţi

trebuie să devenim, cât de profundă trebuie să fie înţelegerea, pe care trebuie să o dobândim, a ceea ce trebuie să fie ştiinţa spirituală pentru lume.

Probabil că cineva ar putea întreba: De ce nu putem lucra în continuare cu conceptele noastre prin care ei nu ne pot înţelege, lucrând tot aşa modest şi fără dezvăluire publică, cum am făcut pentru cauza noastră *înainte* de clădirea de la Dornach? – Ei bine, ochii prezentului sunt fixaţi tocmai asupra planului fizic. Din punct de vedere spiritual nu este observat nimic. Dar că acolo, la Dornach, s-a înălţat o clădire, aceasta se vede. Dar astfel de întrebări sunt, desigur, complet nerodnice şi irelevante. Ci ceea ce contează este ca noi în inimile noastre să dobândim simţul corect şi înţelegerea corectă pentru cauza noastră. Nu spun aceste cuvinte pentru a acuza sau critica pe cineva, ci pentru a vă atrage iar şi iar atenţia cât de profund serios ar trebui să încercăm noi înşine să dobândim o înţelegere pentru acel complet Altceva care trebuie să încolţească în noi, în contrast cu ceea ce vine de atâtea ori de afară din lume, mai ales în părerile oamenilor. În ceea ce vine de afară nu se află cele de care au cu adevărat nevoie sufletele oamenilor, după care tânjesc cu adevărat. Sufletele vor deja ştiinţa spirituală, ele tânjesc să o primească. De aceea se pune problema să estimăm în mod corect ispitirile şi tentaţiile care pornesc din părerile materialiste, şi mai ales din aroganţa intelectuală, ca să dobândim raportul corect faţă de ele şi să nu ne lăsăm orbiţi de faptul că aceste păreri şi dispoziţii ne pot întâmpina pretutindeni afară în lume, în mod vizibil. Ci noi să găsim în mod real în noi puterea să ne situăm pe deplin în interiorul acestei lumi şi să căutăm în noi înşine impulsul de a găsi o relaţie corectă cu lumea înconjurătoare, pentru ca ştiinţa spirituală să devină realmente pentru noi ceva care ne încălzeşte lăuntric, ne

fortifică lăuntric, astfel încât să găsim în ea punctul de plecare pentru judecăţile noastre şi să nu ne lăsăm orbiţi de ceea ce ne vine din afara şi care – pentru că poate apărea cu autoritate, cu putere – ne poate înşela mereu asupra modului în care epoca noastră poate înţelege această ştiinţă spirituală.

Este ceea ce am dorit să aduc astăzi încă o dată în faţa sufletelor dumneavoastră. Căci dacă ne vom reuni mai rar pe măsură ce ne îndreptăm spre vară, atunci ar trebui totuşi acest lucru să fie cert pentru noi: că impulsurile ştiinţei spirituale trăiesc în sufletele noastre independent de timp şi de spaţiu, că le avem vii în noi, indiferent dacă întâlnirile noastre sunt mai dese sau mai rare. Ţine de natura lor ca noi să le facem cu adevărat vii în noi. Aceasta a fost de datoria mea să discut cu dumneavoastră astăzi.

V ACȚIUNEA LUMII SPIRITUALE ÎN EXISTENȚA NOASTRĂ

Paris, 25 mai 1914

Înainte de toate, iubiţii mei prieteni, îngăduiţi-mi să-mi exprim bucuria cordială în privinţa faptului că ne putem regăsi astăzi în această ramură a Societăţii antroposofice. Îmi amintesc cu acest prilej frumosul ecou al întâlnirii noastre de anul trecut [Nota 1], şi la fel de sincer şi de cordial pe cât a fost acest ecou, la fel de sincer şi de cordial este salutul cu care doresc să încep consideraţiile noastre actuale.

Aş dori să vorbesc astăzi despre un subiect care este legat profund lăuntric de nervul fundamental al Mişcării noastre antroposofice. Tot ceea ce putem expune în cadrul Mişcării noastre spirituale se bazează pe acele cercetări

care pot fi numite cercetări clarvăzătoare. Şi chiar dacă trebuie să accentuăm mereu că de adevărurile antroposofice sunt atinse cu predilecţie inimile, sufletele noastre, nu ne este îngăduit să trecem cu vederea faptul că ceea ce trebuie să acţioneze asupra inimilor, a sufletelor noastre în cadrul acestei Mişcări, îşi are bazele în această cercetare clarvăzătoare. „Cercetare clarvăzătoare" este expresia unei stări diferite a vieţii sufletului omenesc decât cea care domină viaţa de zi cu zi. Aparent, ea ne duce pentru început departe de ceea ce este atât de aproape de noi ca oameni în viaţa cotidiană. Dar în realitate această cercetare ne duce chiar în punctul central al adevăratei vieţi omeneşti. Acum, nu aş dori să vorbesc astăzi despre căile spre cercetarea clarvăzătoare, care sunt deja indicate în cartea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***, ci aş vrea să vorbesc despre particularităţile acelei stări sufleteşti, a acelei dispoziţii a sufletului omenesc care trebuie să ia naştere sub impresia cercetării clarvăzătoare. Trebuie să reţinem că în realitate căile înspre cercetarea spirituală duc la faptul că omul se simte înăuntrul lor realmente ca o cu totul altă fiinţă decât se simte el de obicei în viaţă. Dacă vrem să comparăm ceea ce este în jurul sufletului omenesc atunci când acest suflet omenesc devine clarvăzător, cu un fenomen din viaţa obişnuită, atunci o putem face cel mult cu fenomenul visului, care este însă ca un surogat al clarvederii. Ne amintim că în vis trăim şi urzim într-o lume de imagini, care se prezintă în aşa fel încât în ea, dacă o privim îndeaproape, nu ne poate apărea nimic din ceea ce numim „sentimentul de atingere cu un obiect exterior" şi că în primul rând în cazurile obişnuite de vis, nu apare nimic pe care să-l putem compara cu conştienţa noastră obişnuită a Eului. Dacă în vis ne apare, totuşi, ceva din Eul nostru, el ne

apare ca fiind separat de noi, ca o fiinţă exterioară. Ne întâlnim cu Eul nostru ca şi cu o altă fiinţă, astfel încât putem vorbi de o dedublare a Eului, la care însă în vis percepem numai Eul ieşit în afară, nu Eul subiectiv. Tot ceea ce pare să contrazică cele tocmai spuse, provine de acolo că majoritatea oamenilor nu ştiu despre vis decât din amintire, şi în amintire nu pot reţine exact faptul că în visarea reală Eul subiectiv este stins.

Aceleaşi însuşiri care iau naştere prin aceea că în vis sunt stinse sentimentul de atingere şi Eul subiectiv, aceleaşi însuşiri le are în primul rând câmpul de imagini al cercetării spirituale. Atunci când clarvăzătorul îşi aminteşte experienţele clarvederii, el trebuie ca în amintire să aibă sentimentul că realităţile clarvederii sunt permeabile, că le poţi penetra, că ele nu opun rezistenţă ca un obiect fizic. Şi în ceea ce priveşte sentimentul de Eu: În lumea fizică, noi avem sentimentul de Eu prin aceea că ştim: Eu stau aici, obiectul este în afara mea. – În domeniul observării clarvăzătoare suntem în interiorul obiectului, nu ne separăm, nu ne diferenţiem de obiectele câmpului observaţiei clarvăzătoare. Această particularitate a câmpului observaţiei clarvăzătoare are consecinţa foarte precisă că obiectele individuale nu stau pe loc, ca obiectele delimitate ale domeniului fizic, ci se află într-o continuă mişcare şi transformare. Obiectele câmpului fizic sunt ferme prin aceea că le putem atinge, că ele ne pun graniţe. Obiectele câmpului observaţiei clarvăzătoare nu ne pun astfel de graniţe. Ceea ce face ca Eul nostru să se contopească cu obiectele în domeniul clarvăzător, face ca tot ceea ce ne întâmpină ca Eu pe planul fizic, adică omul însuşi, când ne apare pe terenul observaţiei clarvăzătoare, să necesite o precauţie extraordinară în observare. Voi considera mai întâi cazul cel mai semnificativ, când pe

terenul observaţiei clarvăzătoare, datorită capacităţilor clarvăzătoare dezvoltate, întâlnim o persoană decedată. Atunci când întâlnim un om care a murit, aceasta se poate întâmpla astfel încât la început să ne întâmpine în câmpul clarvăzut înfăţişarea omului care a murit, ca o imagine de vis plină de viaţă, aşa cum ni-l reprezentăm sau trebuia să ni-l reprezentăm pe când el mai trăia încă. Însă acesta nu este cazul obişnuit, ci cazul cel mai de excepţie. Se poate întâmpla să se apropie de noi în câmpul observaţiei clarvăzătoare un decedat, şi ca acest decedat să preia o înfăţişare a unui om viu sau a unui alt decedat, care nu este înfăţişarea sa. Înfăţişarea în care ne întâmpină o persoană decedată nu este deloc determinantă pentru identificarea respectivului decedat. Se poate întâmpla ca un decedat să se apropie de noi, iar noi să fi îndrăgit în mod deosebit o altă persoană care a decedat, sau să ne aflăm într-o relaţie deosebită de prietenie cu un om viu; atunci decedatul care ne întâmpină poate prelua înfăţişarea acelui decedat sau a acelui viu. Din acest punct de vedere ne lipsesc pentru început toate mijloacele prin care realizăm pe planul fizic identificarea unui Eu cu o înfăţişare. Ceea ce ne poate ajuta să ne descurcăm într-adevăr este ca mai întâi să presupunem că această înfăţişare nu este deloc determinantă, ci că în această sau în acea înfăţişare ne poate apărea orice fiinţă, şi apoi să observăm ce face această fiinţă, ce acţiuni îndeplineşte ea. Şi dacă ne dăruim cu toată liniştea acestei imagini, consecinţa va fi că, după tot ce ştim despre persoană care are acea înfăţişare, ea nu poate acţiona aşa cum acţionează înfăţişarea respectivă pe terenul clarvăzut. Vom întâlni foarte des o contradicţie între înfăţişare şi modul de a acţiona. Şi dacă mergem pe îmbinarea simţirii noastre cu modul de acţiune, total neinfluenţaţi de impresia pe care ne-o face înfăţişarea,

atunci, din adâncul sufletului nostru se ridică un sentiment care ne oferă un indiciu ce duce spre fiinţa despre care este de fapt vorba. Să reţinem că cel care ne călăuzeşte este un sentiment care urcă la suprafaţă din adâncurile sufletului, întrucât acest lucru este extraordinar de important. Ceea ce ne apare în domeniul clarvederii ca înfăţişare care ar putea fi asemănătoare unei înfăţişări fizice, poate fi atât de neasemănător cu fiinţa care apare în mod real, pe cât de neasemănătoare sunt semnele care stau pe o foaie de hârtie pentru cuvântul „casă" cu casa reală. Dar la fel cum, atunci când vedem pe hârtie semnele care alcătuiesc cuvântul „casă", nu ne îndreptăm atenţia asupra semnelor şi nu descriem forma literelor, ci prin forma literelor, prin faptul că ştim să citim, ajungem la reprezentarea formei casei, tot aşa, pe adevărata cale spre clarvedere, învăţăm să trecem de la înfăţişare la adevărata fiinţă. Din acest motiv vorbim în adevăratul sens al cuvântului despre scrierea ocultă, adică despre trecerea lăuntrică vie de la ceea ce este viziunea la ceea ce exprimă viziunea, dar exprimă în mod real, aşa cum scrisul exprimă realitatea.

Este firesc acum faptul că trebuie să ne întrebăm: Prin ce ne însuşim această capacitate de a trece dincolo de înfăţişare, dincolo de viziunea directă? Ne însuşim această capacitate mai ales prin aceea că luăm în consideraţie noi reprezentări, noi concepte, de care avem nevoie dacă vrem să înţelegem domeniul observării clarvăzătoare, noi reprezentări faţă de reprezentările pe care le avem pentru domeniul fizic. În domeniul fizic, acolo se află un obiect sau o fiinţă şi, percepând-o, spunem cu bună dreptate: Percep fiinţa, percep obiectul, le percep. – Aşa percepem fiinţele regnului vegetal, mineral şi animal, ale regnului omenesc fizic, aşa percepem nori, munţi, fluvii, stele, Soarele şi Luna. Acest sentiment, care este exprimat în cuvintele: eu percep

–, află o modificare, o transformare atunci când intrăm pe terenul clarvăzut.

Vreau să încerc să clarific printr-o comparaţie, care vă poate suna cam grosieră, ce anume am în vedere prin cele spuse acum. Să ne transpunem în fiinţa unei plante şi în relaţia ei cu noi, atunci când noi percepem planta. Dacă planta ar putea să vorbească conştient, ar trebui să spună: Eu sunt privită de oameni, sunt percepută de oameni. – Noi spunem: Eu percep planta. – Planta ar trebui să spună din conştienţa ei: Eu sunt percepută de oameni. – Şi acest sentiment de a fi perceput, de a fi privit, acest sentiment trebuie să ni-l însuşim în privinţa fiinţelor terenului observaţiei clarvăzătoare. Atunci când vorbim despre entităţile celei dintâi ierarhii aflate deasupra noastră, a ierarhiei Îngerilor, trebuie să ne fie clar că, vorbind exact, nu este corect să spunem: Eu percep un Înger –, ci trebuie să spunem: Simţim că un Înger ne percepe, sau mă percepe. – Aşa cum spunem: Soarele răsare şi se deplasează pe cer, deşi, situându-ne în cadrul viziunii copernicane asupra lumii, suntem convinşi că Soarele stă pe loc, că nu se mişcă, aşa cum contrazicem prin aceste cuvinte ale noastre ceea ce gândim, tot aşa putem desigur să spunem în limbajul obişnuit: Văd un Înger. – În realitate, nu este corect. În realitate trebuie să spunem: Mă simt văzut sau privit de un Înger. – Expresia: Fiinţa unui Înger sau fiinţa unui mort se odihneşte asupra mea, într-un mod pe care îl simt –, este o expresie corectă din punctul de vedere al clarvăzătorului. Poate că lucrurile se înţeleg cel mai uşor prin exemple. De aceea expun aici un exemplu din observaţia clarvăzătoare.

La începutul activităţii noastre spiritual-ştiinţifice – cu mai bine de un deceniu în urmă – a lucrat pentru scurt timp împreună cu noi o persoană foarte dragă nouă, foarte prietenoasă şi devotată nouă [Nota 2]. Această persoană nu

era dotată numai cu un interior entuziast faţă de ceea ce i-am putut noi oferi atunci, la începutul Mişcării spiritual-ştiinţifice, ci şi cu un sentiment şi o simţire profund artistice şi o capacitate de înţelegere artistică semnificativă. Aş spune că nu puteai să nu îndrăgeşti această persoană, cu o iubire ce poate fi numită obiectivă, datorită însuşirilor pe care le-am caracterizat. Ea a părăsit apoi planul fizic, după ce a lucrat un timp relativ scurt împreună cu noi şi şi-a însuşit o parte cu adevărat mare a rezultatelor noastre spiritual-ştiinţifice de atunci. Nu este necesar să vorbesc acum referitor la primii patru-cinci ani după moartea respectivei persoane, ci voi trece direct la ceea ce s-a întâmplat după ce s-au scurs patru-cinci ani după moartea fizică a respectivei persoane. A venit anul 1909, în care am început la München cu dramele noastre misterii, pe care le-am putut începe, spre marea noastră bucurie, cu «Copiii lui Lucifer» a mult stimatului nostru *Edouard Schurè* [Nota 3]. Oricum aţi gândi, de bine sau de rău, relativ la modul cum am reprezentat noi dramele-misterii pe atunci şi de-a lungul anilor, noi a trebuit să le reprezentăm chiar aşa cum le-am reprezentat. Dar ceea ce pot spune este că în condiţiile în care au trebuit realizate reprezentaţiile, aveam nevoie de un impuls din lumea spirituală, inclusiv pentru elementul artistic, pe care voiam să-l îmbinăm cu reprezentaţiile. Acum, eu vă pot asigura clar că deja de atunci, din 1909, dar din ce în ce mai semnificativ în anii care au urmat, eu am simţit mereu un anumit impuls spiritual, atunci când am procedat la punerea în scenă şi la întreaga organizare a respectivelor reprezentaţii. Pentru o mai bună înţelegere să considerăm şi următoarele. Atunci când avem ceva de făcut pe planul fizic, nu avem nevoie pentru aceasta numai de forţa spirituală, de talente, ci avem nevoie şi de muşchii noştri

pentru munca pe planul fizic. Aceşti muşchi sunt ceva care ne vine în ajutor în mod obiectiv, ceva care ne este dat, spre deosebire de forţele spirituale, de lumea fizică în interiorul cărora trăim noi înşine. Deci aşa cum avem nevoie de forţa fizică musculară pentru acţiunea fizică, acolo unde vine în considerare spiritualul, avem nevoie de forţe spirituale, care provin din lumea spirituală şi se unesc cu propriile noastre forţe. În cazul pe care l-am expus, a fost aşa că o dată cu trecerea anilor, pentru organizarea artistică a dramelor-misterii de la München s-a revărsat tot mai mult în ceea ce aveam de făcut eu însumi, ceea ce aveam de făcut pentru colaboratorii mei, impulsul ce pornea de la individualitatea menţionată anterior, care din anul 1904 părăsise planul fizic. Ca să exprim corect cele despre care este vorba, ar fi trebuit să-mi spun: În intenţiile tale, în ceea lucrezi curge impulsul care vine de la această persoană din planul spiritual. Ea este Îngerul ocrotitor al activitaţilor despre care este vorba aici.

Astfel, noi simţim corect şi faţă de o persoană moartă, dacă suntem conştienţi: Privirea sa spirituală – îngăduiţi-mi această expresie –, puterile ei se odihnesc asupra noastră, curg în puterile noastre, ea ne priveşte, acţionează în noi. – Pentru a trăi un asemenea fapt spiritual în mod corect este necesar înainte de toate un anumit gen de altruism şi capacitate de iubire. De aceea am subliniat că respectiva persoană putea fi iubită cumva obiectiv datorită însuşirilor sale, că trebuia să o îndrăgeşti, pentru că era aşa cum era. O iubire subiectivă, o iubire ce provine din nevoile personale şi care poate uşor să fie egoistă, o asemenea iubire ne poate împiedica în anumite circumstanţe să găsim raportul corect cu o asemenea persoană decedată. Şi deosebirea între iubiriea corectă, iubirea altruistă pe care o

nutrim faţă de asemenea fiinţe decedate, şi iubirea egoistă, devine în mod real evidentă în experienţa clarvăzătoare.

Să presupunem că o astfel de persoană ar fi să ne ajute după moartea ei şi noi nu am putea să-i dăruim o iubire cu adevărat altruistă; atunci curentul care porneşte de la ea, prin aceea că ea îşi îndreaptă privirea spirituală şi voinţa sa spirituală asupra noastră ar fi ca şi cum ar arde, ea ne-ar produce în suflet o senzaţie de arsură, de înţepătură. Dacă putem dezvolta şi menţine o iubire cu adevărat altruistă pe care să o nutrim faţă de un decedat, atunci curentul, oarecum privirea spirituală care porneşte de la o asemenea persoană vine ca o blândeţe caldă asupra sufletului nostru, şi blândeţea caldă se varsă în ceea ce gândim, în ceea ce ne reprezentăm, simţim şi voim. Şi în această simţire recunoaştem noi individualitatea decedată, nu din înfăţişarea nemijlocită, căci ea poate prelua o înfăţişare care ne este familiară, apropiată, şi să se exprime prin această înfăţişare. Înfăţişarea sub care ne apar fiinţele lumii superioare – şi un om este, după moarte, exact o fiinţă a lumii superioare, spirituale –, această înfăţişare depinde de structura noastre subiectivă, de ceea ce suntem obişnuiţi să vedem, să gândim, să simţim. Modul cum simţim faţă de fiinţa care se exprimă într-o înfăţişare, modul în care primim ceea ce emană de la acea fiinţă, aceasta este realitatea. În orice fel ar fi vorbit *Fecioara din Orleans* [Nota 4] despre chipurile în care îi apăreau ei fiinţele lumii superioare, ocultistul care este în măsură să cerceteze lucrurile ştie că în spatele acestor înfăţişări s-a aflat întotdeauna geniul naţiunii franceze.

V-am descris modul în care învăţăm să simţim cum se odihneşte privirea fiinţelor spirituale pe cineva, cum se revarsă voinţa lor în sufletele noastre. Învăţând acest lucru, învăţăm ceea ce este pentru clarvăzător analog învăţării

fizice a cititului. Cineva care nu ar vrea altceva decât să-şi descrie viziunile ar fi ca un om care ar descrie forma literelor de pe hârtie şi nu ar indica ceea ce citeşte el prin intermediul literelor şi al cuvintelor. Vedeţi de aici cât de infinit de uşor este ca omul să fie plin de prejudecăţi faţă de experienţele din domeniul clarvederii. Căci cel mai uşor, firește, este ca omul să acorde valoare principală descrierii formei viziunii, în timp ce în realitate important este ceea ce se află dincolo de vălul viziunilor şi se exprimă prin imaginile viziunilor. Astfel, este necesar să ne reprezentăm că evoluând ocult, sufletul se cufundă în dispoziţii lăuntrice cu totul specifice, în stări interioare care se deosebesc de dispoziţiile lăuntrice şi stările vieţii obişnuite. Putem spune: În clipa în care, prin exerciţiile noastre oculte, suntem atât de departe încât atingerea, care este caracteristică pentru planul fizic, încetează, şi încetează să fie caracteristică înfăţişarea pentru Eul fiinţei respective, în clipa aceea suntem în lumea în care devenim capabili să percepem ierarhia Îngerilor şi ierarhia – putem spune chiar şi ierarhiile – oamenilor decedaţi. Se produce o modificare a gândirii noastre, a vieţii noastre în gânduri atunci când încetează simţirea atingerii şi identificarea Eului cu înfăţişarea. Atunci nu mai avem gânduri în sensul în care le avem aici, în lumea fizică. Fiecare gând preia în acea lume forma unei entităţi elementale, devine entitate. În lumea fizică gândurile se contrazic sau sunt în acord unul cu altul. În lumea în care intrăm acolo, gândurile se combat ca adevărate entităţi. Se iubesc unul pe altul sau se urăsc unul pe altul. Începem să trăim imediat într-o lume a multor fiinţe-gând. Şi acel lucru pentru care suntem obişnuiţi să folosim cuvântul „viaţă”, îl simţim cu adevărat în interiorul gândurilor vii, care sunt vietăţi. Viaţa şi gândurile s-au unit între ele, în timp ce în lumea fizică viaţa

şi gândurile sunt complet separate între ele. Atunci când vorbeşti ca om fizic, împărtăşind cuiva gândurile tale, ai sentimentul: Gândurile tale vin din sufletul tău, tu trebuie să-ţi aminteşti pe moment gândurile tale. Atunci când vorbeşti ca ocultist, când vorbeşti realmente ca ocultist, nu împărtăşeşti din amintire ceea ce ai trăit, aşa că trebuie să ai sentimentul: Gândurile tale vin ca fiinţe vii, şi trebuie să fii bucuros dacă eşti binecuvântat la momentul potrivit, încât gândul se apropie de tine ca o fiinţă reală.

Pentru a clarifica lucrurile, vreau să expun două aspecte. Atunci când vorbeşti ca om fizic, din gândurile tale, atunci, de exemplu când în calitate de conferenţiar ai de ţinut o conferinţă pentru a treizecea oară, vorbeşti mai uşor decât ai vorbit când ai ţinut-o pentru prima oară. Atunci când vorbeşti ca ocultist, gândurile trebuie realmente să vină la tine mereu, şi ele te părăsesc apoi din nou. Şi exact aşa cum un om care ne vizitează pentru a treizecea oară a trebuit să facă de treizeci de ori acelaşi lucru, să parcurgă drumul spre noi de treizeci de ori, tot aşa gândul pe care îl împărtăşim pentru a treizecea oară ca gând viu, a trebuit să vină de treizeci de ori la noi, să vină de fiecare dată exact ca prima dată, şi memoria nu ne foloseşte aici câtuşi de puţin în această treabă.

Atunci când îţi exprimi gândurile ca om fizic, şi printre ascultători se află într-un colţ cineva care gândeşte: Nu-mi place nonsensul pe care-l spune acum, îl urăsc –, aceasta nu-l va încurca în mod deosebit pe omul fizic. Omul şi-a pregătit probabil gândurile şi le exprimă indiferent dacă într-un colţ oarecare stă cineva cu gânduri bune sau rele. Dar ca ocultist, atunci când laşi să se apropie de tine gândurile tale, se poate prea bine ca un gând să fie reţinut de cineva care îl urăşte, sau de cineva care îl urăşte pe vorbitor. Şi atunci trebuie învinse mai întâi forţele cu care

este oprit gândul, de exemplu în încăperea respectivă, pentru că avem de a face cu o fiinţă vie şi nu cu un gând abstract.

Expun aceste două aspecte pentru a arăta cum ne cufundăm imediat, atunci când intrăm pe terenul clarvederii, într-o viaţă şi urzire vie a gândurilor. Gândurile sunt ca ieşite afară din sfera subiectivului, şi noi înşine suntem ca ieşiţi afară şi trăim afară, aş spune, în lumea largă. În măsura în care trăim în această lume de gânduri vii şi mobile, suntem în lumea ierarhiei Îngerilor şi am putea spune: Aşa cum lumea noastră fizică este peste tot umplută cu aer oriunde am merge, tot aşa este umplută această lume a ierarhiei Îngerilor pretutindeni cu acea căldură blândă, care a fost menţionată mai devreme şi care este radiată din fiinţele ierarhiei Îngerilor. Atunci când, prin evoluţia noastră interioară de acest fel, ne înălţăm la posibilitatea de a trăi în atmosfera spirituală de blândeţe radiantă, putem spune că simţim odihnindu-se pe sufletul nostru privirea spirituală a ierarhiei Îngerilor.

Să încercăm să mai caracterizăm acelaşi lucru şi dintr-o altă perspectivă. În viaţa fizică avem idealuri. Noi gândim aceste idealuri în abstracţiuni. Prin faptul că le gândim, ne simţim îndatoraţi să le urmăm. De îndată ce intrăm în sfera observării clarvăzătoare, nu mai există idealuri abstracte. Idealurile abstracte sunt acolo fiinţe vii, fiinţe ale ierarhiei Îngerilor. Aceste idealuri curg, aş spune, privindu-ne cu căldură prin spaţiul spiritual sub forma unei fiinţe din ierarhia Îngerilor.

În lumea fizică putem avea un ideal, putem şti de el, dar se poate să nu ne folosim de această cunoaştere, ci să fim poate determinaţi prin pasiuni, prin sentiment să ocolim idealul, să ne eschivăm de la el. În lumea câmpului clarvăzut este altfel. Atunci când nu dăm atenţie unui ideal

despre care putem şti, simţim: O privire spirituală care se odihneşte asupra noastră, a unei fiinţe din ierarhia Îngerilor ne face un reproş, iar reproşul arde. Astfel, nerespectarea unui ideal este în lumea spirituală un fapt real, faptul că o fiinţă spirituală din ierarhia Îngerilor ne face un reproş. Şi particularitatea lumii despre care am vorbit acum este că prin odihnirea privirii spirituale a unei astfel de fiinţe din ierarhia Îngerilor asupra noastră, noi simţim reproşul. Fiind priviţi de fiinţă, noi simţim reproşul. Faptul de a fi privit este totodată simţirea reproşului. Vedeţi de aici că o cale de a ajunge în lumea ierarhiei Îngerilor poate fi aceea de a învăţa să simţim în mod real faţă de idealuri. Dacă ne limităm conştienţa numai pe planul fizic, vom gândi în modul următor: Găsesc că acesta este un ideal, l-am recunoscut, dar sunt prea comod pentru a-l urma. Dacă nu îl urmez, nu se întâmplă nimic. – Să presupunem că învăţăm să simţim altfel, să simţim că dacă ştim de un ideal şi fără să intervină vreo altă consecinţă, ci doar faptul că nu l-am urmat, ne spunem: Neurmând acest ideal, lumea a devenit altfel după ce nu l-ai urmat, decât ar fi fost dacă l-ai fi urmat. – Dacă ne obişnuim să vedem ceva real în neurmărirea idealurilor noastre şi transformăm asta într-un sentiment real, atunci suntem pe calea care duce în interiorul ierarhiei Îngerilor. Astfel, în posibilitatea transformării simţirii noastre, a vivifierii simţirii noastre, ni se arată posibilitatea de a creşte cu sufletul nostru în lumile superioare.

Continuându-ne efortul nostru de practică, exersare esoterică, putem creşte înspre o lume şi mai înaltă, în lumea ierarhiei Arhanghelilor. Faţă de Înger simţim, dacă nu îl urmăm, reproşul său; faţă de Arhanghel simţim nu numai reproşul său, ci simţim pornind de la el o reală acţiune asupra propriei noastre fiinţe. Putem spune

realmente: Prin faptul că noi înşine trăim cu gândurile şi sentimentele noastre în lumea care aparţine ierarhiei Arhanghelilor, prin fiinţa noastră acţionează puterea, forţa Arhanghelilor. – Vreau să încerc să vă fac mai uşor de înţeles acest caz tot printr-un exemplu.

În ultimele luni am pierdut, prin plecarea sa de pe planul fizic, unul dintre prietenii noştri extrem de îndrăgiţi. Persoana respectivă, un poet profund [Nota 5], în decursul ultimului timp, de aproape cinci ani, şi-a găsit repede drumul atât de departe în viziunea noastră antroposofică asupra lumii, încât într-un mod frumos în creaţiile sale poetice intime din ultimii ani a răsunat ecoul a ceea ce putea el simţi pornind de la concepţia noastră despre lume. El a luptat în tot acest timp, de când face parte din rândurile noastre, dar şi mai înainte, cu un corp suferind, care se ruina. Şi cu cât corpul său se deteriora tot mai mult, cu atât mai mult trăiau în sufletul său creaţiile poetice care erau în concordanţă cu viziunea noastră asupra lumii. După plecarea sa de pe planul fizic, s-au arătat următoarele. Deoarece timpul care s-a scurs de când această persoană a părăsit planul fizic este scurt [Nota 6], nu putem vorbi, în fond, nici măcar despre o conştienţă clară existentă la această individualitate. Cu toate acestea, primele stadii ale evoluţiei sale pentru perioada dintre moarte şi o nouă naştere s-au manifestat într-un mod cu totul aparte. Trupul astral, care este scos din trupul fizic şi trăieşte acum în lumea spirituală, dezvăluie în sine cele mai minunate tablouri ale evoluţiei cosmice, aşa cum le putem cunoaşte prin ştiinţa spirituală. Din trupul fizic ruinat s-a eliberat un trup astral care curând după moarte, putem spune comparativ, în aşa fel lumina încât în câmpul clarvederii aveai dinaintea ta în el o imagine completă a evoluţiei cosmice. Pentru a face inteligibil la ce mă refer, aş

dori să folosesc o comparaţie. Cineva poate fi un mare apreciator al naturii, poate admira tot ceea ce este desfăşurat în natură, în realitatea fizică exterioară din jurul nostru, şi totuşi să admire cu plăcere o pictură cu adevărat frumoasă, care recreează dintr-un alt suflet ceea ce vedem afară la scară mare în natura înconjurătoare. În mod similar, poţi avea câmpul clarvăzut în jurul tău cu toate tainele sale, şi totuşi să fii lăuntric înălţat prin aceea că vezi aprinzându-se încă o dată dintr-un suflet omenesc care a trecut prin poarta morţii, dintr-un trup astral omenesc, ca într-o lucrare de artă cosmică ceea ce contempli pe terenul clarvăzut. Dacă acum întrebăm: Prin ce s-a impregnat în acest caz trupul astral cu ceea ce ne arată el după moarte, încă inconştient sinei sale, dar ulterior devenindu-i conştient şi lui? – primim răspunsul: Prin aceea că, în timp ce şi-a parcurs propria sa dezvoltare antroposofică, în gândurile şi ideile sale antroposofice transfigurate poetic lucrau entităţile ierarhiei Arhanghelilor.

Putem să numim propriile noastre progrese, pe care le facem prin aceea că ne dezvoltăm ocult, progrese în mistică, căci aceste progrese sunt pentru început progrese interioare ale sufletului. Ne aducem din personalitatea noastră obişnuită în altă stare a individualităţii noastre, a întregii noastre fiinţe. Treptat, ne aducem într-o altă stare. Acest progres interior, această avansare tot mai departe a sufletului, îl putem numi progres mistic al sufletului, aşa cum apare el a fi trăit întâi lăuntric. Dar mistica lăuntrică nu este doar această mistică, ci în momentul în care ne-am dezvoltat până la a percepe blândeţea care priveşte în jos din lumea spirituală, în acel moment suntem obiectiv în interiorul lumii Îngerilor, ni se revelează lumea Îngerilor. Şi în momentul în care învăţăm să recunoaştem cum intră în noi acţiuni reale ale puterii, ale forţei, în acel moment

suntem în lumea Arhanghelilor. Astfel, fiecare treaptă a unui progres mistic interior înseamnă trecere într-o altă lume. Nu putem atinge o anumită treaptă a evoluţiei interioare în interior, fără a fi transpuşi într-o altă lume.

Numai că atunci când nu aducem în această lume ceea ce a fost desemnat drept altruism în acest sens, se petrece altceva. Să presupunem, de exemplu, că lucrăm cu noi înşine, că atingem treapta unei asemenea dezvoltări prin care putem trăi prin capacităţile noastre interioare în lumea Îngerilor. Dar suntem egoişti, am rămas oameni neiubitori; atunci purtăm sinea noastră destinată lumii fizice, în lumea Îngerilor. Şi în loc să simţim atunci odihnirea privirii blânde şi voinţei blânde a Îngerilor asupra noastră, noi simţim acele puteri care se pot ridica prin noi, care, în loc să ne privească din afară, prin noi devin libere de, să o numim sub-lumea lor, prin aceea că noi suntem înălţaţi într-o lume superioară. În loc să ne adumbrească, sau, mai bine zis, să ne ilumineze lumea Îngerilor, din noi iese lumea corespunzătoare a entităţilor luciferice. Şi dacă ne înălţăm în aceleaşi condiţii în lumea Arhanghelilor, astfel încât deşi am atins treapta evoluţiei mistice prin care putem sta în interiorul lumii Arhanghelilor, dar fără să fi dezvoltat sentimentul de a dori să primim prin har influenţele lumii spirituale, atunci ne purtăm iarăşi sinea şi în lumea Arhanghelilor. Şi atunci, în loc ca în această lume Arhanghelii să ne fortifice, să ne impregneze cu puterile lor, în loc de aceasta ies din noi şi sunt împrejurul nostru fiinţele lumii ahrimanice, lumea lui Ahriman.

Pentru început, pare de-a dreptul groaznic, când spun: Lumea lui Lucifer apare pe planul Îngerilor, lumea lui Ahriman pe planul Arhanghelilor. Însă în realitate acest fapt nu este deloc groaznic. Lucifer şi Ahriman sunt în orice

caz fiinţe mai înalte decât omul însuşi. Lucifer este o fiinţă pe care o putem denumi ca fiind un Arhanghel rămas pe o treaptă anterioară, Ahriman o fiinţă pe care o putem denumi un Spirit al Personalităţii rămas pe o treaptă anterioară. Groaznic nu este faptul că îi întâlnim pe Lucifer şi pe Ahriman, ci groaznic este dacă îi întâlnim şi nu îi recunoaştem. A-l întâlni pe Lucifer în lumea Îngerilor înseamnă realmente a-l întâlni pe Spiritul frumuseţii, Spiritul libertăţii. Dar totul depinde de faptul ca în momentul în care păşim în lumea Îngerilor să-l putem percepe într-adevăr pe Lucifer cu cetele sale. La fel stau lucrurile în lumea Arhanghelilor în privinţa lui Ahriman. Groaznică este scoaterea afară a lui Lucifer şi Ahriman numai atunci când nu îi recunoaştem în timp ce îi scoatem afară, aşadar dacă ei ne domină fără ca noi să fim conştienţi că îi avem în faţa noastă. Despre asta este vorba, ca noi să ne raportăm conştient la ei. Aşadar părerea pe care altfel o putem avea cu uşurinţă despre Lucifer şi Ahriman se schimbă atunci când ne uităm la condiţiile pe care le-am prezentat astăzi. Să presupunem acum că prin dezvoltarea noastră mistică am avansat până în sfera Îngerilor şi am devenit capabili să trăim într-adevăr în lumea Îngerilor. Dacă vrem să practicăm într-adevăr un ocultism rodnic pe tărâmul Îngerilor, în clipa în care ne aşteptăm ca Îngerii să se odihnească cu privirea lor spirituală asupra noastră trebuie să întrebăm: Unde este Lucifer? – El trebuie să fie aici! Căci dacă nu putem răspunde la întrebarea: Unde este Lucifer? – atunci este în noi. Dar el trebuie să fie în afara noastră pe acest tărâm, noi trebuie să stăm faţă în faţă cu el. Despre aceasta este vorba. Eu nu am explicat aceste lucruri numai pentru a evidenţia faptele pe care le-am evidenţiat în privinţa lui Lucifer şi a lui Ahriman, în privinţa Îngerilor şi Arhanghelilor, ci pentru a expune o

particularitate în revelarea lumii superioare. Vorbind din punctul de vedere al planului fizic, omul poate fi uşor tentat să spună: Lucifer şi Ahriman sunt puteri rele. De îndată ce pătrundem în lumea superioară, aceste cuvinte: Lucifer şi Ahriman sunt puteri rele – nu mai au nicio semnificaţie. Lucifer şi Ahriman trebuie să fie acolo, pe tărâmul clarvăzut, aşa cum trebuie să fie acolo Îngerii şi Arhanghelii. Există însă realmente o anumită deosebire între a deveni conştienţi de Îngeri şi Arhangheli şi a deveni conştienţi de Lucifer şi Ahriman. Am spus: Pe Îngeri îi percepem prin faptul că nu considerăm înfăţişarea lor ca fiind determinantă pentru ei, ci blândeţea lor care curge în noi. Pe Arhangheli, la rândul lor, îi percepem prin faptul că nu le percepem înfăţişarea ca fiind determinantă, ci prin faptul că lăsăm puterea, forţa lor, să se reverse în sentimentul nostru, în voinţa noastră. Lucifer şi Ahriman sunt în lumea spirituală înfăţişări care sunt doar transpuse în spiritual, care nu ne fac posibilă o atingere, dar sunt înfăţişări care pot fi socotite ca repetări spiritualizate ale lumii fizice. Vedeţi de aici că este important să ne însuşim în dezvoltarea noastră mistică clarvăzătoare nu numai capacitatea de a vedea chipuri, personaje în lumea superioară, ci de a dezvolta conştienţa: Eşti privit, asupra ta odihneşte o voinţă superioară. Această din urmă conştienţă trebuie să se adauge conştienţei de a vedea figuri în mod clarvăzător.

Vedeţi de aici că dezvoltarea superioară nu constă numai în însuşirea clarvederii, în însuşirea a ceea ce se numeşte adesea clarvedere, ci în însuşirea unei anumite stări sufleteşti, a unei anumite acordări interioare, a unei anumite relaţii cu fiinţele lumii superioare. Şi dezvoltarea capacităţilor vizionare trebuie să meargă întru totul în paralel cu cealaltă dezvoltare a sufletului indicată aici,

dezvoltarea înspre o altă stare, înspre cealaltă acordare lăuntrică. Trebuie să vedem din aceasta că neapărat trebuie să învăţăm nu numai vederea în lumea superioară, ci şi citirea în lumea superioară, citirea nu considerată în mod pedant ca ceva care poate fi învăţat în mod elementar ci ceva cu care omul se deprinde trecând prin transformări ale sentimentelor şi senzaţiilor sale, aşa cum a fost indicat. De aceea este important să reţineţi că în momentul în care începe clarvederea şi omul se înalţă prin aceasta la revelarea lumilor superioare, are loc în mod real un fel de scindare a personalităţii. Omul lasă în urmă acea persoană care este el pe planul fizic. El este atunci o altă persoană, prin aceea că se înalţă într-o lume superioară. Şi aşa cum suntem priviţi în lumea superioară de entităţile ierarhiilor superioare, aşa cum suntem percepuţi de fiinţele ierarhiilor superioare, tot aşa ne uităm noi la personalitatea noastră obişnuită, din punctul nostru de vedere superior. Prin aceea că am ieşit cu fiinţa superioară din fiinţa inferioară, noi ca fiinţă superioară ne privim fiinţa noastră inferioară. Astfel încât facem bine atunci când vrem să exprimăm ceva valabil pentru lumile superioare, să aşteptăm până când ajungem în poziţia să spunem: Acesta eşti tu, cel pe care îl vezi în câmpul tău clarvăzut, acesta eşti tu! – Acest „Acesta eşti tu” corespunde pe un plan superior lui „Acesta sunt eu” de pe planul fizic. Acest „Acesta sunt eu” se transformă pe planul superior în „Acesta eşti tu”. Prin cele tocmai rostite, se spune de fapt mai mult decât se crede de obicei. Transpuneţi-vă o dată în situaţia că aţi privi din punctul dumneavoastră de vedere actual înapoi la timpul când aveaţi 8 sau 13, sau 15 ani, şi aţi încerca să reconstruiţi din amintire o porţiune din viaţa dumneavoastră de la vârsta de 8, 13 sau 15 ani. Reprezentaţi-vă în mod viu această

privire înapoi în propria dumneavoastră lume a gândurilor, prin aceea că vă reconstruiţi amintirile din lumea gândurilor. Acum, realizaţi sentimentul pe care îl aveţi dumneavoastră acum faţă de acest băiat sau această fetiţă de 8, 13 sau 15 ani, care eraţi dumneavoastră înşivă. Vizualizaţi în mod însufleţit sentimentul dumneavoastră actual faţă de aceste trăiri trecute. De îndată ce urcăm de pe planul fizic în lumea superioară, momentul prezent în care trăim acum nemijlocit devine o asemenea amintire precum cea caracterizată. Ne uităm la ceea ce suntem acum pe planul fizic, la ceea ce putem deveni mai departe în restul vieţii noastre fizice, la fel cum priviţi înapoi, din punctul dumneavoastră actual de vedere, la experienţele de la 8, 13, 15 ani. Este întru totul adevărat: Ceea ce simţim, ceea ce gândim, ceea ce ne reprezentăm, ceea ce facem pe planul fizic, tot ceea ce considerăm a fi parte din sinele nostru pe planul fizic, în momentul în care intrăm în lumea superioară devine o amintire. Privim în jos la planul fizic şi devenim o amintire pentru noi, de îndată ce trăim în lumea superioară. Şi aşa cum facem distincţie între punctul nostru actual de vedere al trăirilor noastre şi unul dintr-un timp demult trecut, tot aşa trebuie facem distincţie între ceea ce trăim în lumile superioare şi ceea ce trăim pe planul fizic. Imaginați-vă că cineva care are 40 de ani, şi-ar aminti în mod viu dispoziţia sufletească, însuşirile, capacităţile pe care le avea pe când era un copil de 8 ani. De exemplu, el ar citi o carte și în timp ce citește ca om de 40 de ani, brusc la mijlocul cărţii ar începe să se raporteze la carte ca şi cum ar avea 8 ani. S-ar produce o amestecătură, o încurcătură a celor două stări ale sufletului şi aveţi astfel o analogie pentru ceea ce ia naştere atunci când cineva îşi amestecă starea sufletească faţă de planul

fizic cu ceea ce trebuie să fie starea sufletească faţă de cealaltă lume.

Ceea ce tocmai am spus nu are, desigur, absolut nimic de a face cu faptul că pentru orice om lipsit de prejudecăţi este inteligibil ceea ce este descris din lumile superioare, că nu trebuie pur şi simplu să credem în cele descrise, ci că ele ne pot fi de înţeles dacă ne apropiem de ele realmente fără prejudecăţi. Căci dacă cineva ar spune: Cum să se poată descrie lumile superioare cu termenii, cu gândurile şi reprezentările planului fizic, când acestea sunt cu totul diferite de gândurile şi reprezentările planului fizic? – O astfel de obiecţie ar fi tot aşa de valabilă ca atunci când cineva ar spune: Da, tu vrei să produci în mine o anumită reprezentare şi îmi scrii „casă". Dar pornind de la aceasta eu nu pot să-mi reprezint nimic. Dacă vrei să-mi reprezint ceva, trebuie să-mi desenezi o casă. – Dar noi, de asemenea, caracterizăm un fapt fizic, un obiect fizic prin ceva care nu are câtuşi de puţin de a face cu respectivul fapt sau lucru. Tot aşa, noi caracterizăm pe deplin potrivit ceea ce constituie fapte ale planului spiritual, prin ceea ce putem înţelege pe planul fizic. Dar concluzia necesară a faptelor expuse în consideraţiile de astăzi este că trebuie să ne devină clar: Nu putem înţelege ceea ce există în lumea superioară, cu conceptele şi reprezentările pe care le avem în mod obişnuit ci trebuie să ne însuşim într-adevăr alte concepte, alte reprezentări. Trebuie să ne îmbogăţim viaţa de reprezentări dacă vrem să înţelegem lumile superioare. Este foarte important să fim atenţi la faptul că de îndată ce ne este expusă în mod onest lumea superioară, cel care o expune trebuie să ne conducă într-adevăr capacitatea noastră de înţelegere a conceptelor dincolo de cotidian; trebuie ca el să ne dea alte concepte, dar concepte care sunt întru totul inteligibile pe planul fizic.

Vedeţi dumneavoastră, în aceasta constă dificultatea înţelegerii ştiinţei spirituale propriu-zise, a ocultismului avut cu adevărat serios în vedere, în faptul că oamenii atât de greu devin dispuşi să-şi îmbogăţească capacitatea de înţelegere. Ei ar dori cu conceptele pe care le au deja, fără să creeze noi concepte, să înţeleagă lumea superioară sau ceea ce le este relevat din ea. Se întâmplă cu uşurinţă în epoca noastră materialistă ca cineva care vorbeşte despre lumile oculte, să trezească pur şi simplu reprezentarea că această lume ocultă ar face necesar doar ca omul să privească un teren spiritual, în care formele sunt ceva mai rarefiate, mai nebuloase decât în lumea fizică, dar totuşi asemănătoare acestora, numai că fluturând ceţos şi disipându-se în zare. Va apărea incomod multora că ocultistul care ia în serios lucrurile, le cere nu doar să preia o îndrumare de cum să percepem un Înger, ci să-şi schimbe modul de a gândi şi să folosească pentru Înger conceptul: Eşti privit de el, el se odihneşte cu privirea sa spirituală asupra ta. – De aceea, pot spune: Dezvoltarea mistică, cea care înseamnă în mod obiectiv înălţarea în lumea superioară, este inseparabilă de o îmbogăţire, de o umplere cu conţinut a reprezentărilor, a sentimentelor noastre, a tuturor impulsurilor noastre sufleteşti. Nu ne este îngăduit să rămânem atât de săraci în viaţa noastră de reprezentare cum putem fi pentru planul fizic, dacă vrem să înţelegem lumile superioare.

Aş spune că pentru a crea un ajutor ocult în această direcţie a rezultat necesitatea de a ridica într-un stil complet nou clădirea modestă [Nota 7] pe care o putem construi la Dornach direcţiei noastre spirituale. Desigur că această clădire nu este deloc ceea ce am putea considera ca ideal al unei astfel de clădiri, ea este un început modest, pentru că ne stau la dispoziţie numai mijloace modeste, în

ciuda faptului că prietenii noştri, un număr mic din prietenii noştri, au făcut tot ce puteau face cu puterile lor pentru această clădire.

Dacă vom considera stilurile arhitecturale care au apărut în a treia, a patra şi în cea a noastră de acum, a cincea epocă postatlanteană, ele se caracterizează prin faptul că au cumva în impulsurile lor spirituale ceea ce ar trebui să conducă omenirea în privinţa înţelegerii până la înţelegerea planului fizic. Stilul arhitectural egiptean a dat pentru început, prin forma sa geometrică, prin forma sa lapidară, primul impuls spre aducerea spiritului omenesc pe planul fizic. Stilul arhitectonic grecesc şi cel roman sunt ca o cununie a sufletului şi spiritului cu corpul eteric şi trupul fizic, ca ceva care, pe de o parte suflet şi spirit, pe de altă parte corp eteric şi trup fizic, se îmbină ca şi cum ar fi pe deplin în echilibru. Stilul gotic este prima strădanie de reînălţare, prin ogivele, arcadele sale şi tot ceea ce ţine de ele, de pe planul fizic din nou în lumea spirituală. Următorul pas înainte care trebuie să rezulte dacă e ca ştiinţa spirituală să stea într-adevăr dinaintea noastră reprezentată arhitectonic, trebuie să constea în aceea ca noi să aducem la viaţă ceea ce am descris mai înainte ca forme de gânduri vii, mobile, care curg şi inundă spaţiul în aşa fel încât să stăm faţă în faţă spaţial cu ceea ce imaginaţia, inspiraţia ne dă nemijlocit din lumea spirituală. De aceea, toate formele clădirii de la Dornach sunt în aşa fel încât nicăieri, la niciuna din ele nu te poţi întreba în mod materialist: Ce există în acestea ca simboluri pentru această lume sau pentru cealaltă? – ci trebuie să le iei ca atare, aşa cum sunt ele acolo, pentru că ele sunt trăiri spirituale nemijlocite, numai că turnate în spaţiu. Şi am încercat să dizolvăm într-adevăr în forma artistică tot ceea ce poate fi văzut şi simţit spiritual. Prin urmare, dacă

întreabă cineva: Ce semnifică această formă sau aceea? – el nu înţelege clădirea, pentru că fiecare formă se semnifică doar pe sine însăşi, aşa cum mâna omenească sau capul omenesc nu se semnifică decât pe sine însele şi nimic altceva. Ar trebui să considerăm că este o neînţelegere totală a voinţei noastre privind atitudinea noastră faţă de ocultism, dacă ar apărea cineva cu o astfel de întrebare. Căci vom fi fericiţi când vom fi depăşit vechiul exces al teosofilor, care la fiecare basm, la fiecare chip, la fiecare mit, întreabă: Ce semnifică asta, ce semnifică cealaltă? – Formele noastre sunt toate reale în lumea spirituală, ele există cu adevărat în lumea spirituală şi de aceea ele înseamnă doar ele însele şi nimic altceva; ele nu sunt simboluri, ci realităţi spirituale. Dacă vă uitaţi peste tot în întreaga clădire, nu veţi găsi nicăieri vreo pentagramă, nu veţi avea nicăieri prilejul să întrebaţi: Ce înseamnă această formă sau cealaltă? Cel mult, indicat foarte subtil, ai putea într-un loc să vezi o pentagramă, dar numai cu acelaşi drept cu care puteţi vedea în orice plantă cu frunză compusă din 5 lobi o pentagramă. Şi dacă cineva ne-ar întreba ce înseamnă cele 14 coloane ale noastre – care nu sunt construite pe motivul pentagramei, ci au cinci muchii din motive estetice –, ce înseamnă ele, aceste coloane care susţin o cupolă mare, şi cele 12 coloane care susţin o cupolă mai mică, ce înseamnă aceste coloane? – Dacă cineva ne-ar întreba: Ce înseamnă acestea în afară de faptul că ele semnifică o proporţie spaţială perceptibilă ca atare în lumea spirituală? – atunci ar trebui să punem contra-întrebarea: În ce timp al materialismului trăim astăzi, încât chiar ceea ce este intenţionat a fi spiritual, să trebuiască prezentat în veşmântul materialismului?

Clădirea noastră va fi înţeleasă dacă oameni binevoiesc să întrebe: Ce reprezintă ea?, – şi nu: Ce

semnifică ea?; Ce este ea?, – şi nu: Ce simbolizează ea? – Şi clădirea noastră va fi înţeleasă numai dacă oamenii vor să ştie că cel mai bine este să nu se folosească nici unul dintre cuvintele obişnuite, ci pentru a ajuta puţin înţelegerea din timpurile noastre materialiste, să facem abstracţie de vechile imagini ale cuvintelor. Să ne fie limpede că ştiinţa spirituală poate fi cel mult o sinteză a altor religii. Vechile religii au construit temple, ştiinţa spirituală nu construieşte un templu, ci ceea ce rezultă din propria ei esenţă; pentru care cel mai bine este ca oamenii să-şi dezvolte treptat o înţelegere în loc să rămână la principiul de a întrebuinţa şi aici vechi cuvinte asupra acestui Nou.

Iubiţii mei prieteni, exprim aici o rugăminte. Ştim foarte bine că doar în modul cel mai modest, cel mai elementar şi primar putem atinge la Dornach ceea ce am dori. Însă un lucru vreau să vă rog: să încercaţi să înţelegeţi într-adevăr acest modest început al unui lucru totuşi nou din întregul caracter şi din sensul ştiinţei noastre spirituale – căci altfel aş spune, aproape mi se rupe inima –, să înţelegeţi totuşi ce anume ne străduim să facem cu sacrificii în acest modest început.

Prin cuvinte mari şi fraze pompoase s-au aruncat destule pe tărâmul a ceea ce este desemnat drept Mişcare ocultă. Noi dorim un singur lucru: ca oamenii să înveţe să spună – chiar dacă peste cincizeci de ani nu va exista nimic din aceste forme, în care exprimăm una sau alta –, am dori să spună despre Mişcarea noastră: Înspre aceasta a tins ea cu fiecare fibră a ei: să fie din temelie adevărată şi sinceră. – Şi cu cât va fi discutat cu mai multă modestie, mai simplu, dar poate că atunci cu atât mai obiectiv ceea ce intenţionăm noi, cu atât mai bine slujim cauzei noastre. Orice cuvânt şi orice termen de prisos sau de genul de a se reîntoarce în vechea formă conceptuală comodă, dăunează

nespus de mult celor înspre care ne străduim în mod onest. Dacă suntem înţeleşi în acest mod, atunci se va instala probabil, într-o oarecare măsură, atitudinea de care avem nevoie pentru ca cel mai devreme în decembrie să ajungem într-adevăr în situaţia de a inaugura fără nicio pompă, fără orice atitudine şi vâlvă exterioară clădirea noastră modestă [Nota 8], căci atitudinea corespunzătoare se generează numai prin aceea că privim într-adevăr numai asupra a ceea ce vrem noi, chiar dacă aceasta nu provoacă nicio senzaţie în timpurile noastre materialiste.

Luaţi şi ultimele cuvinte pe care le-am spus ca fiind rostite din spiritul pe care îl avem în vedere cu seriozitate al Mişcării noastre spirituale, ca fiind ceea ce este necesar pentru sufletele noastre, dacă este ca această Mişcare spirituală să prindă într-adevăr rădăcini în timpul nostru. Şi este necesar ca o Mişcare spirituală onestă, care favorizează în mod real viaţa mistică a sufletului şi face posibile revelaţiile lumilor superioare, ca o asemenea Mişcare spirituală să se reverse în timpul nostru materialist. Atunci, dacă prietenii noştri înţeleg acest sens, această atitudine fundamentală a Mişcării noastre spirituale, numai şi numai atunci ne vom putea îndeplini sarcina care ne-a fost dată de individualităţile înţelepte, conducătoare ale lumii spirituale.

Clădind pe ceea ce am încercat să vă expun astăzi, îmi voi permite să vorbesc poimâine [Nota 9] despre progresul cunoaşterii lui Christos în decursul timpurilor şi despre poziţia Mişcării noastre în privinţa lui Christos.

VI ȘTIINȚA SPIRITUALĂ CA UNIRE A ȘTIINȚEI, INTELIGENȚEI ȘI CERCETĂRII SPIRITUALE

Conferinţă publică, Paris, 26 mai 1914

Aş dori să vorbesc astăzi [Nota 1] din perspectiva că în prezent trăim într-un timp în care evoluţia omenească face necesar să se aşeze cunoaşterea vieţii spirituale pe baze similare celor pe care s-a aşezat cunoaşterea naturii cu trei-patru secole în urmă. Ştiinţa spirituală, aşa cum este ea in intenţiile noastre, se simte pătrunsă de impulsul de a realiza ceva similar pentru spirit şi cunoaşterea lui, aşa cum în epoca lor au realizat pentru cunoaşterea naturii exterioare personalităţi precum *Copernic*, *Galilei*, *Giordano Bruno* [Nota 2]. Cel care se simte pătruns de un astfel de impuls trebuie, desigur, să se împace cu faptul că în vremea noastră ştiinţa spirituală la care ne referim aici are parte de rezistenţe şi ostilităţi de acelaşi fel cu cele de care a avut parte cunoaşterea natural-ştiinţifică indicată şi modul ei de reprezentare, astfel încât această orientare spiritual-ştiinţifică se va încorpora la fel de încet şi cu aceleaşi dificultăţi în viaţa culturală, precum a fost în cazul orientării înrudită ei, orientarea cunoaşterii natural-ştiinţifice.

Pentru a explica ceea ce este de spus din acest punct de vedere, trebuie, desigur, să iau ca punct de pornire faptul că izvoarele cercetării vieţii spirituale se află într-un mod de a lucra al spiritului omenesc care în ziua de azi este încă necunoscut, sau cel puţin nepopular, în cercurile cele mai largi. Ceea ce se numeşte cercetare clarvăzătoare este întru totul baza acelei ştiinţe spirituale din al cărei punct de vedere aş dori să vă vorbesc astă seară.

Nu numai prin aceea că oameni aduc prejudecată după prejudecată în întâmpinarea a ceea ce poate fi numit cercetare clarvăzătoare este discreditată această cercetare clarvăzătoare. Ea este discreditată şi prin situaţia că în prezent se abuzează mult de termenul, ideea acestei cercetări clarvăzătoare. De aceea vreau să atrag atenţia din capul locului că nu voi vorbi din punctul de vedere al cunoaşterii oculte aşa cum este ea promovată astăzi atât de frecvent de şarlatani, ci despre acea cunoaştere clarvăzătoare, ocultă pe care o poate susţine şi un om care astăzi se situează pe deplin pe poziţia cercetării natural-ştiinţifice serioase şi care face din rezultatele realităţilor natural-ştiinţifice autentice baza cunoaşterii sale. În privinţa logicii interioare, în privinţa modului de gândire, ştiinţa spirituală pe care o avem aici în vedere se situează întru totul în curentul care a fost stabilit de ideile natural-ştiinţifice. În privinţa domeniului care îi revine, fireşte că ea se deosebeşte în mod esenţial de ştiinţele naturii, căci ştiinţele naturii se referă la viaţa senzorială exterioară, la realităţile fizice ale lumii înconjurătoare, pe când ştiinţa spirituală se referă la acel tărâm care trebuie în mod necesar să rămână ascuns ştiinţelor naturii, la tărâmul trăirilor spirituale şi al fiinţelor spirituale. De aceea şi este imposibil să se cerceteze domeniul realităţilor spirituale şi al entităţilor spirituale cu acele capacităţi omeneşti şi metode cu care s-au obţinut triumfurile din ce în ce mai mari în ştiinţele naturii în ultimele secole şi în timpul nostru. Pentru cercetarea naturii sunt solicitate de fapt numai acele forţe spirituale şi capacităţi care îi sunt proprii omului prin faptul că el este situat în această lume într-un anumit mod şi este crescut şi educat de către semenii săi în modul normal pentru anumite capacităţi. Cu aceste capacităţi înnăscute şi educate, care sunt pe deplin

suficiente pentru ştiinţele exterioare, nu se poate dobândi nicio cunoaştere despre lumea spirituală. Pentru aceasta este necesar ca din sufletul omenesc să se extragă capacităţi care în viaţa omenească obişnuită, aşa-zisă normală, oarecum dormitează în adâncurile fiinţei omeneşti, aş putea spune se odihnesc acolo, sau, ca să folosesc o expresie ştiinţifică, sunt latente. Toate strădaniile şi metodele pe care şi le impune omul pentru a cerceta lumea faptelor exterioare în modul în care îi este posibil nemijlocit în viaţă, toate aceste strădanii, omul ca cercetător spiritual nu le foloseşte la început deloc pentru cercetare, ci pentru a-şi aduce propriul suflet într-o astfel de stare încât capacităţile şi forţele latente în el să iasă la iveală pentru spiritual, pentru lumea spirituală, şi abia după ce au fost aduse la suprafaţă prin forţele omeneşti obişnuite, devin ele eficiente pentru forţele de cunoaştere a lumii superioare. Noi ne folosim, de exemplu, reprezentările pe care ni le formăm în suflet, în viaţa obişnuită şi în ştiinţa obişnuită, pentru a ne crea cunoştinţe despre lumea exterioară. Ca cercetător spiritual la început nu putem face acest lucru. Căci atunci trebuie să-ţi foloseşti viaţa de reprezentare în strădanii ce se desfăşoară în întregime în viaţa interioară, şi care au scopul de a dezvolta cu totul alte capacităţi decât cele care există în viaţa obişnuită. Pentru a mă face pe deplin înţeles asupra acestui aspect, aş dori să recurg la o comparaţie, nu atât pentru a dovedi ceva prin acesta, ci pentru a clarifica ceea ce am spus. Aş spune, concordanţa dintre ştiinţa spirituală, aşa cum este ea avută aici în vedere, şi modul de reprezentare natural-ştiinţific se arată chiar în faptul că această ştiinţă spirituală încearcă să pătrundă în lumile spirituale printr-un fel de chimie spirituală. Atunci când avem apă în faţa noastră, nu este vizibil la această apă

faptul că un chimist poate să descompună această apă în hidrogen şi oxigen. Apa este lichidă, apa nu arde. Hidrogenul pe care chimistul îl separă este un gaz, el arde, el este ceva complet diferit. Acest lucru vreau să îl folosesc drept comparaţie pentru un proces al lumii spirituale, pe care îl voi discuta imediat. Atunci când avem dinaintea noastră omul aflat în viaţa obişnuită, în el sunt reunite spiritual-sufletescul cu corporal-fizicul, aşa cum avem reunite în apă hidrogenul cu oxigenul. În ceea ce aş dori să numesc „chimie spirituală", ne revine sarcina de a separa spiritual-sufletescul de trupesc-fizicul, la fel cum separă chimistul hidrogenul din apă în domeniul fizic. Şi este de înţeles faptul că din considerarea omului obişnuit se poate obţine la fel de puţin o concepţie despre fiinţa spiritual-sufletească pe cât poate fi dobândită o concepţie despre natura hidrogenului prin privirea apei.

Metodele care sunt folosite pentru a separa într-adevăr în noi înşine – pentru că acest experiment spiritual al chimiei spirituale nu poate fi efectuat decât în noi înşine – spiritual-sufletescul de fizic-trupescul, sunt denumite din punct de vedere tehnic ca meditaţie şi concentrare. Această meditaţie, această concentrare nu sunt nişte activităţi spirituale miraculoase. Ele nu sunt decât activităţi spirituale intensificate în gradul cel mai înalt, activităţi care în gradele lor inferioare elementare se produc şi în viaţa obişnuită. Meditaţia este o dăruire a sufletului intensificată într-o măsură nelimitată, aşa cum o trăim de pildă în cele mai frumoase sentimente ale vieţii religioase, şi concentrarea este o atenţie crescută într-o măsură nelimitată, aşa cum de asemenea trebuie să o folosim în mod elementar în viaţa obişnuită. În viaţa obişnuită socotim a fi atenţie dacă nu ne lăsăm reprezentările şi viaţa noastră de sentiment să hoinărească în mod arbitrar peste

obiectele care fac impresie asupra noastră, ci dacă ne decidem să ne direcţionăm, cu sufletul nostru, interesul nostru în mod deosebit asupra unui singur obiect, pe care să-l scoatem în afară, să-l individualizăm din câmpul percepţiei noastre. Această atenţie poate fi crescută într-o măsură nelimitată, mai ales prin faptul că prin libera alegere a sufletului nostru anumite reprezentări speciale, care pot fi date prin ştiinţa spirituală, în măsura în care ele sunt deosebit de utile, sunt aduse în centrul vieţii noastre sufleteşti. În felul acesta, întreaga viaţă sufletească – prin lăsarea în afara atenţiei a tuturor celorlalte, a tuturor grijilor şi necazurilor, a tuturor impresiilor senzoriale, a tuturor impulsurilor volitive, a tuturor sentimentelor şi tuturor gândurilor –, întreg cuprinsul puterii sufleteşti poate fi direcţionat pentru un anumit timp numai asupra acestei reprezentări adusă în centrul vieţii sufleteşti. Trebuie să avem în vedere că în dezvoltarea atenţiei, a capacităţii de concentrare, nu este vorba de îndreptarea puterii sufletului asupra conţinutului a ceea ce avem prin concentrare dinaintea noastră, nu conţinutul este important, ci este vorba de activitatea interioară şi efectuarea focalizării forţei sufleteşti. Despre această adunare a forţelor, despre această concentrare a puterii sufleteşti este vorba. Şi de multe ori, în funcţie de predispoziţiile individuale ale omului este necesar un timp variabil, adesea luni, ani, decenii de exersare a sufletului în această concentrare, această activitate concentratoare pentru ca sufletul să ajungă să se fortifice lăuntric, să câştige controlul lăuntric, pentru a dezvolta puteri lăuntrice care altfel dormitează în suflet şi care pot fi aduse la suprafaţa lui prin această atenţie intensificată la nesfârşit, prin concentrare. Şi ceea ce este deosebit de necesar în acest proces, este ca noi să dezvoltăm în suflet

posibilitatea de a simţi că prin activitatea interioară descrisă, sufletul ajunge realmente din ce în ce mai mult să se desprindă ca fiinţă spiritual-sufletească de corporalul-fizic. Această desprindere, această separare spiritual-chimică a spiritual-sufletescului de corporal-fizic se petrece în realitate tot mai mult prin aplicarea activităţii care a fost descrisă. Într-o conferinţă care trebuie să fie scurtă, pot doar indica acest principiu al concentrării. Găsiţi descrise pe larg desfăşurarea activităţilor, exerciţiilor care sunt necesare pentru a face concentrarea cu adevărat fructuoasă, în cartea mea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***, care a fost tradusă în franceză sub titlul *Iniţierea*.

Aplicând şi dezvoltând metodele care sunt indicate acolo, omul ajunge să unească un sens interior real cu cuvintele: Te trăieşti acum ca fiinţă spiritual-sufletească. Eşti activ în tine, fără să te foloseşti de simţurile, de membrele tale. Tu trăieşti în tine, în afara trupului tău. – Omul a atins un punct cu adevărat fructuos al dezvoltării când a ajuns să privească din afară, din trăirea în spiritual-sufletesc în afara trupului, propria corporalitate cu tot ceea ce ţine de propria corporalitate în lumea fizică, să le privească în afara sa, adică în afara spiritual-sufletescului, să le aibă într-adevăr în faţa sa aşa cum are în viaţa fizică dinainte o masă, un scaun. De regulă, omul ajunge mai întâi să-şi separe în acest mod capacităţile de gândire, capacitatea de reprezentare a sufletului de instrumentele corporale, anume de sistemul nervos şi de creier, astfel încât să înveţe să trăiască în gândire, în reprezentări, şi să ştie că în acest proces se află în afara sistemului nervos şi a creierului, pe care altfel le foloseşte ca instrumente în viaţa obişnuită pentru a gândi şi a-şi reprezenta.

Şi pentru că nu vreau să vorbesc în abstracţiuni, ci în realităţi spirituale concrete, menţionez următoarele. Prima experienţă care o poţi face în această dezvoltare este de regulă aceea că ştii: Trăieşti gândind ca în împrejurimile capului tău. Trăieşti şi ţeşi în gândire, aşa cum faci în mod normal când foloseşti instrumentul creierului, dar ştii foarte exact că această viaţă şi ţesere în gândire este acum în afara capului tău. Şi în special acea impresie rămâne de neuitat – odată ce ai trăit această experienţă –, impresia pe care o ai atunci când, după ce ai stat o vreme în afara capului şi te cufunzi din nou în creier şi în sistemul nervos şi atunci simţi cum acest creier, acest sistem nervos opune rezistenţă ca element material, astfel încât trebuie să te cufunzi cu putere în fizic cu ceea ce a mai întâi a ieşit din fizic. Acest moment rămâne de neuitat, dacă omul l-a trăit o dată în decursul dezvoltării sale.

În modul descris până acum se poate desprinde de corporal-fizic doar activitatea de gândire, de reprezentare, dar nu şi ceea ce trebuie de asemenea desprins în vederea cercetării spirituale autentice: activitatea în simţire a sufletului, activitatea în impulsul volitiv al sufletului. Pentru a desprinde de corporal-fizic activitatea care se desfăşoară în simţire şi cea în impulsurile volitive ale sufletului, este necesară intensificarea într-o măsură nelimitată a ceea ce se poate numi dăruire, devotare. Dobândim cea mai bună reprezentare a acestei devotări intensificate care se numeşte meditaţie dacă folosim spre comparare viaţa omenească în somn. În somn, organele de simţ sunt date la o parte, activitatea senzorială este în repaus, membrele sunt imobile, omul este dăruit în somn cursului general al lumii; el nu se amestecă în desfăşurarea acestui curs general al lumii cu ceea ce porneşte din Eul său, din gândirea, simţirea şi voinţa sa. El este totodată

inconştient în timpul acestei activităţi de a dormi. Conştienţa sa s-a dizolvat în întunericul general, în obscuritatea generală. Ceea ce pricinuieşte somnul din necesitatea puterii naturale generale pentru oameni, trebuie să fie produs voluntar pentru meditaţie, doar cu deosebirea că somnul duce la lipsa de conştienţă, pe când această dăruire intensificată duce la o conştienţă intensificată. Prin voia sa şi după voia sa cercetătorul spiritual trebuie să-şi aducă la tăcere toate simţurile; el trebuie să poată abate atenţia tuturor simţurilor sale de la orice impresie a lumii exterioare. El trebuie să poată suprima aşa cum este suprimată în somn activitatea fiecărui organ în parte şi a membrelor. Din punct de vedere exterior, în privinţa corporalităţii sale, omul trebuie să înveţe să se comporte aşa cum se comportă în somn, dar în timp ce în somn el se cufundă în inconştienţă, prin această dedicare voluntară, intensificată, el se trezeşte în curentul divin-spiritual al forţelor Universului. El se trezeşte la o conştienţă faţă de care conştienţa cotidiană este un somn, precum altminteri somnul este opusul conştienţei diurne. Dacă ne-am exersat sufletul cu răbdare şi perseverenţă pentru o perioadă suficient de lungă în modul descris, ajungem să detaşăm – ca o separare spiritual-chimică –, o altă capacitate sufletească interioară de activitatea fizic-corporală corespunzătoare. Aşa cum desprindem prin concentrare forţa gândirii şi o avem apoi desfăşurându-se doar în spiritual-sufletesc, tot aşa desprindem treptat prin dedicare acea forţă sufletească care este întrebuinţată în mod uzual în vorbirea omenească, în utilizarea tuturor instrumentelor de care ne servim în limbajul omenesc. Vorbindu-vă, eu folosesc o forţă spiritual-sufletească. Această forţă sufletesc-spirituală, în timp ce eu vorbesc aici fizic, curge în nervii fizici şi în organele vorbirii şi le

foloseşte. Prin exerciţiile menţionate, prin încetarea completă a activităţii întregului aparat nervos şi de vorbire, cercetătorul spiritual dobândeşte capacitatea de a desfăşura lăuntric-sufletesc aceeaşi forţă, fără nicio revelare exterioară a acestei forţe care în mod obişnuit curge spre exterior prin vorbire. El descoperă în felul acesta în adâncurile sufletului o capacitate despre care viaţa exterioară de obicei nu ştie nimic, deoarece în viaţa obişnuită această capacitate este folosită în vorbire şi în utilizarea organelor vorbirii şi care în rest, când nu este folosită la vorbire se odihneşte în adâncurile sufletului. În cercetarea spirituală ea este adusă la suprafaţă din adâncurile sufletului. Ea este oarecum separată spiritual-chimic de vorbirea fizică. Dacă învăţăm să trăim şi să ţesem în această activitate ascunsă creatoare de vorbire, atunci învăţăm să recunoaştem ceea ce poate fi numit – poate prin nişte cuvinte nu întru totul potrivite – perceperea cuvântului lăuntric, a cuvântului spiritual. În momentul în care ajungem în situaţia de a lua în stăpânire această putere ascunsă, ajungem şi în stare să ieşim din noi înşine cu gândirea şi simţirea – care altfel sunt lipite de personalitatea proprie –, şi să pătrundem într-o lume spirituală, astfel încât să învăţăm să percepem: Acum percepi în afara ta simţirea şi voirea, aşa cum le percepeai înainte doar în tine însuţi. – Aceasta înseamnă că începem să cunoaştem în domeniul spiritualului fiinţe voitoare, simţitoare. Mai întâi trebuie ca propria vrere şi simţire să se cufunde în fiinţele spirituale, şi atunci percepem fiinţele spirituale.

Dacă reţinem că emanciparea puterii de a gândi de fizic-corporal este un început al contemplării clarvăzătoare, că desprinderea gândirii şi simţirii este progresarea mai departe, atunci devine inteligibil faptul că

putem dobândi experienţe veritabile, trăiri veritabile care provin din impresiile pe care ni le fac alte fiinţe spirituale numai prin aceea că ieşim cu propriul nostru suflet simţitor şi voitor din corporalitatea noastră şi ne cufundăm în lumea spirituală care este în jurul nostru. Voi explica printr-un exemplu concret cum se desfăşoară această trăire în lumea spirituală. Deşi cu atâtea adversităţi pe care le are de întâmpinat ştiinţa spirituală în timpul nostru este întru câtva riscant să expui asemenea exemple concrete, totuşi vom avea astăzi această cutezanţă. Permiteţi-mi să expun acest exemplu din experienţa mea personală nemijlocită, întrucât aceste exemple sunt desigur cele care pot fi cel mai bine stăpânite, deoarece eşti cu adevărat implicat direct, ca să spunem aşa, în toate amănuntele, numai în cazul experienţei personale.

Cu câtva timp în urmă aveam de soluţionat anumite sarcini [Nota 3] în domeniul propriei mele activităţi. Ştiam foarte exact că nu puteam rezolva această sarcină specială prin capacităţile pe care, conform propriilor mele predispoziţii, le pot avea nemijlocit în această viaţă pământească. Sarcina consta în a cunoaşte mai precis, de a pătrunde cu privirea caracteristicile spirituale ale unei anumite epoci din decursul evoluţiei omenirii în anumite direcţii. Ştiam exact ce problemă trebuia să-mi pun, numai că am observat: Oricât de tare ţi-ai încorda gândurile, ele nu au puterea de a pătrunde cu privirea respectivul domeniu. – Este exact ca şi cum ai vrea să ridici ceva şi nu ai forţa fizică de a ridica respectiva greutate. Tot aşa poţi ajunge la un punct în care gândurile nu au puterea de a străbate într-adevăr cu privirea o problemă, de a soluţiona o problemă. În această situaţie mă aflam eu. Am încercat prin propria mea activitate să-mi pun mintal pe cât posibil de clar problema în faţa sufletului şi să dezvolt voinţa vie

de a ajunge într-un fel la rezolvare. Am încercat să simt viu în sentiment diversele nuanţe şi specificul respectivei epoci cât de mult puteam. Am încercat să-i simt măreţia, culoarea, încercând să mă transpun cu întreaga personalitate în acea epocă. Şi după ce am repetat îndeajuns această activitate sufletească interioară am putut simţi pătrunderea unei voinţe străine şi a unei simţiri străine în propria mea voinţă, în propria mea simţire. Ştiam că în propria mea voinţă, în propria mea simţire pătrundea în mod tot atât de real o simţire străină, o vrere străină, precum se poate şti atunci când te afli în faţa unui obiect exterior, că nu creezi tu însuţi acel obiect prin privirea ta, ci că obiectul face impresia asupra ta.

Ştiu foarte bine că din punctul de vedere al unei atitudini materialiste cineva poate spune cu uşurinţă: Păi aşa ceva este o iluzie, o amăgire; că nu ştiu că extrag, de fapt, din sufletul meu ceea ce resimt eu ca influenţă străină. – Ceea ce este necesar pentru ca în acest domeniu să nu te laşi pradă niciunei iluzii, niciunei halucinaţii, niciunei fantasme, este cunoaşterea de sine veritabilă, o pătrundere în cunoaşterea de sine. Atunci ştii ce anume poţi şi ce nu poţi, căci cunoaşterea de sine constă pentru cercetătorul spiritual cu precădere în a pătrunde cu privirea limitele propriei capacităţi. Cel care a practicat o asemenea cunoaştere de sine în modul în care este ea descrisă în cartea menţionată anterior, acela ajunge să poată diferenţia în mod real ceea ce poate el prin propria sa simţire şi vrere, prin simţirea şi vrerea sa personală, de ceea ce pătrunde în această simţire şi vrere personală din lumea spirituală, ca simţire şi vrere străină. El ajunge să i se pară la fel de absurd să nu poată diferenţia propria sa simţire şi vrere de simţirea şi vrerea străină, pe cât de absurd i-ar părea dacă cineva ar spune: Eu nu diferenţiez

foamea de pâine. – Aşa cum oricine ştie unde se termină foamea şi începe pâinea, aşa cum se ştie că foamea însăşi nu fabrică pâinea – deşi în termeni sociali ar fi foarte de dorit să fie aşa –, tot aşa, adevărata cunoaştere de sine ne duce la a putea şti în ce constă diferenţia între foamea propriei simţiri şi vreri şi ceea ce – precum foamei pâinea – vine în întâmpinarea simţirii şi vrerii proprii ca simţire şi vrere străină, din lumea spirituală, dintr-o lume necunoscută lumii fizice. Dacă s-a produs aşa ceva, precum pătrunderea descrisă a simţirii şi voinţei străine în propria simţire şi voinţă, atunci din momentul respectiv, faptul că propria simţire şi vrere este împreună interior cu simţirea şi vrerea străină se continuă în acest mod mai departe. Şi în cazul meu s-a dovedit că prin mersul împreună al propriei mele simţiri şi vreri cu simţirea şi vrerea recunoscute ca fiind străine, gândurile mele au fost fructificate şi au apărut în propria mea reprezentare – însă ca un dar al simţirii şi voirii străine – gândurile care au rezolvat problema legată de a cerceta şi cunoaşte o anumită epocă.

În cursul unei astfel de experienţe spirituale se întâmplă ceva care într-un anumit mod este opus unui curs similar din lumea exterioară. Atunci când întâlnim în lumea exterioară o altă persoană, ne aflăm cu ea impreună într-un loc, aşadar în primul rând o vedem, vorbim cu ea, schimbăm gânduri cu ea. La trăirea spirituală, aşa cum am descris-o s-a întâmplat invers: Observăm în noi gânduri şi avem sentimentul de a fi împreună cu simţirea şi vrerea străine, şi aceasta se acumulează până la perceperea individualităţii spirituale străine, faţă de care ne situăm acum ca faţă de o individualitate străină reală, dar care există numai pe terenul spiritual. Învăţăm să o recunoaştem treptat. Aşadar procedăm invers decât în viaţa exterioară, ne apropiem de persoana cu care intrăm

în contact în simţirea şi vrerea străine. Prin faptul de a fi împreună cu ea ajungem la ea însăşi.

În cazul descris a rezultat pe această cale că simţirea şi vrerea străine care s-au revărsat fructificând în propria mea lume de gânduri, au provenit de la o persoană [Nota 4] care îmi era bine cunoscută şi care cu puţin peste un an în urmă plecase prin moarte din cercul prietenilor noştri. Şi am realizat că această persoană, care a murit la o vârstă relativ tânără, la începutul anilor de mijloc ai vieţii, luase cu sine în lumile spirituale o forţă de viaţă neconsumată; şi din intensitatea forţelor de viaţă neconsumate proveneau simţirea şi vrerea, faptul de a putea fi împreună cu propria mea simţire şi voire. Un om poate trăi până la o anumită vârstă înaintată şi el îşi consumă până la această vârstă înaintată forţa de viaţă. Dacă moare la o vârstă relativ tânără, forţa pe care ar fi putut-o avea pentru a atinge o vârstă înaintată, îi rămâne întru câtva neconsumată şi el o poate folosi din lumea spirituală. În cazul descris, forţa de viaţă rămasă neconsumată printr-o moarte timpurie a fost cea care, prin relaţia în care se afla cel viu cu cel mort, putea să ducă la posibilitatea ca cel viu să ajungă în situaţia să rezolve o problemă la care avea nevoie de puterea celui mort, de legătura cu această fiinţă, care fusese om până cu un an înainte şi apoi prin moarte trecuse în lumea spirituală.

Ceea ce a fost numit anterior „capacitatea cuvântului interior" conduce la astfel de revelaţii ale lumii spirituale care, aşa cum s-a arătat în acest caz, constau în revelarea unui om decedat. Aceeaşi capacitate a cuvântului spiritual interior ne face totodată posibil să privim dincolo de viaţa personală, care este cuprinsă între naştere şi moarte sau, să spunem, între concepere şi moarte. Ea face să fim în măsură să pătrundem cu privirea viaţa umană deplină,

care se extinde în infinitul timpurilor, care se desfăşoară în vieţile pământeşti repetate, şi să pătrundem cu privirea viaţa celor care ne-au fost aşa apropiaţi, precum în cazul de faţă acestă persoană decedată.

Dacă învăţăm să cunoaştem omul prin facultăţile sufleteşti descrise, fie propriul nostru om, fie un om străin, atunci ceea ce cunoaştem nu este doar viaţa fizică a omului, cea încadrată între naştere şi moarte, ci este omul spiritual, care îşi clădeşte trupul, care trăieşte în vieţi pământeşti repetate, şi între moarte şi naştere într-o lume spirituală. De aici reiese probabil că în cazul descris a fost posibil, întrucât persoana moartă stătea în faţa sufletului meu ca fiinţă spirituală, să privesc mai intim în fiinţa sufletesc-spirituală a acestui decedat. După cum am spus, învăţăm să cunoaştem o altă fiinţă în direcţie inversă decât cea în care o cunoaştem pe planul fizic. Mai întâi învăţăm să cunoaştem ceea ce putem trăi venind de la ea, starea spirituală de a fi împreună, apoi pe ea însăşi, dar de asemenea ca fiinţă spirituală. Şi acestea devin un adevăr care poate fi numit „intrarea în lumea spirituală". Pentru a rămâne la exemplul descris: S-a arătat că respectiva persoană, care era cunoscută vorbitorului şi prietenilor săi în această viaţă care s-a încheiat relativ la tinereţe, într-o viaţă pământească anterioară, o viaţă din primele secole creştine, a asimilat multe din cultura creştină de atunci, dar, datorită limitării culturii acelui timp, nu a putut prelucra totul. Cu acel rest neprelucrat a intrat ea în această viaţă, acest neprelucrat a spulberat această viaţă, dar a rămas ca forţă de viaţă, şi celui legat de această persoană i-a fost dat harul de a pătrunde acum cu privirea acea epocă de la care venea sarcina sa, epoca în care trăise respectiva persoană într-una din vieţile pământeşti anterioare.

Se poate ca o mare parte a omenirii prezentului să ironizeze ceea ce tocmai a fost descris, ca şi atitudinea ce indică lumea spirituală în modul descris. Cel care a făcut întru câtva încercări pe asemenea căi ale lumii spirituale, acela ştie că într-un asemenea caz, în care el a reuşit să rezolve, să realizeze ceea ce nu ar fi putut realiza cu puterea *sa*, l-au ajutat fiinţe, şi anume fiinţe absolut concrete ale lumii spirituale. Pentru el, lumea se extinde, pentru că el ştie că lui nu-i este îngăduit să atribuie foamei capacitatea de a produce pâinea, pentru că ştie din acelaşi impuls cum în putinţa sa a pătruns puterea entităţilor lumii spirituale. Aşa cum se lărgeşte privirea spirituală a omului în tărâmul celor morţi, tot aşa se lărgeşte, prin cultivarea metodelor care au fost descrise, privirea spirituală a omului asupra unei lumi spirituale care este la fel de reală în evenimente concrete şi entităţi concrete, pe cât este de reală lumea fizică din jurul nostru.

Astăzi, cuiva i se mai iartă uneori dacă vorbeşte în general despre lumea spirituală; oamenii acceptă că dincolo de lumea sensibilă se află o lume spirituală. Dar i se iartă mai puţin unui om atunci când vorbeşte în modul indicat despre entităţile concrete ale lumii spirituale, pe care le întâlneşte ca pe făpturile regnului mineral, vegetal, animal şi uman din lumea fizică. Dar cel care nu se sperie să cultive într-adevăr puterile care dormitează în suflet, ştie că este la fel de puţin corect să vorbeşti în general despre spirit ca despre un fel de panteism indistinct, pe cât ar fi de corect să vorbeşti despre natură atunci când mergi pe o câmpie şi nu spui, privind lumea plantelor, florile – ici o panseluţă, colo o lalea ş.a.m.d.: Acestea sunt flori, acesta este un trandafir, aceasta este o lalea, aceasta este iarbă –, ci spui: Aceasta este natură şi aceasta este natură; totul este natură, natură, natură. – Exact la fel este însă atunci

când se vorbeşte numai într-un mod panteist vag despre spirit, spirit, spirit. Aşa cum vorbim noi în lumea senzorială concretă despre particularităţi, tot aşa învăţăm să cunoaştem lumea spirituală numai atunci când ne creăm posibilitatea de a şti cu adevărat despre fiinţele spirituale individuale care populează lumea spirituală şi procesele care se desfăşoară între aceste fiinţe spirituale.

Cea mai uşoară şi mai convenabilă obiecţie împotriva posibilei cunoaşteri a lumii spirituale este de a se spune că ar contrazice un comportament cu adevărat inteligent faţă de lumea exterioară dacă omul ar vrea să se lase pradă unei asemenea fantazări despre lumea spirituală. Numai că această obiecţie, care este dedusă aparent pe bună dreptate din puterea inteligenţei omeneşti, o poţi face doar atâta timp cât nu înveţi să cunoşti tu însuţi prin cercetare spirituală eficacitatea inteligenţei, adică a forţei gândirii omului.

Să ne întoarcem încă o dată la exemplul nostru: Reprezentaţi-vă un om care vrea să dezvolte aici pe Pământ anumite gânduri a căror dezvoltare le are ca sarcină. El învaţă să se pună faţă în faţă cu o fiinţă spirituală, în acest caz un om mort. Această fiinţă trimite gândirea ei, modificată de lumea spirituală – am spune voinţa gânditoare, gândirea simţitoare – în propria gândire şi simţire a celuilalt. Gândurile, gândurile inteligente pe care cel mort vrea să le producă din propria sa putere iau naştere abia aici, în omul care trăieşte pe Pământ. Înveţi să-ţi dai seama că dintre ceea ce este pe Pământ, cel mort are simţire şi voinţă, şi de asemenea că el are alte capacităţi, însuşiri sufleteşti, care nu se dezvoltă pe Pământ, dar că el ca mort are impulsul de a-şi uni gândirea şi simţirea cu gândurile omeneşti. De aceea se uneşte el cu omul pământesc. Căci prin aceea că gândirea, simţirea şi vrerea

pătrund în om, gândurile sunt stimulate. Cel mort participă la trăirea acestor gânduri, el nu le-ar putea trăi de unul singur. Prin acesta se realizează comunicarea cu omul pământesc. Desigur că o asemenea comunicare cu o fiinţă spirituală şi stimularea propriilor gânduri sunt posibile numai dacă anterior gândurile s-au emancipat, în modul descris mai înainte, de sistemul nervos şi de creier, dacă se dezvoltă ca activitate de gândire în afara creierului. Intervine un proces remarcabil: Trăindu-ne gândirea emancipată în felul acesta de corporalitate ne simţim pe noi înşine ca şi cum gândirea proprie ne-ar fi smulsă, ca şi cum ea s-ar lărgi şi răspândi în spaţiu şi în timp. Gândirea despre care altfel spunem: Se desfăşoară în noi –, se identifică cu lumea spirituală înconjurătoare, se revarsă în aceasta şi dobândeşte o autonomie faţă de noi pe care o putem compara cu autonomia asemănătoare pe care în trupul fizic o are de exemplu ochiul, care stă în cavitatea oculară ca un fel de organ de sine stătător. Astfel, gândirea autonomă, deşi este legată de sinea înălţată, este autonomă în aşa fel încât acţionează ca organ de percepţie spirituală pentru gândirea şi simţirea celorlalte entităţi spirituale, la fel cum acţionează ochiul pentru perceperea culorii sensibile şi a luminii sensibile. Ajungem treptat să vedem că gândirea care în mod normal este stabilită în inteligenţă, devine, ca organ de percepţie spirituală, autonomă faţă de propria noastră entitate.

De asemenea, pot spune acest lucru şi cu alte cuvinte. Ceea ce trăim cu adevărat subiectiv, ceea ce este cuprins în inteligenţă, gândirea exterioară, sunt entităţi de umbră, entităţi-gânduri, simple gânduri care reproduc entităţi exterioare. Prin aceea că gândirea devine clarvăzătoare, se separă de creier şi de sistemul nervos, începe să dezvolte activitate interioară, viaţă proprie şi curge ca trăire proprie

în restul lumii spirituale. Antenele gândirii – trebuie să mă exprim întru câtva grosier –, ale gândirii devenită clarvăzătoare, le întindem afară, în lumea spirituală, şi prin cufundarea în ea, ele percep voinţa simţitoare, simţirea voitoare a celorlalte fiinţe care se află în jurul nostru pe tărâmul spiritual.

Ceea ce am spus despre cunoaşterea de sine necesară pe calea dezvoltării spirituale – din care se înţelege că modestia trebuie indiscutabil să existe –, unei asemenea cunoaşteri de sine îi va fi permis să facă următoarele remarci asupra acestei gândiri dezvoltată clarvăzător, şi aceste remarci nu pot fi considerate ca fiind lipsite de modestie. Prin aceea că în cadrul dezvoltării clarvăzătoare gândirea devine vie, că dobândeşte autonomie, ea ajunge şi să devină un mijloc cu adevărat sigur şi precis din punct de vedere tehnic. Prin adevărata clarvedere creşte precizia, acurateţea, puterea logică a gândirii, creşte posibilitatea de a folosi gândirea mai precis şi mai intim adaptată lucrurilor. Ca urmare, prin adevărata clarvedere, inteligenţa devine mai practică, mai organizată, şi celui clarvăzător îi este uşor să pătrundă cu privirea semnificaţia şi implicaţiile rezultatelor cercetării ştiinţei obişnuite, în timp ce pentru ştiinţa obişnuită plastifierea...(lacună în text) inteligenţei este necesară, de aceea este de înţeles faptul că ştiinţei obişnuite din zilele noastre nu îi este posibil să pătrundă cu privirea rezultatele cercetării clarvăzătoare. Lucrurile stau într-adevăr aşa că acela care a dezvoltat o adevărată clarvedere poate pătrunde cu privirea întreaga însemnătate şi măreţie a cuceririlor ştiinţelor naturii, şi în acest sens nu se poate vorbi despre o opoziţie din partea ştiinţei spirituale faţă de ştiinţa obişnuită. Situaţia inversă însă, este de înţeles. Abia dezvoltarea clarvăzătoare organizează forţa inteligenţei, o

face independentă lăuntric, vie, comprehensibilă. De aceea cunoaşterii materialiste exterioare îi scapă posibilitatea de a pătrunde în acea logică ce dă certitudinea: Cunoaşterea clarvăzătoare furnizează într-adevăr contemplarea lumii spirituale. Pe de altă parte, tocmai din exemplul pe care vi l-am expus al experienţei clarvăzătoare cu decedatul caracterizat poate fi evident că inteligenţa, gândirea, constituie o însuşire specifică a sufletului care trăieşte în trupul fizic, a omului pământean; căci în cazul nostru, cel mort a avut el însuşi impulsul de a se uni cu omul pământean, pentru ca ceea ce trăia în el într-un cu totul alt mod, suprasensibil, să poată prelua forma gândurilor inteligente. Cel mort gândea împreună cu cel viu gândurile sale. Oarecum în capul celui viu erau vârâte laolaltă gândirea celui mort şi gândirea celui viu. Gândirea inteligentă este cu precădere o însuşire omenească. Acest lucru ar trebui să fie ilustrat prin acest exemplul. De aici devine inteligibil faptul că prin forţa inteligenţei, prin forţa gândirii care, deoarece este specific omenească, trebuie dezvoltată în sensul cel mai propriu în omul pământean, rezultatul cercetării clarvăzătoare poate fi înţeles şi de acela care nu este el însuşi clarvăzător. Din afirmaţiile pe care le-am făcut rezultă că gândirea devenită independentă devine oarecum ochiul spiritual pentru perceperea lumii spirituale exterioare. Desigur că cercetării clarvăzătoare, care foloseşte acest ochi spiritual pentru gândirea clarvăzătoare, i se arată că acest ochi spiritual este unul activ, că antenele spirituale se întind peste tot, în timp ce ochiul fizic este unul pasiv, care lasă în mod pasiv să se apropie de el impresiile. De aceea, dacă cercetătorul spiritual a preluat în gândurile sale revelaţiile lumii spirituale, atunci ele trăiesc în gândurile sale. Şi dacă el încearcă apoi să împărtăşească semenilor săi cele pe care

s-a străduit să le aducă în gândurile sale vii, semenilor le este posibil să-l înţeleagă, dacă nu se lasă abătuţi de la calea de a-l înţelege, prin prejudecăţi materialiste.

Există în sufletul omenesc ceva ca un limbaj interior, care de obicei rămâne mut şi care trebuie să răsune ca un ecou de îndată ce la suflet ajung concepte pe care cercetătorul spiritual le dobândeşte prin aceea că se lasă stimulat în vrerea şi simţirea sa de lumea spirituală şi entităţile ei. Şi atunci când oamenii prezentului se vor fi preocupat ceva mai mult – de fapt oamenii viitorului – cu impulsurile ştiinţei spirituale, vor amuţi tot mai mult obiecţiile de genul: Da, trebuie să crezi cele pe care cercetătorul spiritual ţi le împărtăşeşte din lumea spirituală, pentru că nu le poţi înţelege. – Oamenii vor învăţa că inteligenţa omenească este realmente capabilă să înţeleagă, să priceapă foarte bine ceea ce i se împărtăşeşte din lumea spirituală, fireşte atunci când cele împărtăşite sunt extrase din această lume spirituală prin adevărate trăiri spirituale, printr-o adevărată cercetare spirituală. Şi oamenii îşi vor da seama că nu este corect atunci când se spune că omul nu ar fi predispus să pătrundă cu inteligenţa sa, să înţeleagă revelaţiile din lumea spirituală, şi că ele ar trebui acceptate pe bază de autoritate. Ei vor realiza că acestei înţelegeri i se poate opune numai ceea ce se numeşte: a avea prejudecăţi. Şi ei vor ajunge tot mai mult să considere comunicările din lumea spirituală aşa cum consideră rezultatele astronomiei moderne, a biologiei, fizicii şi chimiei, deşi ei înşişi nu sunt astronomi, biologi, fizicieni sau chimişti, dar cu toate acestea, prin ceea ce se poate numi limbaj mut în sufletul omenesc, sentiment natural al adevărului, simţ natural al adevărului, acceptă rezultatele ştiinţelor din lumea fizică.

Concordanţa dintre inteligenţă şi clarvedere va deveni din ce în ce mai evidentă. Şi atunci oamenii vor accepta faptul că în cercetarea clarvăzătoare există cu adevărat ceva care pornind din aceeaşi atitudine fundamentală din care izvorăşte adevărata cercetare ştiinţifică, se înalţă în lumea entităţilor spirituale şi a proceselor spirituale. Într-adevăr, va veni momentul în cultura modernă, care ne poate aminti – şi aş spune că pentru cercetătorul spiritual acest gând este consolator în faţa multor adversităţi pe care ştiinţa spirituală le întâlneşte încă în ziua de azi –, va veni momentul care ne poate aminti de Giordano Bruno, care a trebuit să stea în faţa lumii sale, privind în sus, înspre bolta albastră a cerului, pe care oamenii o ştiau ca fiind cel mai adevărat lucru pentru ei, fiind impresia senzorială, care trebuia să fie adevărată, şi el a trebuit să spună: Voi vedeţi bolta albastră a cerului numai din motivul că vederea voastră, capacitatea voastră vizuală ajunge numai până acolo; voi înşivă stabiliţi această graniţă, însă în realitate depărtările spaţiului se întind la nesfârşit. Acolo sus, graniţele pe care voi le vedeţi cu aşa precizie, despre care aparenţa voastră senzorială vă convinge atât de frumos că există, această graniţă v-o creaţi voi înşivă prin limitele capacităţii voastre de vedere. – Oamenii vor recunoaşte că cercetătorul spiritual trebuie să stea în faţa lumii în ziua de azi şi în viitor şi să spună: Tot aşa este firmamentul în privinţa timpului, al timpului dintre naştere şi moarte. Însă acest firmament temporal pe care îl vedem prin aparenţa senzorială, ni-l creăm în realitate prin capacitatea de vedere spirituală limitată a omului, aşa cum s-a întâmplat mai înainte cu firmamentul albastru al spaţiului. Şi aşa cum dincolo de firmamentul spaţiului se află depărtări spaţiale infinite, dincolo de firmamentul temporal dintre naştere şi

moarte se află infinitul temporal, în care este încorporat infinitul propriei vieţi spirituale care se află în comuniune cu restul vieţii spirituale a Universului.

Va veni timpul în care oamenii vor realiza că odată cu cercetarea spirituală inteligenţa se aprofundează şi fortifică în om şi oamenii vor realiza că această cercetare spirituală furnizează şi o logică mai subtilă şi mai intimă. În faţa unor astfel de aprecieri mai bune vor amuţi multe judecăţi care încă se ridică în ziua de azi împotriva ştiinţei spirituale – aparent pe bună dreptate – spunând: Oare nu a dovedit filosofia acestui sau acelui autor că facultatea cognitivă omenească are limite? Şi motivele invocate de aceşti filosofi pentru limitele capacităţii cognitive omeneşti nu sunt convingătoare? Nu sunt ele logice? Vrea oare cercetătorul spiritual să refuteze argumentele logice convingătoare ale acestor filosofi privind limitele capacităţii de cunoaştere posibilă? – Va veni timpul în care oamenii se vor înălţa deasupra unei asemenea certitudini şi înţelegeri reduse a logicii omeneşti, când se va şti, de exemplu, că ceva poate să fie corect, irefutabil ca filozofie, şi totuşi să fie pe deplin refutat de viaţă. Ar fi fost posibil – şi veţi găsi comparaţia ca fiind exactă –, înainte de inventarea microscopului ca cineva să fi dovedit cu foarte multă perspicacitate că ochiul omenesc nu ar putea să vadă niciodată o celulă. Motivele acestei afirmaţii puteau fi convingătoare, juste, de necombătut. Cu toate acestea, capacitatea omenească a construit microscopul şi telescopul, care au amplificat puterea de percepţie a ochiului omenesc. Viaţa a trecut dincolo de dovezile incontestabile ale filosofilor. Tot aşa, viaţa nu are nevoie să refuteze motivele pe care le indică un filosof sau altul. Ele pot fi irefutabile, însă viaţa în realitatea ei trebuie să treacă dincolo de ele prin faptul că fortifică capacitatea cognitivă,

prin faptul că prin instrumente spirituale fortifică cogniţia spirituală.

Faptul că, în general, aceste lucruri nu sunt general acceptate, este de înţeles din punctul de vedere al culturii actuale şi al credinţei în incontestabilul dovezilor filosofilor. Dar în cursul de mai departe al culturii omeneşti va exista o logică mai înaltă decât cea care constă în incontestabilul acestor multe filosofii pur exterioare, o logică mai înaltă, a vieţii, care atunci însă va fi o viaţă în spirit şi o cunoaştere în ştiinţa spirituală. Va veni timpul în care oamenii realmente nu vor aprecia mai puţin decât în ziua de azi marile merite ale cercetărilor ştiinţei exterioare, dar în care ei vor recunoaşte că tot ceea ce ne-au adus admirabilele realizări ale ştiinţelor naturii furnizează pentru viaţa mai profundă a oamenilor mai multe întrebări decât răspunsuri. Cel care examinează ramurile ştiinţelor moderne, în biologie, astronomie, şi aşa mai departe, acela ştie că ne aflăm la capătul acestor ştiinţe. Căci aceste ştiinţe îi dau omului răspunsuri? Nu, ele doar ridică în sens corect întrebările. Căci răspunsurile vor veni abia din ceea ce se află în spatele a ceea ce pot cerceta ştiinţele exterioare. Răspunsurile vor veni din sursele cercetării clarvăzătoare.

Permiteţi-mi să rezum ceea ce am vrut să vă spun astăzi, în cuvintele: Lumea este mai largă decât simpla lume senzorială, şi în spatele acestei lumi senzoriale se află spiritul. Şi pentru cercetarea spirituală spiritul se deschide cunoaşterii clarvăzătoare, şi ne face lumea sensibilă, care ne înconjoară în splendoarea ei, cunoscută în caracterul ei divin, căci abia în natura ei divină este ea cognoscibilă pentru noi. Lumea este vastă, şi spiritul este celălalt pol necesar al lumii sensibile. Şi cele prin care omul se va strădui să cunoască lumea întreagă – aşa ne arată o perspectivă reală a dezvoltării culturale umane viitoare –,

nu vor fi nici cercetarea unilaterală a lumii sensibile, nici ştiinţa exterioară unilaterală, aşa cum cred mulţi în ziua de azi, ci va fi o unire a ştiinţei, inteligenţei şi cercetării clarvăzătoare. Şi abia în această confluenţă se vor înţelege oamenii cu adevărat pe ei înşişi şi propriul lor spirit şi vor cunoaşte soluţia enigmei Universului pentru următoarele epoci – căci acestea pot fi soluţionate mereu numai limitat – şi abia prin această cunoaştere se vor simţi satisfăcuţi.

Însă pentru acela care a asimilat în sufletul său adevăratul impuls al ştiinţei spirituale, este vizibil pentru o privire spirituală, deja în ziua de azi, la nenumărate suflete din viaţa spirituală a prezentului, dorul şi impulsul deja existent de a trece dincolo de senzorialul nemijlocit din ştiinţă, şi exact prin solicitarea puterilor pe care le-a produs ştiinţa sensibilă în ultimele secole, prin prelucrarea lăuntrică a acestor puteri din suflet să se fortifice, să se întărească pentru a se înălţa în lumile spirituale, singurele din care poate izvorî satisfacţia autentică pentru sufletul omenesc.

VII CREDINŢĂ ŞI CUNOAŞTERE. SĂRBĂTOAREA DE SÂNZIENE ŞI SĂRBĂTOAREA DE PAŞTI

Notiţe dintr-o conferinţă, Praga, 17 aprilie 1914

Datorită literaturii care există din plin este întotdeauna posibilă familiarizarea cu rezultatele ştiinţei spirituale, atunci când grupele antroposofice lucrează împreună. Deoarece noi suntem acum împreună, vreau să discut câteva lucruri orientative, provenite direct din impulsurile lumii spirituale, lucruri care se leagă mai mult esoteric de cele pe care le-am discutat mai mult exoteric ieri în conferinţa publică [Nota 1].

Există astăzi încă mulţi oameni care încă persistă în vechea opoziţie dintre credinţă şi cunoaştere. Ei spun: Ştiinţa ne poate învăţa despre lucrurile lumii exterioare, despre acestea putem şti ceva sigur. Cu lucrurile lumii spirituale trebuie să ne stabilească legătura credinţa. – Aceasta, se pare, este în contradicţie cu ştiinţa spirituală, care vrea să ofere o adevărată cunoaştere, o cogniţie a lumii spirituale. Exact în această formă de cogniţie, de cunoaştere, trebuie să pătrundă ea în sufletele prezentului nostru. Propriile noastre suflete au fost într-o încarnare anterioară într-o cu totul altă situaţie decât suntem noi acum. Ele erau mai primitive, dar la vremea aceea existau mari individualităţi care erau în relaţie cu ele. Ele au dat reprezentări despre lumea suprasensibilă. Găsim la diferitele seminţii şi popoare ceea ce provine de la aceste individualităţi, cum sunt *Hermes*, *Zarathustra*, *Moise*, *Buddha*, *Krishna* [Nota 2]. Reprezentări spirituale trebuiau să fie insuflate în suflete.

Noi trăim pe planul fizic. Viaţa pe planul fizic nu este numai trudă şi muncă, ci şi istovire şi uzare prin muncă. Şi cea mai mare parte a efortului şi a muncii nu sunt deloc în sensul „conform cu al zilei efort şi muncă”, ci în sensul a ceea ce se desfăşoară inconştient şi care este de fapt cauzat prin gândirea noastră, prin întreaga noastră viaţă sufletească, aşa cum se desfăşoară ea pe planul fizic.

La copil, forţele acţionează inconştient. Spiritualul cuprinde organismul şi îl organizează până în cele mai mici amănunte. Când ne naştem, suntem cu mult mai asemănători unii cu alţii decât credem. Oamenii se aseamănă nu din punct de vedere exterior, ci în structura lor. Abia apoi începe dăltuirea, cizelarea nervilor noştri. Aceasta se desfăşoară fără raţiunea noastră, se desfăşoară la vremea când noi nu putem mânui deloc această raţiune.

Apoi vine timpul în care începem să ne simţim ca Eu. Atunci încetează cealaltă înţelepciune, pe care am adus-o cu noi de la zei, din lumea spirituală. În această primă perioadă avem, ca să spunem aşa, numai forţe de viaţă; este doar o continuare a lumii spirituale. Un copil care moare în acest răstimp, moare numai din cauze exterioare ale trupului. Nu este implicat cu sufletul în aceasta. Apoi urmează timpul în care omul începe să consume, să mistuie cu fiecare gând, cu fiecare senzaţie, organizaţia exterioară. De aceea trebuie să se cufunde el în somn, drept compensare pentru ceea ce mistuim noi în timpul vieţii de zi. Dacă nu ne-am consuma am avea o viaţă germinândă. Trupul eteric are mereu nevoia să înmugurească şi să rodească, dar trupul astral are nevoie să mistuie ceea ce clădeşte trupul eteric. El reprimă trupul eteric. În timp ce noi ne aflăm în somn în mod inconştient, din lumile spirituale se revarsă ceea ce poate realiza înlocuirea a ceea ce a fost mistuit, a ceea ce a fost ucis, astfel încât să fie mereu restabilit echilibrul. Somnul normal compensează întotdeauna numai atâta cât a fost consumat. Dacă omul şi-ar prelungi somnul după propria dorinţă, aşa cum o pot face unii pensionari, el ar dormi prea mult. Aceasta nu este o obiecţie faţă de mult somn. Tocmai deoarece activitatea spirituală consumă mult din organizaţia fizică, lucrătorul spiritual are nevoie de mult somn. Dar prea mult somn aduce prea multe forţe noi de viaţă, care proliferează atunci, proliferează în mod corespunzător, astfel încât omul abundă în forţe de viaţă. Însă o forţă de viaţă crescută luxuriant, înăbuşitoare, este totodată boală, duce fireşte la boală. Ceea ce trebuie să-şi procure acum omul individual astfel încât nu numai să compenseze munca zilei, ci să şi progreseze spiritual, trebuie să-şi extragă el conştient din lumea spirituală. Întemeietorii de religie puteau să-şi

spună: Eu am sarcina să conduc, să consum forţă de viaţă care va fi compensată. Dar ceea ce urmează să se dezvolte în om pentru ca omenirea să progreseze, pentru ca ea să nu se stingă în existenţa fizică pământească, trebuie extras conştient din lumea spirituală. – De aceea au dat întemeietorii de religii reprezentări pe care le-au scos din lumea spirituală. Aceste reprezentări efectiv spirituale sunt hrana sufletului. Ele sunt singurele care menţin sufletescul veritabil din om. Pentru suflete ar însemna moartea dacă nu ar putea trăi în astfel de reprezentări care nu au fost preluate din lumea fizică. Acestea erau în timpurile vechi reprezentările religioase. Acest ciclu al omenirii s-a încheiat, şi noi trăim acum în timpul în care oamenii de pe planul fizic vor avea tot mai puţin capacitatea de a prelua ceea ce vorbeşte numai sufletului, credinţei lor. Această credinţă se mai poate conserva pentru un timp, ca să spunem aşa, galvaniza, dar ea nu mai poate dura în viitor. În locul principiului: Cred –, trebuie să vină: Cred ceea ce ştiu. – Oamenii vor simţi deja că trebuie aplicat acest principiu. Altfel, oamenii pierd orice posibilitate de a mai şti ceva despre viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Oamenii s-ar întoarce în următoarea lor încarnare în condiţii jalnice. Entuziasmarea faţă de alte idealuri, care pot fi foarte justificate, este desigur foarte bună, ea trebuie să existe. Dar comparativ cu ceea ce stă la baza ştiinţei spirituale, aceste idealuri nu pot fi realizate nemijlocit. Ele pot fi doar precursori ai ştiinţei spirituale, lipsindu-le cunoaşterea acesteia.

În cercetătorul spiritual se formează întotdeauna, atunci când avansează, nevoia să nu vorbească, ci să tacă. Dacă cu toate acestea el vorbeşte, o face din cunoaşterea condiţiilor care sunt necesare timpului nostru. Numai cunoaşterea îl face pe om liber, şi cucerirea libertăţii

sufletului omenesc este cu siguranţă sarcina oamenilor în viitor.

Reprezentările interioare de mare putere spirituală veneau de la întemeietorii de religii. Erau reprezentări religioase care puteau lumina în mod minunat ţinutul de după moarte. Ele se transformau într-o reală, autentică lumină spirituală, care le arăta oamenilor mediul lor înconjurător după moarte. Dar vine vremea în care oamenii vor trebui să trăiască în libertate. Şi chiar dacă ar veni întemeietori de religii, care ar putea vorbi în sensul vechilor învăţături religioase cu vocea zeilor şi puterea zeilor, oamenii nu i-ar mai putea înţelege. Am trăit deja acest lucru. Ştiinţa exterioară a venit, trebuia să vină. Un mare om de ştiinţă al timpului nostru, *Max Müller* [Nota 3], spunea: Şi dacă un Înger ar coborî pe Pământ [Nota 4] şi le-ar vesti oamenilor lucrurile lumii spirituale, oamenii nu ar putea să-l înţeleagă şi nici să-l creadă. – Astfel este evoluţia omenirii. Atunci nu ar rămâne de fapt decât ca oamenii să piardă posibilitatea de a se pătrunde cu reprezentări care merg în lumile spirituale. Însă aceasta înseamnă să aibă mai puţină lumină după moarte, pentru a lumina din ei înşişi lumea spirituală din jurul lor. Căci atunci nici un Soare exterior nu ne luminează lumea exterioară, lumina trebuie să vină din noi înşine. Noi stăm în Soare, şi ne luminăm mediul înconjurător după moarte. Oamenii care nu luminează trebuie să vină încă o dată pe Pământ şi să-şi repete viaţa, pentru a prelua reprezentări care sunt rodnice pentru viaţa de după moarte. Dacă pătrundem aceasta cu privirea, nu este doar entuziasmul obişnuit pentru răspândirea ştiinţei spirituale, cel care dezleagă limba şi ne face să vorbim. A crede ceea ce ştii – aceasta va fi nevoia omenirii viitoare. În timpurile vechi, reprezentările religioase şi miturile şi basmele au fost ceea

ce dădea sufletelor lumina pentru lumea spirituală. Este uşor să se spună că miturile şi basmele sunt reprezentări provenite din stadiul copilăriei omenirii. Desigur că oamenii nu au stat fizic faţă în faţă cu Îngerii despre care au vorbit miturile şi basmele. Dar cugetarea filosofică, gândirea bazată pe filosofie nu este de niciun folos în lumea spirituală. Această cunoaştere nu are niciun înţeles în lumile spirituale. Este uşor să spui că basmele nu se bazează pe nici un adevăr. Cercetătorul spiritual a fost întotdeauna atât de deştept încât să ştie că balaurii, dragonii care scuipă foc nu zboară prin aerul fizic, dar el a ştiut întotdeauna că este necesară formarea imaginaţiunii dragonului care scuipă foc. Căci în măsura în care această reprezentare este în suflet, ea aruncă lumină spirituală asupra lumii spirituale. Acestea sunt reprezentări care au forţă. Aşa sunt alcătuite toate miturile, mai puţin pentru a ilustra ceva exterior, cât pentru ca omul să poată trăi cu adevărat în lumea spirituală. Materialiştii spun: Miturile şi basmele provin din etapa de copilărie a omenirii. – Dar oamenii au fost învăţaţi de către zei tocmai în copilăria lor. Miturile şi basmele se pierd în felul acesta în evoluţia omenirii, dar copiii nu ar trebui lăsaţi să crească aşa. Este o mare deosebire dacă un copil creşte cu sau fără basme. Puterea imaginilor din basme care dă aripi sufletului apare abia mai târziu. Aversiunea, saturaţia de viaţă se manifestă mai târziu, dacă nu i se dau copilului basme, în blazare. Da, chiar şi fizic se manifestă – basmele pot ajuta şi împotriva bolilor. Ceea ce a fost picurat prin basme iese mai târziu la suprafaţă ca bucurie de a trăi, ca sens al vieţii, apare ca putinţă de a face faţă vieţii până şi la vârsta cea mai înaintată a omului. Copiii trebuie să trăiască puterea conţinutului basmelor la o vârstă fragedă, atunci când încă o pot face. Cel care nu poate să trăiască cu reprezentări

care nu au nicio realitate pentru planul fizic, moare pentru lumea spirituală. Şi multe filosofii care vor să se sprijine doar pe planul fizic, sunt pentru suflet mijloace de a muri. Evoluţia exterioară devine mijloc de a muri faţă de lumea spirituală. Omenirea trebuie să ajungă la o judecată care nu se sprijină pe ceea ce este exterior ci se susţine în sine însăşi. Ea trebuie să ajungă tot mai mult la: Eu cred ceea ce ştiu.

Dar oamenii vor trebui să înveţe să dea atenţie simptomelor vieţii spirituale. Vă voi da aici un exemplu. Când am ţinut odată o conferinţă într-un oraş din sudul Germaniei [Nota 5], au venit la mine după aceea doi preoţi catolici, care mi-au spus: Dumneavoastră vorbiţi numai pentru cei culţi, dar noi vorbim pentru toţi oamenii. – În realitate, avem contrariul. Antroposofia poate fi adusă tuturor oamenilor, doar cu condiţia să găsim calea către cei mai simpli oameni. Ţăranul ar înţelege-o cu mult mai bine decât omul aşa-numit cult, numai să nu-i fi fost barată calea prin condiţiile sociale. În astfel de lucruri trebuie să poţi face întru totul abstracţie de tine însuţi, să nu te întrebi ce consideri tu însuţi ca fiind corect, ci de ce anume au nevoie sufletele omeneşti dintr-o anumită epocă. Astfel, eu a trebuit să le replic celor doi preoţi: Sentimentul dumneavoastră vă spune că vorbiţi pentru toţi oamenii, dar faptele vă spun că dumneavoastră nu vorbiţi pentru toţi oamenii, pentru că nu toţi vin la dumneavoastră. Şi pentru aceia care nu vin la dumneavoastră, pentru aceia vorbesc eu.

Cunoaşterea şi cunoştinţele noastre ni le însuşim pe planul fizic prin trupul fizic şi trupul eteric. În primul rând, să analizăm cât de mult din ceea ce se află în sufletul nostru provine din planul fizic. De exemplu, lumina vine prin ochi, iar procesul care se produce acolo începe să fie

deja din ochi un proces de distrugere. Pe peretele din spate al ochiului începe deja descompunerea. Procesul se desprinde de viaţă. Dimineaţa, după somn, ochiul este în aşa fel restabilit încât înăuntru este viaţă pură. Prin percepere, din ţesutul viu se formează ceva care nu mai trăieşte, ci este doar mineral. Şi prin faptul că acest proces se continuă prin ţesutul nervos, se oglindeşte ceea ce acţionează din lumea exterioară asupra noastră, şi astfel percepem noi. Astfel încât trupul fizic, în măsura în care este purtător al acestor procese nu este ceva viu.

Trupul eteric este purtător al gândurilor, care sunt tot reflexii. Oameni ar putea uşor ajunge la faptul că gândurile sunt reflectare a ceva suprasensibil. Gândurile nu vor putea niciodată fi disecate sub microscop. Gândurile trăiesc de facto în trupul eteric. Gândirea le cizelează şi acest lucru se reflectă în trupul fizic. De aici se poate vedea că ştiinţa, cunoaşterea, depind de trupul fizic şi de cel eteric. Trupului fizic şi celui eteric le vorbesc doar impresiile de pe planul fizic. Dar în sufletul omenesc trebuie să-şi facă loc alte reprezentări. Acestea trebuie să cuprindă şi trupul astral, întreaga simţire, voire şi gândire, care nu se epuizează pe planul fizic, nu se limitează numai la planul fizic. căci altfel omul ar rămâne lăuntric mort. Toate reprezentările care reproduc ceva au însemnătate doar pentru planul fizic. Deja întrebarea: Este justificată o reprezentare care nu reproduce ceva? – confirmă aceasta. Reprezentările care trăiesc libere în spirit, care trăiesc libere în trupul astral şi în Eu sunt singurele cu care nu numai că cunoaştem, ci şi trăim împreună cu ele. Acestea sunt reprezentările care nu doar copiază, descriu ceva, ci sunt în interior active, pline de viaţă; ele fac ceva din ele însele şi din noi.

În artă domneşte în ziua de azi naturalismul. Este foarte necesar să facem cunoştinţă cu vechile timpuri, cu modul în care erau atunci reprezentările din suflet, cele care puneau în acţiune reprezentările trupului astral. Ceea ce doar copiază exteriorul nu are nici un înţeles pentru lumea spirituală. Noi trebuie să ne pătrundem iarăşi cu noi reprezentări, care pot pătrunde din nou sufletul într-un mod plin de însemnătate. Adesea oamenii cred că au ceva care trăieşte numai în fantezie, despre care cred că este cu adevărat fantezie. Dar ea este adesea doar o reminiscenţă a ceea ce provine de pe planul fizic. Numai prin aceea că ne vivifiem reprezentările cu ceea ce nu provine din planul fizic, ceea ce nu poate fi dat printr-o asemenea fantezie, reînviem din nou ceea ce altfel moare în suflet.

Se foloseşte tot mai mult în mod greşit zicala: Într-un trup frumos trăieşte un suflet frumos, într-un trup sănătos, un suflet sănătos [Nota 6]. – Aceasta era o expresie potrivită cunoaşterii din timpurile mai vechi, în ziua de azi ea este considerată ca o afirmaţie cauzală: cineva are un trup sănătos, aşadar de aici pot conchide că în el trăieşte un suflet sănătos, că ceea ce face sănătos acest trup, face sănătos şi sufletul.

Dar deja din copilărie oamenii vor avea în viitor incluziuni minerale pe care le vor târî cu ei drept cauze ale bolilor, dacă nu vor dezvolta reprezentări care să menţină trupul astral activ lăuntric. Altfel, după moarte, omul ar intra într-o lume spirituală care îi rămâne neclară, pentru că el însuşi nu radiază nici o lumină. Soarele cade pe o suprafaţă şi de asta ţine faptul că noi vedem lucrurile. Însă în lumea spirituală noi radiem lumina din noi, noi luminăm câmpul pe care trebuie să-l vedem. Sufletul care are imboldul interior să cultive ştiinţa spirituală, poate că nu este conştient de această situaţie, dar o trăieşte în

străfundurile sufletului. Aşa cum în lumea fizică lumina Soarelui vine din afară, în lumea spirituală omul trebuie să se facă pe sine însuşi solar. Substanţa combustibilă spirituală, flacăra lăuntrică ce luminează lumea spirituală, trebuie să o aprindem în noi pentru a lumina lumea. Fizicienii visează că roşul trandafirului nu ar fi decât mişcare ondulatorie, că s-ar putea explica prin oscilaţii. Ei afirmă că nu ar exista nici un sunet acolo afară, ci numai oscilaţii ale aerului. Şi că ceea ce simt eu ca sunet trăieşte doar în urechea mea. Un simplu experiment poate să ne înveţe însă altceva: Anume, dacă ne lăsăm treziţi de o bătaie în uşă. Dacă omul este atent, va observa că el încă nu era conştient în timpul nopţii, pe când încă dormea, dar că mai apoi se afla el însuşi în ciocănitul la uşă. Noi înşine trebuie să intrăm în sunetele ciocănitului la uşă; folosim un alt om ca să ciocănească, fiindcă sufletul nostru nu poate ciocăni el însuşi. Dacă am lua decizia fermă de a ne trezi, atunci am putea-o face noi înşine, dar aşa îl folosim pe celălalt doar ca intermediar.

Dacă părerile, concepţiile materialiste s-ar mai menţine încă câteva generaţii, roşul trandafirului ar dispărea cu adevărat. Oamenii ar vedea efectiv micii atomi cenuşii oscilând în afară ca vârtej atomic, nu pentru că omul trebuie să-i vadă deoarece ei se află aici, ci pentru că el însuşi s-a pregătit să-i vadă. Acest lucru face necesară propagarea ştiinţei spirituale, pentru ca în viitor să nu existe doar vârtejuri fizice de atomi. Noi nu vorbim nici despre eterul fizic, ci despre acel eter care este fiinţă-gând vie. Acest lucru trebuie recunoscut în primul rând, că în trandafir nu se învârt în vârtejuri atomii, ci că fiinţe elementale care sunt cu adevărat vii, care întreţes, se află în spatele trandafirului. Teoria despre lumea spirituală estre secundară, principalul este că sentimentul se

concentrează, că noi ne simţim trăind şi ţesând în această nouă simţire trezită pentru noi a realităţii lumii spirituale. Aceasta este învierea lumii spirituale în sufletul nostru, este evenimentul real interconfesional al Paştelui.

Strămoşii noştri au avut nevoie de un alt eveniment care era legat de poziţia la apogeu a Soarelui. Atunci când întreaga natură înmugurea şi îmbobocea, acest fapt era un extaz pentru ei, prin care li se reafirma lumea spirituală. Ceea ce era trăit pe atunci abia la sărbătoarea de Sânziene, trebuie trăit acum primăvara la Paşti. Acum trebuie să putem sărbători trezirea sufletului, învierea sufletului, atunci când ştiinţa spirituală ne vorbeşte nu numai ca o teorie, ci ca o cunoaştere vie.

NOTE

Conferinţa a II-a

1. *Peter Rosseger*, 1843-1918, scriitor austriac.

2. *Hans Brandstetter*, 1854-1925, sculptor austriac. Vezi Rudolf Steiner ***Cursul vieţii mele***, GA 28.

3. *Robert Hamerling*, 1830-1889, poet şi filosof austriac.

4. *i-a dedicat acele versuri*: «Către B(ertha)», compusă la Stiftinghaus pe 18 iunie 1889, cu trei săptămâni înainte de moartea sa. Ultima poezie a lui Hamerling. Face parte din volumul «Cuvinte de rămas bun din Stiftinghaus»; vezi – ca toate operele menţionate ale lui Hamerling –: «Operele complete ale lui Hamerling», Leipzig 1893, în 16 volume, editate de Michael Maria Rabenlechner (menţionat aici în continuare prin Ediţia Operelor complete), volumul XV, pag. 90.

5. *poetul lui «Ahasver»*: vezi Ediţia Operelor complete, vol. III.

6. *«Rugăminte personală»*: din «Cuvinte de rămas bun din Stiftinghaus», Ediţia Operelor complete vol. XV, pag. 91.

7. *El i-a scris lui Rosegger*: scrisoarea din 11 iunie 1888, tipărită de Peter Rosegger în «Amintiri personale despre Robert Hamerling», Viena 1891, pag. 177.

8. *în mica sa căsuţă de vară*: Stiftinghaus, unde a murit Hamerling şi unde a fost depus pe catafalc.

9. *«Atomistica voinţei»*: opera filosofică a lui Hamerling, Hamburg 1891.

10. *El scrie astfel*: „Cel mai frumos ţinut al Pământului", Ediţia Operelor complete, vol. XVI, pag. 134.

11. *descrie în felul următor*: «Popasul în pelerinajul vieţii mele», Ediţia Operelor complete, vol XVI, pag. 17.

12. *Jakob Böhme*, 1575-1624. Vezi «Lucrări ale lui Jakob Böhme. Împreună cu biografia lui Böhme redactată de Abraham von Franckenberg», Leipzig 1920, în paragraful 11 al acestei biografii.

13. *Pater Hugo Traumihler*: «Popasul în pelerinajul vieţii mele», Ediţia Operelor complete, vol XIII, pag. 45.

14. *oamenii ... l-au întrebat ce vrea să devină*: „Oamenii mai aveau încă prostul obicei să mă întrebe ce vreau să devin. Păi, eu vreau să devin om!...". Ediţia Operelor complete, vol XIV, «Anii de învăţătură ai iubirii». Fragmente din Jurnal şi scrisori. Însemnări din 13 aprilie 1851.

15. *faptul că grecii au numit Universul „Cosmos"*: textual: „Grecul numea Universul Frumuseţe (Cosmos)": «Atomistica voinţei», Hamburg 1891, vol. II, pag. 226; vezi şi Ediţia Operelor complete, vol. XVI, pag. 274.

16. *o trăire a lui Hamerling*: vezi Ediţia Operelor complete, vol XIII, pag. 134.

17. *Leul şi trandafirul*: din «Cuvinte de rămas bun din Stiftinghaus», Ediţia Operelor complete vol. XV, pag. 34/35.

Conferinţa a III-a

1. *activitatea noastră de construcţie de la Dornach*: munca la clădirea primului Goetheanum din Dornach. Început în anul 1913, a fost distrusă în noaptea de Sfântul Silvestru 1922/23 prin incendiu.

2. *ne-a murit un prieten foarte drag*: poetul Christian Morgenstern, 6 mai 1871-31 martie 1914.

3. *o minunată remarcă*: Christian Morgenstern, «Totul de dragul omului – Scrisori», scrisoarea din 22 ianuarie 1914 adresată unei copile, pag. 398, Editura Piper&Co, München 1962.

4. *creaţiile sale poetice, care sunt acum sub tipar*: «Noi am găsit o cale», prima publicare în toamna anului 1914 în Editura Piper, München.

5. *Eu am indicat deja câte ceva recent în ultima conferinţă publică*: conferinţă publică, Berlin 26 martie 1914, «Homunculus», tipărită în ***Ştiinţa spirituală ca bun al vieţii***, GA 63.

6. *Dispreţuieşte raţiunea*: redare liberă din Goethe, «Faust», I, scena camerei de studiu.

Conferinţa a IV-a

1. *Johann Gottlieb Fichte*, 1762-1814, filosof.

2. *nu abia după ce voi fi smuls din context*: din: «Determinarea omului», Cartea a III-a: Credinţa, paragraful 3, Berlin 1800.

3. *«Discursuri către naţiunea germană»*, Berlin 1808, prelegeri ţinute la Berlin în iarna 1807-1808.

4. *«Îndrumări pentru o viaţă fericită»*, Berlin 1806. „Relativ la tipărirea acestora", din Cuvântul înainte la aceste prelegeri ţinute la Berlin în 1806.

5. *ceea ce a fost spus în ultima conferinţă*: în conferinţa din 18 aprilie 1914, prima conferinţă din acest volum.

6. *la clădirea noastră*: vezi Nota 1 de la conferinţa a III-a.

7. *în dramele noastre misteriu*: cele patru drame-misteriu al lui Rudolf Steiner, reprezentate pentru prima oară la München între anii 1910 şi 1913 sub conducerea sa. ***Patru drame-misteriu***, GA 14.

8. *am fost vizitaţi de o persoană*: actriţa Maria von Strauch-Spettini, 1847-1904. Vezi Hella Wiesberger: «Din viaţa Mariei Steiner von Sivers», Dornach 1956, pag. 135 ş.u. (Scurtă schiţă a vieţii Mariei von Strauch-Spettini şi scrisorile ei adresate Mariei von Sivers).

9. *când am început cu sarcinile din München*: vezi Nota 7.

10. *ultimului volum de poezii*: vezi Nota 4 de la conferinţa a III-a.

11. *Atunci când am vorbit la sfârşitul anului trecut la Leipzig despre aceste creaţii poetice*: în timpul ciclului de conferinţe ***Christos şi lumea spirituală. În căutarea sfântului Graal***, GA 149, pe 31 decembrie 1913, a vorbit în prezenţa poetului. Cuvântare tipărită în volumul ***Arta recitării şi declamaţiei***, GA 281.

12. *ceea ce am spus eu ... cândva, cu mult timp în urmă*: vezi ***Excurs în domeniul Evangheliei lui Marcu***, GA 124

13. *Rafael*, 1483-1520.

14. *Leonardo da Vinci*, 1452-1519.

15. *vrem să facem începutul la Dornach*: vezi Nota 1 de la conferinţa a III-a.

16. *felul în care este prezentat în ziare*: printre altele, ziarul parizian «Matin»: „En quel temps vivons-nous? Un temple colossal s'eleve à la gloire de l'occultisme" „Le nouveau temple à la science de l'esprit".

Conferinţa a V-a

1. *întâlnirii noastre de anul trecut*: vezi ***Lumea spiritului şi reflectarea ei în existenţa fizică***, GA 150, conferinţa din 5 mai 1913. De la conferinţele din 4 şi 9 mai 1913 ţinute la Paris nu s-a obţinut nicio stenogramă.

2. *o persoană foarte dragă nouă, foarte prietenoasă şi devotată nouă*: vezi Nota 8 de la conferinţa a IV-a.

3. *Edouard Schurè*, scriitor francez. «Copiii lui Lucifer» a fost reprezentată la München pe 22 august 1909 în limba germană, sub conducerea lui Rudolf Steiner. Vezi Rudolf Steiner/Edouard Schurè, «Lucifer. Copiii lui Lucifer», Dornach 1955, pag. 41-196.

4. *Fecioara din Orleans*, 1412-1431.

5. *un poet profund*: vezi Nota 2 de la conferinţa a III-a.

6. *timpul care s-a scurs de când această persoană a părăsit planul fizic este scurt*: Christian Morgenstern murise în anul acela pe 31 martie.

7. *de a prezenta ... clădirea modestă*: vezi Nota 1 de la conferinţa a III-a.

8. *de a inaugura ... clădirea noastră*: Datorită izbucnirii primului Război mondial din 1914-1918, clădirea a putut fi în mare parte finisată abia în anul 1920. O inaugurare festivă nu a mai avut loc datorită catastrofei incendiului din noaptea de Sfântul Silvestru 1922/23. O ceremonie provizorie de inaugurare a avut loc la prima festivitate din clădire, la «Primul curs al Şcolii superioare

antroposofice» dintre 27 septembrie şi 16 octombrie 1920, în seara premergătoare cursului (26 septembrie 1920). Vezi în acest sens ***Graniţe ale cunoaşterii naturii***, GA 322 (Dornach 1969, pag. 128).

9. *îmi voi permite să vorbesc poimâine*: conferinţa din 27 mai 1914, conţinută în ***Trepte premergătoare ale Misteriului de pe Golgota***, GA 152.

Conferinţa a VI-a

1. Începutul conferinţei, care nu a fost consemnat în stenogramă, este o rugăminte de scuză pentru faptul că această conferinţă va fi ţinută în limba germană.

2. *Nikolaus Kopernikus*, 1473-1543, astronom. *Galileo Galilei*, 1564-1642, fizician italian, întemeietor al ştiinţelor naturii moderne. *Giordano Bruno*, 1548-1600, filosof italian, cofondator al concepţiei moderne despre lume, a sfârşit pe rugul inchiziţiei.

3. *Cu câtva timp în urmă aveam de soluţionat anumite sarcini*: sarcinile despre care este vorba – cercetarea faptelor spiritual-ştiinţifice din secolul IV – au fost urmărite în continuare de către Rudolf Steiner şi expuse în următoarele publicaţii: în conferinţa din 9 mai 1914 (Cuvinte comemorative pentru Oda Waller), tipărite în ***Morţii noştri***, GA 261; în conferinţa din 26 mai 1914 din prezentul volum; în conferinţa din 23 martie 1921 din ***Observarea naturii, matematica, experimentul ştiinţific şi rezultate ale cunoaşterii din punctul de vedere al antroposofiei***, GA 324; în conferinţa din 31 august 1923 din Cunoaşterea iniţiatică, GA 227; în conferinţa din 5 aprilie 1924 din ***Consideraţii esoterice ale legăturilor karmice***, vol. V, GA 239.

4. *au provenit de la o persoană*: Oda Waller, sora Mietei Pyle-Waller (care l-a interpretat pe Johannes

Thomasis în reprezentarea Dramelor-misteriu de la München). Vezi expunerile din 9 mai 1914 din ***Morţii noştri***, vezi Nota **3**. Ea a murit în martie 1913.

Conferinţa a VII-a

1. *mai mult exoteric ieri în conferinţa publică*: în *Cum îşi găseşte sufletul omenesc adevărata entitate?* Praga, 16 aprilie 1914.

2. *Hermes*: vezi conferinţa din 16 februarie 1911 din ***Răspunsuri ale ştiinţei spirituale la marile întrebări ale existenţei***, GA 60. *Zarathustra*: întemeietor de religie al culturii protopersane. Vezi, printre alţii, Rudolf Steiner: ***Ştiinţa ocultă în rezumat***, GA 13. *Buddha*, circa 560-480 î.Ch. *Krishna*: învăţător al înţelepciunii hinduse. Vezi ***Bazele oculte ale Bhagavad-Gita***, GA 146.

3. *Max Müller*, 1823-1900, orientalist, lingvist şi cercetător al religiilor, profesor de filologie la Oxford.

4. *Şi dacă un Înger ar coborî pe Pământ*: textual: „Trebuie să aibă loc o schimbare, o modificare, şi anume o schimbare, o modificare atât de puternică încât chiar dacă ar coborî Îngerii pe Pământ şi ne-ar povesti despre asta, noi i-am putea înţelege la fel de puţin pe cât ne-ar înţelege un copil nou-născut dacă i-am povesti în limbajul nostru despre lucrurile acestei lumi" – «Viaţă şi religie», Stuttgart, fără indicaţie de an.

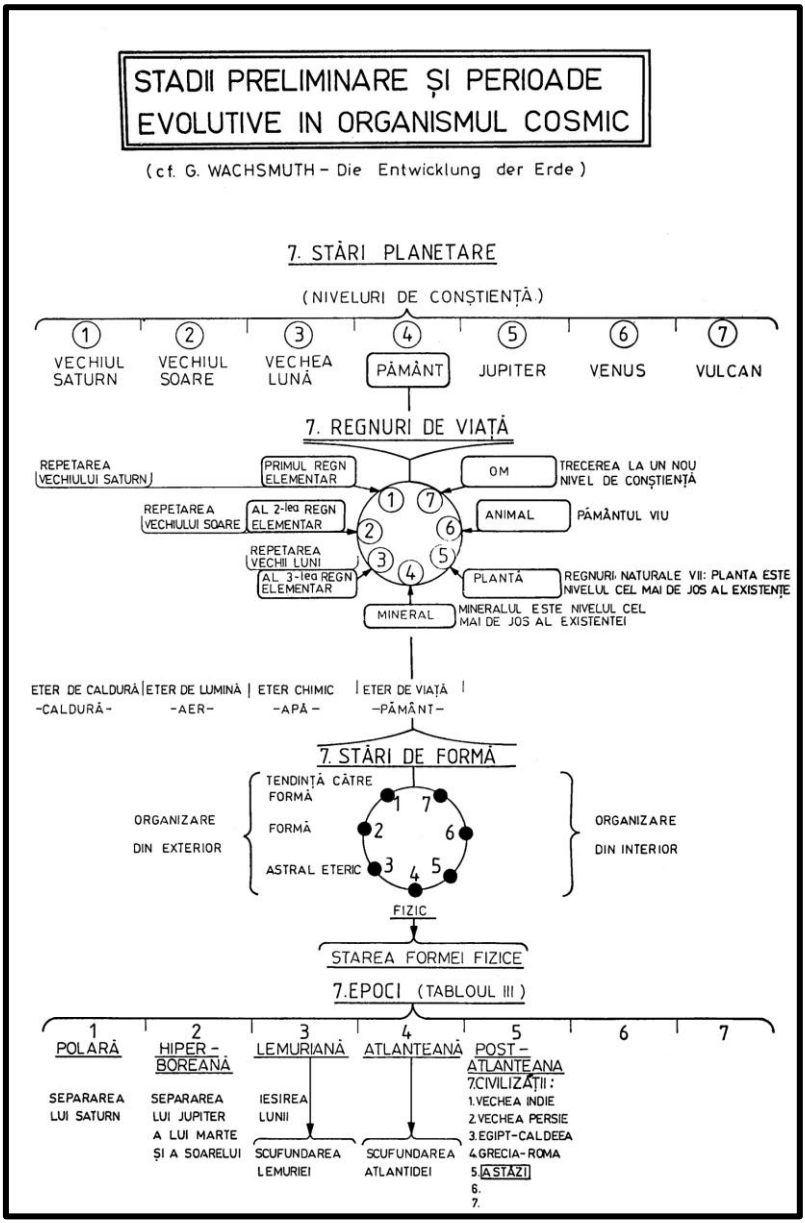
5. *Am ţinut cândva o conferinţă într-un oraş din sudul Germaniei*: Kolmar, 21 noiembrie 1905 *Filosofia creştinismului în lumina teosofiei* (nu s-a păstrat nicio stenogramă).

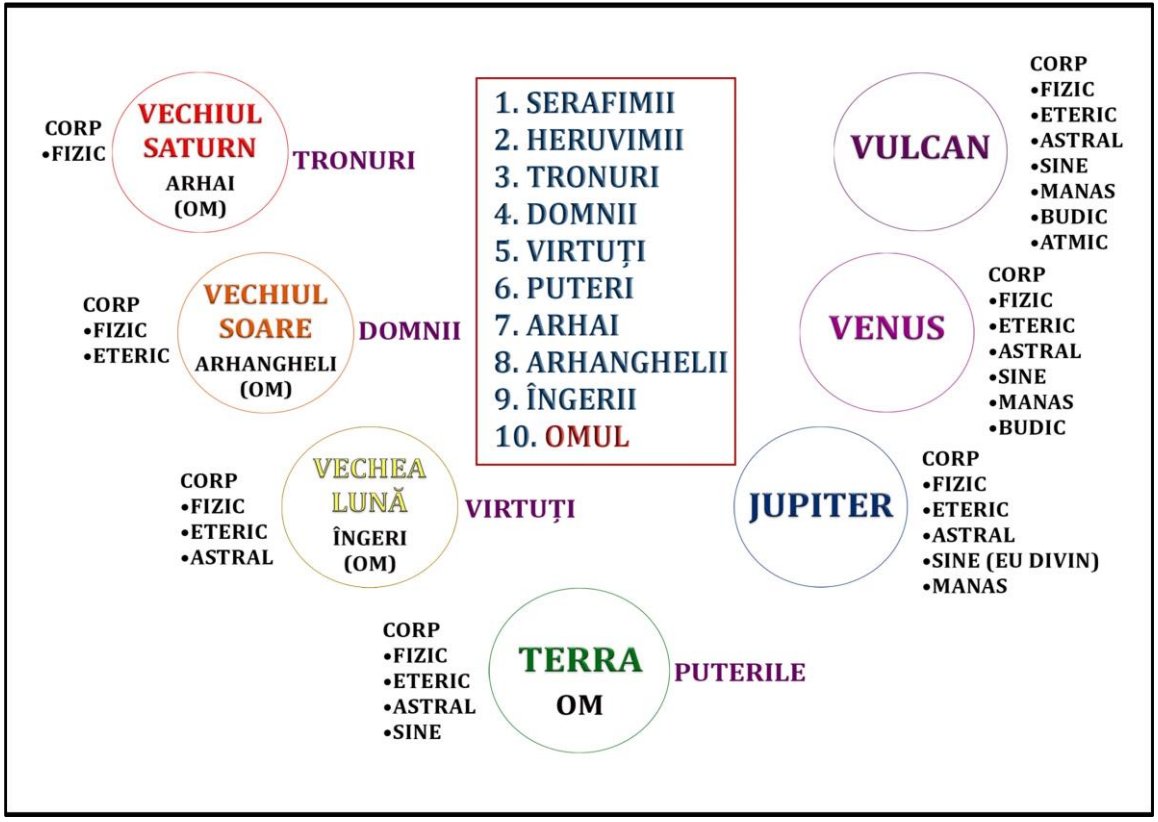
6. *într-un trup sănătos, un suflet sănătos*: „mens sana in corpore sano"; Juvenal, circa 60-127 d.Ch., satiric roman, Satira a X-a, versul 356.

EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali.	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice.
				Cambrian	Pești primitivi		
				Silurian Devonian	Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Primele plante de uscat.	Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1.	Terțiar: Paleocen	Primele copitate sălbatice.	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire.
			2.	Eocen	Mamifere superioare		Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
			3.	Oligocen Miocen Pliocen	Vite Primate		
			4.	Cuaternar: Diluvium	(Schelete umane)		Glaciații
			5.	Glaciații (TABLOU XI)	Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		
			6.				
			7.	Scufundarea Atlantidei			Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ATLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1.	Vechea Indie	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)
			2.	Vechea Persie			
			3.	Egipt-Caldeea			
			4.	Grecia – Roma			
			5.	Astăzi			
			6.				
			7.				

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)
7. STĂRI PLANETARE
(NIVELURI DE CONȘTIENȚĂ)
1 VECHIUL SATURN
2 VECHIUL SOARE
3 VECHEA LUNĂ
4 PĂMÂNT
5 JUPITER
6 VENUS
7 VULCAN
7. REGNURI DE VIAȚĂ
REPETAREA VECHIULUI SATURN
PRIMUL REGN ELEMENTAR
OM
TRECEREA LA UN NOU NIVEL DE CONȘTIENȚĂ
REPETAREA VECHIULUI SOARE
AL 2-lea REGN ELEMENTAR
ANIMAL
PĂMÂNTUL VIU
REPETAREA VECHII LUNI
AL 3-lea REGN ELEMENTAR
PLANTĂ
REGNURI NATURALE VII: PLANTA ESTE NIVELUL CEL MAI DE JOS AL EXISTENȚE
MINERAL
MINERALUL ESTE NIVELUL CEL MAI DE JOS AL EXISTENTEI
ETER DE CALDURĂ -CALDURĂ-
ETER DE LUMINĂ -AER-
ETER CHIMIC -APĂ-
ETER DE VIAȚĂ -PĂMÂNT-
7. STĂRI DE FORMĂ
TENDINȚĂ CĂTRE FORMĂ
ORGANIZARE DIN EXTERIOR
FORMĂ
ASTRAL ETERIC
ORGANIZARE DIN INTERIOR
FIZIC
STAREA FORMEI FIZICE
7. EPOCI (TABLOUL III)
1 POLARĂ
SEPARAREA LUI SATURN
2 HIPER-BOREANĂ
SEPARAREA LUI JUPITER A LUI MARTE ȘI A SOARELUI
3 LEMURIANĂ
IESIREA LUNII
SCUFUNDAREA LEMURIEI
4 ATLANTEANĂ
SCUFUNDAREA ATLANTIDEI
5 POST-ATLANTEANĂ
7. CIVILIZAȚII:
1. VECHEA INDIE
2. VECHEA PERSIE
3. EGIPT-CALDEEA
4. GRECIA-ROMA
5. ASTĂZI
6.
7.
6
7

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS